

kretsen ansluter jag mig i allt väsentligt till kommittéförslaget. Barntillägg bör sålunda utgå för varje barn under 16 år till den försäkrade eller hans hustru, därest den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Barntillägg bör däremot inte, såsom ifrågasatts i några remissyttranden, utgå till folkpension som tillkommer gift kvinna i andra fall än då hon lever åtskild från sin make. I de fall då av makar som sammanlever endast hustrun är pensionär skall alltså något barntillägg inte utgå till hustruns pension. Kommitténs förslag bör följas även därutinnan att tillägget bestämmas till 1 000 kr. om året och att detta belopp vid partiell förtidspension reduceras till samma andel som pensionen utgör av hel förtidspension. Tillika bör barntillägg på sätt kommittén förordat minskas med tilläggs pension över en viss storlek. Däremot synes man böra undvika regler som leder till att barntillägg utgår från pensioneringen men minskas med utgående bidragsförskott, vilket ofta torde uppgå till i det närmaste samma belopp som tillägget. Såsom föreslagits i ett par remissyttranden torde frågan kunna lösas på det sättet, att barntillägg ej utgår i fall då pensionären väl är underhållsskyldig gentemot barnet men inte har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med det.

I det föregående har jag förordat att de särskilda invaliditetsförmånerna och barntilläggen tills vidare skall utgå med vissa i kronor angivna belopp. Frågan om indexreglering av dessa belopp torde få upptagas senare, lämpligen i samband med att folkpensionernas anknytning till basbeloppet tekniskt genomföres.

Hustrutilläggen och de kommunala bostadstilläggen avser att mera allmänt svara för sådana försörjningsbehov som inte täckes av den allmänna pensionen och den försäkrades övriga inkomster. I likhet med socialförsäkringskommittén är jag övertygad om att det under avsevärd tid framåt föreligger behov av en tilläggsförmån i fall av den art att h u s t r u t i l l ä g g nu kan utgå. En annan sak är att det längre fram kan visa sig lämpligt att sammansmälta hustrutillägget och det kommunala bostadstillägget till en förmån. Jag har inte något att erinra mot den föreslagna ändrade konstruktionen av hustrutillägget, som innebär att tillägget i fortsättningen kommer att motsvara skillnaden mellan pensionsbeloppet för två pensionsberättigade makar och pensionen för en ensam pensionär. Ändringen påverkar inte storleken av det högsta sammanlagda belopp som tillkommer makarna. Även i övrigt tillstyrker jag vad kommittén föreslagit beträffande detta tillägg. Bl. a. bör liksom hittills gälla, att hustrutillägget skall vara inkomstprövat.

Enligt socialförsäkringskommitténs förslag skall det ankomma på kommunerna att ta ställning till om de kommunala bostadstilläggen till partiella förtidspensioner skall reduceras i samma mån som förtidspensionerna. Vad kommittén anfört i denna fråga föranleder ingen erinran från min sida. Som jag anfört i samband med behandlingen av frågan

om förtida uttag av ålderspension kan jag däremot inte ansluta mig till att rätt till kommunalt bostadstillägg vid sådant uttag skall vara beroende av innehållet i de av kommunerna fastställda grunderna för dessa tillägg. Denna fråga bör i stället lagstiftningsvägen regleras så, att kommunalt bostadstillägg vid förtida uttag av ålderspension icke kan utgå före 67 års ålder.

Efter slopandet av inkomstprövningen beträffande förtidspensionerna kommer de förmåner inom folkpensionssystemet, som alltjämt är underkastade i n k o m s t p r ö v n i n g, att utgöras av hustrutillägg och kommunala bostadstillägg samt änkepensioner i anledning av dödsfall före den 1 juli 1960.

Endast ett ringa antal förmånsslag blir således i fortsättningen beroende av inkomstprövning. Som kommittén mycket riktigt framhåller betyder detta dock inte, att inkomstprövningen numera skulle ha ringa betydelse. Antalet pensionärer med kommunalt bostadstillägg och hustrutillägg är nämligen mycket stort. En uppmjukning av inkomstprövningsreglerna skulle leda till att detta antal stiger ytterligare och att de inkomstprövade förmånernas belopp ökar. Härigenom skulle uppkomma en avsevärd kostnadsökning för såväl staten som kommunerna, och det är att märka att uppmjukningen inte skulle medföra någon förbättring av standarden för pensionärer med ringa eller ingen inkomst. Vad kommittén anfört mot en mera vittgående uppmjukning av inkomstprövningen i fråga om hustrutillägg och kommunala bostadstillägg har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Jag vill heller inte förorda ändring i inkomstprövningsreglerna annat än i avseende på den s. k. skärpningsprocenten vid innehav av förmögenhet. Jag föreslår i likhet med kommittén, att detta procental sänks från nuvarande 20 till 10. Till frågan om inkomstprövningen av änkepensioner återkommer jag i nästföljande avsnitt.

Familjepension

Inom tilläggs pensioneringen är rätten till familjepension vid en försäkrads död i de fall, då han inte är ålderspensionär, knuten till den rätt till förtidspension, som den försäkrade skulle ha haft om han blivit invalid i stället för avlidit. Härigenom kommer den utsträckta rätt till förtidspension, som behandlats i det föregående, att återverka även när det gäller skyddet för de efterlevande. Sålunda kommer rätt till familjepension normalt att föreligga redan när försörjaren förvärvat ett års pensionspoäng. Slopandet av åtskillnaden mellan svenskar och utlänningar när det gäller rätten till förtidspension medför att någon skillnad, bortsett från vissa undantagsfall, inte heller kommer att föreligga i fråga om de efterlevandes rätt till familjepension. På så sätt sker betydelsefulla utfyllnader av tidigare luckor i tilläggs pensioneringens familjeskydd.

I samband med de senaste årens pensionsbeslut har frågan om ä n k e p e n s i o n t i l l f r å n s k i l d a k v i n n o r vid den förutvarande makens

död diskuterats vid flera tillfällen utan att någon lösning kunnat nås. Spörsmålet rymmer flera vanskliga problem när det gäller att nå en avvägning, som ger ett rimligt pensionsskydd och som samtidigt kan inpassas i det föreliggande pensionssystemet. Då frågan ånyo tagits upp i departementspromemorian har som utgångspunkt valts att pensionsrätten bör begränsas till de fall, då det kan antagas vara vanligt att den frånskilda kvinnan kommer i ett sämre försörjningsläge vid mannens död. På grund härav föreslås som en förutsättning för rätt till pension, att kvinnan skulle ha varit berättigad till *u n d e r h å l l s b i d r a g* av mannen, om denne levat. Den sammanlagda pensionen från folk- och tilläggspensioneringarna föreslås maximerad till storleken av underhållsbidraget, varvid dock indextillägg skall kunna tillkomma. En ytterligare förutsättning för rätt till pension skall enligt promemorian vara att kvinnan antingen har barn under 16 år i hemmet eller har varit gift med den avlidne i minst 15 år. Pensionens storlek skall i princip inte påverkas av att en försäkrad efterlämnar flera som är berättigade till änkepension.

Förslaget att införa pensionsrätt för frånskilda kvinnor har inte rönt någon gensaga under remissbehandlingen. Det stora flertalet remissorgan har även godtagit en lösning efter de huvudlinjer som departementspromemorian förordar. Från en del håll har dock rests invändningar. Dessa har främst riktats mot att rätten till pension göres beroende av att rätt till underhållsbidrag föreligger. Man har framhållit, att genom en sådan anordning många frånskilda kvinnor kommer att bli utan pension trots att de väl kan vara i behov därav. När det gäller tilläggspensioneringen har utgångspunkten för kritiken varit, att den frånskilda kvinnan under sin äktenskapstid bör anses ha tjänat in en viss pensionsrätt, som sedan skall komma henne till godo vid mannens död. En konsekvens av detta resonemang blir att, när den försäkrade efterlämnar såväl änka som hustru i ett tidigare äktenskap, en änkepension får beräknas och sedan uppdelas på de pensionsberättigade efter vissa normer.

Innan jag går närmare in på förslaget om änkepensionsrätt för frånskilda kvinnor vill jag erinra om de grundprinciper, på vilka den allmänna pensioneringen vilar. När det gäller ålders- och förtidspension är tanken att de utgående förmånerna skall ersätta ett inkomstbortfall till följd av inträdd arbetsförmåga, som har sin grund i åldrande eller invaliditet. På samma sätt är syftet med änke- och barnpension att ge en ersättning för vad familjen i ekonomiskt hänseende går miste om genom försörjarens död. Pension skall alltså allmänt sett ersätta bortfallen förvärvsinkomst enligt vissa grunder, vilka inom ett pensionssystem som det förevarande med nödvändighet måste bygga på generella bedömningar av pensionsbehovet. På en sådan generell bedömning vilar exempelvis regeln att änkepension upphör, om kvinnan ingår äktenskap.

Tillämpar man dessa grundsatser på spörsmålet om pensionsrätt för från-

skilda kvinnor blir resultatet, att pensionsrätt inte bör föreligga i andra fall än då kvinnans försörjningsläge försämras vid den förutvarande mannens död. Det naturliga är därvid att knyta pensionsrätten till förhandenvaron av underhållsbidrag. Pensionen kommer då att ersätta det underhållsbidrag som faller bort genom mannens död. Obestriddligen kommer med denna lösning en del frånskilda kvinnor att sakna pensionsrätt, ehuru det av sociala skäl kunde vara motiverat att de erhöll någon form av ekonomiskt stöd. Emellertid kan jag inte finna det riktigt att söka lösa detta problem inom ramen för änkepensioneringen. Frågan om de ensamstående kvinnornas och särskilt de ensamma mödrarnas problem i allmänhet bör tas upp från andra utgångspunkter. Jag vill i detta sammanhang inte underlåta att påpeka, att det i många fall skulle te sig egendomligt att utge änkepension till en frånskild kvinna, mot vilken mannen inte har någon underhållsskyldighet. Det finns enligt min mening inga skäl att exempelvis en frånskild kvinna i full förvärvsverksamhet helt plötsligt, kanske lång tid efter det äktenskapet upplösts, skulle bli berättigad till änkepension efter en man, vars död till ingen del påverkar hennes egna försörjningsmöjligheter.

Ett problem av särskilt slag beröres av dem som företräder den meningen, att änkepensionsrätten har karaktären av en tillgång, som kvinnan tjänar in under äktenskapet och som därför bör förbehållas henne även efter äktenskapets upplösning. Ett konsekvent genomförande av den antydda tankegången förutsätter, att kvinnan i någon form får del av mannens egenpension. Detta är emellertid ett spörsmål av helt annan art, som jag inte är beredd att gå in på i detta sammanhang. Jag vill framhålla, att en kvinna som före eller under äktenskapet har haft eget förvärvsarbete givetvis har förvärvat en självständig rätt till tilläggspension. På motsvarande sätt har hon i regel möjlighet att efter äktenskapets upplösning tjäna in sådan pension. Tilläggspensioneringens regel att endast 30 års pensionsgrundande inkomst erfordras för rätt till full pension är ägnad att särskilt gynna sådana kategorier, som under en del av sin aktiva tid måste hålla sig borta från förvärvsarbete.

Resonemanget att änkepensionsrätt till frånskilda kvinnor skall bedömas såsom en under äktenskapet intjänad förmån leder, som förut påpekats, till att flera änkepensionsberättigade efter en försäkrad skulle få dela på en enda tillgänglig änkepension. Dessa pensionstagare skulle alltså få lägre pension än änkan efter den som inte efterlämnar mer än en änkepensionsberättigad. Detta skulle innebära en försämring jämfört med vad nu gäller för den kvinna, som är gift med den försäkrade vid dennes död. En sådan utveckling vill jag inte medverka till, särskilt som denna kvinna även i ekonomiskt hänseende torde drabbas hårdast vid mannens död. Jag har svårt att finna något bärande skäl varför en änka i ett sådant fall skulle vara sämre ställd än om mannen inte tidigare varit gift.

Det bör påpekas att den frånskilda kvinnans minderåriga barn, till vilka

den förutvarande maken är fader, blir berättigade till barnpension efter honom. Barnpensionerna inom tilläggs pensioneringen är så utformade att de utgår med relativt sett högre belopp, när den försäkrade inte samtidigt efterlämnar någon som är berättigad till änkepension. Härigenom uppnås för frånskilda kvinnor med barn under 19 år en viss utjämning mellan å ena sidan fall, då både änkepension och barnpension utgår, och å andra sidan fall, då enbart barnpension utgår. Som jag strax kommer till kan dock reglerna om barnpension inom tilläggs pensioneringen leda till en del komplikationer, om den försäkrade efterlämnar flera änkepensionsberättigade.

Folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen skall bilda ett så långt möjligt enhetligt pensionssystem. Jag finner det därför angeläget, att man inte vid införandet av pensionsrätt för frånskilda kvinnor fjärmar de båda pensionslagen från varandra genom olikheter i reglerna, som inte är betingade av skillnader i bestämmelserna om änkepension i huvudfallen.

I betraktande av vad jag nu anfört finner jag mig böra förordad att frågan om änkepensionsrätt för frånskilda kvinnor löses efter de huvudlinjer, som föreslagits i departementspromemorian. En förutsättning för pension bör alltså vara att mannen, om han levat, skulle ha varit skyldig att utge underhållsbidrag till kvinnan. Då en försäkrad efterlämnar flera änkepensionsberättigade, bör pension till envar av dessa i princip utgå utan hänsynstagande till att mer än en änkepension skall utgå. Den regel jag förordar torde bidra till att göra skilsmässoparter och andra mera uppmärksamma på den frånskilda kvinnans försörjningsbehov på längre sikt.

I promemorian föreslås beträffande b e s t ä m m e l s e r n a s u t f o r m n i n g i ö v r i g t, att för rätt till pension skall krävas att kvinnan antingen i hemmet har barn under 16 år till den avlidne eller också att äktenskapet varat i minst 15 år. Kravet på minst 15 års äktenskap i de fall då barnrekvisitet ej uppfylles har under remissbehandlingen kritiserats såsom alltför hårt även av remissorgan som godtagit förslagets huvudprinciper. Sänkning av detta krav till att avse 10 eller 5 års äktenskap har förordats. För egen del är jag benägen att instämma i denna kritik. Enligt min mening bör det beträffande änkepensionen till de frånskilda kvinnorna inte uppställas några särskilda villkor utöver kravet på underhållsbidrag. Den frånskilda kvinnan bör alltså med nämnda begränsning i princip kunna erhålla pension på samma villkor som gäller för änka, dock med den modifikationen att förekomsten av barn inte heller inom folkpensioneringen bör grunda rätt till pension i andra fall än då den avlidne är fader till barnet. Rätt till folkpension skall alltså föreligga, om kvinnan i hemmet har barn under 16 år till den försäkrade eller om äktenskapet varat i fem år och kvinnan tillika fyllt 36 år vid mannens död. I det senare fallet kommer pensionens storlek i vissa fall att begränsas med tillämpning av gällande regel om reduktion av änkepensionen för kvinnor som inte fyllt 50 år vid mannens död. I fråga om rätt till tilläggs pension skall krävas antingen att kvinnan har barn, till vilket

den avlidne är fader, eller att äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag då den försäkrade fyllde 60 år.

Under remissbehandlingen har sambandet mellan änkepension och barnpensioner tilldragit sig särskild uppmärksamhet. Som jag redan påpekat kan i vissa fall samspelet mellan änkepension och barnpension bli till fördel för frånskilda kvinnor, som enligt de föreslagna reglerna kommer att sakna rätt till änkepension. Å andra sidan har framhållits att tillkomsten av pension till frånskilda kan leda till minskning av barnpensioner från tilläggs-pensioneringen. Denna effekt beror på den grundläggande utformningen av familjepensionsförmånerna inom tilläggs-pensioneringen, som innebär att familjepensionens sammanlagda belopp står i förhållande till antalet efterlevande, antingen änka ingår bland dessa eller ej. En efterlevande får t. ex. en familjepension på 40 procent av den försäkrades egenpension, två efterlevande får 50 procent, tre 60 procent osv. Är en av de efterlevande änka, får hon 35 procent av egenpensionen medan återstoden går till barnpension. Vad nu sagts gäller enligt nuvarande bestämmelser även om änka och barn ej lever i familjegemenskap. Det är då följdriktigt att änkepension till frånskild kvinna påverkar storleken av pensionen till barn i annat äktenskap. Detta blir dock inte fallet om den försäkrade även efterlämnar änka, som är berättigad till pension efter honom. Änkepension till frånskild är maximerad till underhållsbidragets nivå och kan därför komma att utgå med lägre belopp än som motsvarar 35 procent av mannens egenpension. Jag förordar att, om änkepension efter en försäkrad ej utgör 35 procent av egenpensionen, vad som fattas i nämnda procenttal skall kunna användas till förhöjning av barnpension. Detta innebär i förhållande till förslaget en förbättring för barnen som gynnar både den frånskilda kvinnans egna barn med den avlidne och andra barn till honom. I övrigt vill jag hänvisa till att jag vid behandling av föreslagna regler om maximering av familjepensioner i det följande kommer att förorda uppmjukningar, som är ägnade att ge ökat utrymme för barnpensioner.

Samtliga remissorgan har godtagit socialförsäkringskommitténs förslag att vid sammanträffande mellan flera pensioner egenpension och familjepension från tilläggs-pensioneringen skall utgå samtidigt utan reduktion av någondera pensionen. Även jag ansluter mig till detta förslag. Likaså biträder jag kommitténs förslag att vid sammanträffande av flera familjepensioner från tilläggs-pensioneringen endast den största av dem skall utgå.

Inom familjepensioneringen föreligger vissa överförsäkringsproblem såtillvida som det kan inträffa att de samlade pensionsförmånerna efter en försäkrad kan komma att överstiga hans inkomst eller hans pension under livstiden. Detta beror främst på folkpensionsförmånernas utformning med fixa belopp i änke- och barnpensioner. Kommittén har uttalat att det inte synes behöva föranleda betänkligheter att de efterlevande

får en familjepension, som är större än den avlidnes inkomst, i de fall då enbart folkpension utgår. Däremot har kommittén ansett att en särskild maximeringsregel bör kunna gripa in då såväl folkpension som tilläggs-pension utgår. Kommittén förordar att det sammanlagda pensionsbelopp, som utgår till efterlevande, i princip bör begränsas till 90 procent av den försäkrades sammanlagda egenpension, varvid dock minskning endast skall få ske på tilläggs-pensionen.

För egen del anser jag det i princip riktigt att pensionsbestämmelserna inte bör leda till att familjens försörjningsläge förbättras genom den försäkrades död. Det är dock givet att reglerna i ett allmänt pensionssystem inte kan vara i detalj anpassade till alla de olika lägen, som kan uppkomma. Enkla och klara linjer måste eftersträvas, varvid man till utgångspunkt bör välja vissa normalfall. Att härvid, som kommittén gjort, utgå från den avlidnes egenpension är en väg. Den kan sägas leda rätt i de fall, då den avlidne vid dödsfallet var pensionär och inte genom en personlig arbetsinsats bidrog till familjens försörjning. En annan metod, som leder till ett riktigare resultat då en fullt arbetsför person dör, skulle vara att göra jämförelsen med den avlidnes förvärvsinkomst.

Under inga förhållanden bör det komma i fråga att inkräkta på folkpensionsförmånerna till de efterlevande. Dessa förmåner är avsedda att garantera en minimiförsörjning och är avpassade därefter. Det återstår då att undersöka i vad mån en reduktion bör sätta in med hänsyn till tilläggs-pensionen. Den av socialförsäkringskommittén föreslagna regeln griper in enbart i de fall då det finns flera barn som är berättigade till pension efter den försäkrade. Det ter sig föga tilltalande att i ett socialförsäkringssystem skära ned förmånerna just till de stora familjerna, allra helst som familjepensionsreglerna ändock är så utformade att varje barn i en sådan familj i princip får lägre pension än barn i en liten familj.

Mot bakgrunden av vad nu sagts finner jag att den föreslagna maximeringsregeln inte bör införas i lagstiftningen. Jag finner ej heller skäl att, när hela pensionssystemet nu kan överblickas, bibehålla den nuvarande regeln inom tilläggs-pensioneringen att familjepensionen ej får uppgå till mer än 80 procent av den avlidnes egenpension. Denna regel träder i tillämpning först då den försäkrade efterlämnar minst sex pensionsberättigade efterlevande. Det må nämnas att inom statstjänstemännens familjepensions-system, som i mycket utgjort en förebild till tilläggs-pensioneringens bestämmelser, inte återfinns någon liknande begränsningsregel.

Socialförsäkringskommitténs förslag om uppmjukning av inkomstprövningen av änkepension i anledning av dödsfall, som inträffat före den 1 juli 1960, finner jag välbetänkt. Jag förordar alltså, att folkpension i sådana fall skall minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades inkomst i vad denna överstiger 1 000 kr.

Efter den utbyggnad av änkepensioneringen på folkpensionssidan, som

genomfördes år 1960, skall änkepension utgå om änkan fyllt 36 år vid makens död, varvid viss reduktion av pensionen inträder om änkans ålder vid dödsfallet understiger 50 år. Tidigare var åldersgränsen för rätt till änkepension i princip 55 år. Vidare skall enligt de nya reglerna full pension alltid utgå till änka som har barn under 16 år i hemmet. När yngsta barnet uppnår 16 års ålder bedömes änkans pensionsrätt i fortsättningen som om mannens död inträffat, när barnet fyllde 16 år. Förekomsten av minderåriga barn i familjen kommer följaktligen i regel att ha betydelse för änkepensionen även efter det att yngsta barnet fyllt 16 år. Om änkan var under 36 år vid dödsfallet, blir rätten till pension beroende på om änkan vid 36-årsålderns uppnående hade barn under 16 år i hemmet. Hade änkan fyllt 36 men ej 50 år vid mannens död, är hennes ålder vid den tidpunkt då hon upphörde att ha barn under 16 år i hemmet avgörande för pensionens storlek. Enligt övergångsbestämmelserna till 1960 års lagstiftning skall för en änka, vars man avlidit före den 1 juli 1960, förekomsten av barn under 16 år i änkans hem ha betydelse i pensionshänseende endast om sådant barn fanns i hemmet vid sistnämnda tidpunkt. I annat fall blir änkans ålder vid makens dödsfall avgörande för rätten till änkepension och för pensionens storlek. Föregående års riksdag har hemställt om en skyndsamt utredning i syfte att undanröja verkningarna av den nämnda övergångsbestämmelsen (L²U 3; rskr 81).

Då de nya änkepensionsreglerna genomfördes år 1960, gjordes de av olika skäl inte fullt ut tillämpliga på äldre fall. Sålunda bibehölls inkomstprövningen för de äldre fallen med vissa modifikationer i fråga om pension till dem som blivit änkor åren närmast före de nya reglernas införande. På samma sätt gjordes som nyss nämnts vissa undantag för äldre fall när det gäller verkan i pensionshänseende av att änkan haft barn under 16 år i hemmet. I det föregående har förordats en uppmjukning av inkomstprövningsreglerna i övergångsfallen. Såsom andra lagutskottet i sitt av riksdagen godkända yttrande framhållit finns det även skäl som talar för en ändring av reglerna, när det gäller barnvillkorets återverkan på änkepensionen i äldre fall. Otvivelaktigt medför de påtalade övergångsbestämmelsernas utformning att en del änkor saknar rätt till änkepension eller får lägre sådan pension än eljest skulle ha utgått, trots att såväl sociala skäl som rättviseskäl kan tala för en gynnsammare behandling. Jag finner det därför befogat med en ändring av berörda regler. De undersökningar som gjorts inom socialdepartementet har övertygat mig om att ändringen lämpligen bör ske på så sätt att undantagsbestämmelsen helt slopas. Också i fall då änkeblivandet ligger i tiden före den 1 juli 1960 skall det alltså i fortsättningen kunna anses som om dödsfallet inträffat vid den tidpunkt, då kvinnan upphörde att ha barn under 16 år i hemmet, oavsett när denna tidpunkt infallit. Jag förordar att lagändringen sker med verkan från den 1 juli 1962. Därigenom vinnes bl. a. att prövningen av pensionsansökningarna kan utföras

av de nuvarande pensionsnämnderna och i huvudsak vara avslutad innan pensionsreformen i övrigt sättes i kraft den 1 januari 1963.

Höjning av folkpensionerna

Statsmakternas ställningstaganden i folkpensionsfrågorna vid 1958 års A-riksdag innebar att folkpensionerna fram till år 1968 successivt skulle höjas så att, i 1957 års penningvärde räknat, ålderspensionen kom att uppgå för en ensam pensionär till 3 600 kr. och för två pensionsberättigade makar till 5 400 kr. En första höjning vidtogs vid 1958 års A-riksdag och en andra skedde år 1960. I enlighet med vad som förutsattes år 1958 bör en ny höjning göras med verkan fr. o. m. den 1 juli 1962. Ett fullföljande av det tidigare inledda programmet för folkpensionshöjningen fram till 1968 skulle innebära att pensionerna höjdes med 250 kr. om året för en ensam pensionär och 340 kr. om året för två pensionsberättigade makar.

Enligt statsmakternas ställningstaganden år 1958 är som nyss nämnts den för år 1968 avsedda folkpensionsnivån uttryckt i 1957 års penningvärde. Detta innebär att de för 1968 angivna beloppen i sin helhet bör vara indexreglerade med 1957 som basår. Detta har förutsatts i förslaget till lag om allmän försäkring, enligt vilket folkpensionsbeloppen uttrycks i procent av det med utgångspunkt från prisläget i september 1957 indexreglerade basbeloppet. Av tekniska skäl kan dock folkpensionernas anknytning till basbeloppet inte genomföras i samband med ikraftträdandet av lagen om allmän försäkring utan får uppskjutas till en senare tidpunkt. Intill dess får den nuvarande metoden med fasta indextillägg bibehållas. De nuvarande indextilläggen, vart och ett på 50 kr. för en ensam pensionär och 40 kr. för vardera av två pensionsberättigade makar, är så avpassade att pensionernas ursprungliga belopp men inte standardtillägg är värdesäkrade. För att underlätta samordningen mellan folkpensioneringen och tilläggspensioneringen och möjliggöra en jämn stegring av folkpensionerna fram till det för år 1968 uppställda målet, bör i år en ytterligare höjning av folkpensionerna vidtagas med 100 kr. för en ensam pensionär och 160 kr. för två makar. Samtidigt bör en uppjustering av indextilläggens storlek äga rum, så att tillägg som utfaller efter juni månad 1962 utgör 75 kr. för en ensam pensionär och 60 kr. för vardera av två makar.

Årets folkpensionshöjning bör alltså bli 350 kr. för en ensam pensionär, varmed även avses änkepensionär, och 500 kr. för två pensionsberättigade makar eller 250 kr. för var och en av dem. Med sistnämnda belopp kommer då också hustrutilläggen att höjas. Jag vill dock erinra om att enligt vad jag i det föregående förordat hustrutilläggen fr. o. m. 1963 på grund av ändrad konstruktion kommer att utgå med andra belopp än under 1962. Om den nu föreslagna höjningen genomföres kommer med nuvarande 11 indextillägg à 50 respektive 40 kr. ålderspensionernas årsbelopp att fr. o. m. den 1 juli i år utgöra 3 200 kr. för en ensam pensionär och 5 010 kr. för två pensions-

berättigade makar. Maximibeloppen för invalidpension och sjukbidrag blir desamma, och full änkepension kommer att utgå med samma belopp som ålderspensionen till en ensam ålderspensionär. Då hustrutillägg utgår kommer maximibeloppet för makarnas sammanlagda pensionsförmåner att uppgå till 5 010 kr. Till de angivna beloppen kan liksom hittills komma kommunalt bostadstillägg.

Samordning med yrkesskadeförsäkringen

Med hänsyn till den tidsplan som socialförsäkringskommittén haft att iakttaga har det inte varit möjligt för kommittén att framlägga förslag till en definitiv lösning av frågorna om samordning av sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen med yrkesskadeförsäkringen. Kommittén har därför inskränkt sig till att föreslå samordningsregler av provisorisk karaktär. Då socialförsäkringskommittén avslutade sitt arbete tillkallade jag en särskild utredning för att pröva frågan om yrkesskadeförsäkringens framtida utformning och anpassning till de övriga socialförsäkringsgrenarna.

I det läge som nu råder bör riktpunkten vara att så litet som möjligt rubba nuvarande regler inom yrkesskadeförsäkringen och att undvika lösningar som binder framtida ställningstaganden. De förslag som socialförsäkringskommittén framlagt synes väl ägnade att fylla de krav som bör ställas på samordningen under en övergångstid till dess yrkesskadeförsäkringen skall inordnas i det allmänna försäkringssystemet. Jag ansluter mig till vad kommittén föreslagit rörande samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen. Kommittéförslaget innebär beträffande samordningen mellan den allmänna pensioneringen och yrkesskadeförsäkringen att nuvarande metod med justeringar på pensionssidan bibehålles. Jag har inte heller i denna del någon erinran mot förslaget. Som jag i tidigare sammanhang uttalat bör dock den definitiva samordningen göras enligt principen att de allmänna förmånerna utgår fullt ut och yrkesskadeförsäkringsförmånerna utformas som kompletteringar.

Socialförsäkringskommittén har även behandlat frågan om att eventuellt slopa eller förkorta den karenstid på tre dagar, som nu gäller inom sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen, men inte velat förorda någon ändring. Under remissbehandlingen har uttalanden gjorts till förmån för såväl en förkortning som en förlängning av karenstiden. Vid bedömningen av olika reformönskemål på den allmänna försäkringens område har jag för egen del inte kunnat komma till någon annan slutsats än kommittén. Den argumentering som föres med sikte på att enbart för yrkesskadeförsäkringens del slopa karenstiden synes främst bygga på det förhållandet, att reglerna i förevarande avseende var gynnsammare för yrkesskadefallen innan den allmänna sjukförsäkringen tillkom och yrkesskade-

försäkringen samordnades med denna. Man måste dock här liksom eljest se socialförsäkringssystemet som en helhet. Införandet av den allmänna sjukförsäkringen och 1954 års lagstiftning om yrkesskadeförsäkring innebar förbättringar för den enskilde, och reformen beslöts i stor enighet. De förbättringar av sjukpenningsskyddet inom den allmänna försäkringen, som blir en följd av att de i det föregående redovisade reformförslagen genomföres, är också till fördel för de yrkesskadade och utgör ytterligare en positiv effekt av samordningen mellan sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring.

Finansieringsfrågor

Sjuk- och moderskapsförsäkring

Riksförsäkringsverket har för budgetåret 1962/63 beräknat sjukkassornas utgifter vid oförändrade lagbestämmelser till 1 315 milj. kr. För budgetåret 1961/62 har utgifterna beräknats till 1 234 milj. kr. I båda fallen är hänsyn tagen till de merutgifter, som förorsakas av den fr. o. m. den 1 januari 1962 gällande nya provinsialläkartaxan. På grundval av de beräkningar som gjorts av socialförsäkringskommittén och socialpolitiska kommittén kan de förslag, vilkas genomförande jag i det föregående förordat, tillsammans tagna beräknas medföra ökade utgifter för sjukkassorna på cirka 350 milj. kr. för helt år räknat. Då förslagen avses skola träda i kraft den 1 januari 1963, kommer de av förslagen föranledda utgiftsökningarna för kassorna att stanna vid 175 milj. kr. för budgetåret 1962/63. Sammanlagt kan alltså sjukkassornas utgifter för budgetåret 1962/63 beräknas till $(1\ 315 + 175 =)$ 1 490 milj. kr., vilket överstiger det för budgetåret 1961/62 beräknade beloppet med 256 milj. kr. Till fördelningen av kassornas utgifter på olika poster återkommer jag i samband med behandlingen av frågan om statsbidraget till sjukkassorna.

När det gäller finansieringen av sjuk- och moderskapsförsäkringen medför förslagen konsekvenser för de försäkrades egna avgifter till försäkringen. Införandet av ersättning för tandläkarvård som försäkringsförmån för blivande och nyblivna mödrar kan vid 50-procentigt statsbidrag beräknas leda till en genomsnittlig ökning av sjukförsäkringsavgiften med 2 kr. om året per avgiftspliktig försäkrad, dvs. med 4 kr. för makar. Höjningen av grundsjukpenningen och moderskaphjälpens grundpenning samt de föreslagna ändrade reglerna om barntillägg medför, om statsbidraget för dessa ändamål sättes till 50 procent men vissa andra statsbidrag till sjukkassorna samtidigt avskaffas, en avgiftshöjning med i genomsnitt ca 40 kr. om året per avgiftspliktig, dvs. med 80 kr. för två avgiftspliktiga makar. I gengäld kommer det ökade arbetsgivarbidrag till sjukvårdsförsäkringen, som jag strax ämnar förorda, att möjliggöra en sänkning av avgifterna med i genomsnitt 12 kr. per avgiftsbetalande försäkrad,

så att nettoökningen av avgifterna stannar vid i genomsnitt ca 30 kr. om året per avgiftspliktig eller 60 kr. för två makar. För dem som är försäkrade för tilläggssjukpenning, vilket blir fallet med den stora massan förvärvsarbetande vare sig de är anställda eller ej, motvägs vidare den ökade avgiften på grund av grundsjukpenningens höjning av en minskning i fråga om avgiften för tilläggssjukpenningförsäkringen. Å andra sidan kommer även sistnämnda avgift att påverkas i höjande riktning av att sjukpenningens belopp inte som hittills skall minskas efter 180 dagars sjukdom liksom av att tiden för åtnjutande av moderskaphjälpens tilläggsspenning utsträcker från 90 till 180 dagar. Likaså kommer naturligtvis de, som på grund av sjukpenningsskalans utbyggnad blir försäkrade för större sjukpenning än förut, att få högre avgifter. Företagarnas försäkring för tilläggssjukpenning skall helt bekostas av dem själva genom avgifter, vilka bl. a. påverkas av den karenstid som var och en väljer.

Avgift till försäkringen för grundsjukpenning bör som socialförsäkringskommittén föreslagit erläggas av var och en som är försäkrad för sådan sjukpenning och alltså inte bero på den taxerade inkomsten. Däremot bör avgiftsskyldigheten i vad avser sjukvårdsförsäkringen allttjämt vara anknuten till den taxerade inkomsten. I enlighet med statsmakternas ställningstagande i samband med skattefrågornas behandling vid 1961 års höstriktsdag bör inkomstgränsen därvid höjas från 1 200 kr. till 2 400 kr. Samtidigt bör den s. k. 2-procentregeln ersättas med en avtrappningsregel, motsvarande den som 1961 beslöts beträffande folkpensionsavgiften.

Den nyssnämnda höjningen av inkomstgränsen för avgiftsskyldighet till 2 400 kr. taxerad inkomst bör som förutsattes i 1961 års beslut gälla redan fr. o. m. 1962. Den bör för sagda år avse jämväl skyldigheten att betala avgift för försäkringen för grundsjukpenning.

Vad socialförsäkringskommittén anfört rörande avdrag vid beskattningen för sjukförsäkringsavgift kan jag inte här gå in på.

Enligt gällande bestämmelser utgör arbetsgivarnas bidrag till sjuk- och moderskapsförsäkringarna sammanlagt 1,14 procent av de anställdas löner upp till 15 000 kr. Av bidraget går 0,25 procent på lönerna till utgifterna för sjukvård, 0,85 procent till utgifterna för tilläggssjukpenning och 0,04 procent till utgifterna för tilläggsspenning. Arbetsgivarbidraget till utgifterna för tilläggssjukpenning och tilläggsspenning är avsett att svara för 60 procent av nämnda utgifter. För åren 1959 och 1960 har dock bidraget inte uppgått till sagda andel av utgifterna. Även för 1961 och i fortsättningen kan underskott väntas uppkomma, om inte bidraget höjes. Underskottet för 1960 skall enligt statsmakternas beslut år 1961 täckas genom återföring av medel från allmänna sjukförsäkringsfonden, vilken bildats genom överföring av överskott å arbetsgivarbidragen för åren 1955—1958. Genom återföringen för 1960 minskas fondens belopp från 258 milj. kr. till 217 milj. kr.

Allmänna sjukförsäkringsfonden kan givetvis inte årligen få avtappas på medel för ordinära utgifter, om den skall kunna bestå och tjäna sitt syfte att utgöra en reserv vid tillfälliga påfrestningar på försäkringens finanser. Eftersom arbetsgivarbidraget i vad avser tillägssjukpenning och tilläggspenning vid nuvarande uttag för framtiden inte torde komma att motsvara 60 procent av utgifterna för dessa ändamål, bör bidraget höjas. En höjning blir också erforderlig med hänsyn till de i det föregående föreslagna förbättringarna av försäkringen i vad avser tillägssjukpenning och tilläggspenning. Socialförsäkringskommittén har föreslagit, att bidraget skall uttagas på löner upp till samma nivå som gäller för uttaget av arbetsgivarnas avgifter till den allmänna tilläggs pensioneringen eller $7\frac{1}{2}$ gånger basbeloppet. Med detta bidragsunderlag skulle enligt socialförsäkringskommitténs beräkningar erfordras en avgiftsprocent på 1,25, varav 0,25 procent för sjukkassornas utgifter för sjukvård och 1 procent för utgifterna för tillägssjukpenning och tilläggspenning. Socialpolitiska kommitténs förslag skulle med samma bidragsunderlag ge anledning till en ytterligare höjning av uttagsprocenten med 0,05 avseende utgifterna för tilläggspenning, så att det sammanlagda uttaget blir 1,3 procent.

Socialförsäkringskommitténs förslag rörande bidragsunderlaget har kritiserats dels från principiella utgångspunkter och dels från praktiska. I det förra hänseendet har anmärkts, att den föreslagna nya sjukpenningsskalan sätter inkomstgränsen mellan den näst högsta och den högsta sjukpenningklassen vid 21 000 kr. och att maximum för bidragsunderlaget bör överensstämma med sjukpenningsskalans övre gräns. När det gäller betänkligheterna av praktisk art pekas på att höjningen av underlaget för arbetsgivarbidraget till sjuk- och moderskapsförsäkringen inte kommer att leda till full överensstämmelse mellan underlagen för nämnda bidrag och för avgifter till tilläggs pensioneringen, eftersom bestämmelserna avviker från varandra även i andra hänseenden än vad gäller det löne maximum på vilket uttaget beräknas. Däremot skulle, framhålles det, den överensstämmelse som nu föreligger mellan underlagen för bidrag till sjuk- och moderskapsförsäkringen samt avgifter till yrkesskadeförsäkringen komma att försvinna.

Jag finner det angeläget att arbetsgivarnas uppgifter till ledning för debiteringen av socialförsäkringsavgifter och själva debiteringsförfarandet hos riksförsäkringsverket inte kompliceras. Den nu rådande ordningen att bidraget till sjuk- och moderskapsförsäkringen och avgifterna till yrkesskadeförsäkringen beräknas på samma underlag bör därför bibehållas. Med hänsyn till den nivå upp till vilken inkomsterna beaktas vid placering i sjukpenningklass, kan lämpligen underlaget för sjukförsäkringen sättas till 22 000 kr. Samma begränsning av avgiftsunderlaget för yrkesskadeförsäkringen synes lämplig med hänsyn till att reglerna för samordning av sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring leder till att sjukpenning

enligt den högsta klassen inom sjukförsäkringen kan få utgivas även från yrkesskadeförsäkringen.

Ett bidrag enligt den i det föregående omnämnda uttagsprocenten 1,3 på ett underlag av löner upp till det av socialförsäkringskommittén förordade maximum 7 1/2 gånger basbeloppet, dvs. vid nuvarande basbeloppsvärde upp till 33 750 kr., motsvarar i det löneläge som rådde 1960 ett bidrag av 1,35 procent på löner upp till 22 000 kr. Emellertid är det att märka att höjningen av grundsjukpenningen innebär att av det samlade sjukpenningsskyddet för de anställda en del överflyttas från den med arbetsgivarbidrag finansierade tilläggssjukpenningförsäkringen till den med statsbidrag finansierade grundsjukpenningförsäkringen. Syftet med grundsjukpenningshöjningen är att förbättra skyddet för dem som inte har tilläggssjukpenning, främst hemmafruarna. Omfördelningen av sjukpenningsskyddet för de anställda mellan grundförmåner och tilläggförmåner bör under sådana omständigheter inte påverka arbetsgivarnas samlade kostnader för sjukförsäkringen. Den minskning i arbetsgivarnas bidrag till försäkringen för tilläggssjukpenning, som blir en följd av finansieringsreglernas tekniska utformning, bör motvägas av en höjning av arbetsgivarbidraget till sjukvårdsförsäkringen. Vidare bör beaktas att med det av socialförsäkringskommittén föreslagna avgiftsunderlaget skulle bidraget i tider med stigande löner komma att öka, medan kassornas utgifter till följd av sjukpenningsskalans konstruktion inte skulle stiga i samma takt. Omräkningen av det procentuella arbetsgivarbidraget till att avse lönebelopp intill ett fast maximum av högst 22 000 kr. bör därför göras med tanke på ekonomisk ekvivalens i ett läge, då förhållandevis flera anställda än för närvarande kan antagas ha löner, som ligger över detta belopp. Med hänsyn till det anförda förordar jag att bidragsprocenten sättes till 1,5. Av bidraget bör vad som motsvarar 0,4 procent av lönerna användas för bestridande av utgifterna för sjukvård och 1,1 procent för bestridande av utgifterna för tilläggssjukpenning, vari enligt den terminologi som användes i förslaget till lag om allmän försäkring inbegripes även tilläggspenning vid barnsörd. Ett arbetsgivarbidrag på 1,5 procent av löner upp till 22 000 kr. kan i ett löneläge motsvarande 1960 års beräknas inbringa omkring 450 milj. kr. per år.

Enligt nuvarande bestämmelser utgår statsbidraget till sjukförsäkringen i form av dels sjukhjälpbidrag med 50 procent av sjukkassornas utgifter för sjukvård utom sjukhusvård och s. k. merprestationer enligt 18 § SFL, för resor och för grundsjukpenning samt med 75 procent av utgifterna för barntillägg, dels medlemsbidrag med 4—5 kr. per sjukkassemedlem, dels avgiftsersättningsbidrag med 10 kr. per sjukvårdsförsäkrad medlem som är befriad från avgift till sjukvårdsförsäkringen och dels avgiftslindringsbidrag med det belopp, varmed medlems avgift kan ha nedsetts med tillämpning av regeln att avgiften för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning inte får överstiga 2 procent av medlemmens taxerade inkomst. Till bestridande av sjukkassornas utgifter för

förlossningsvård och moderskapspenning i form av grundpenning och barn-tillägg utgår statsbidrag efter motsvarande grunder som gäller beträffande utgifterna för sjukvårdsersättning, grundsjukpenning och barntillägg till sjukpenning. I årets statsverksproposition (V ht p. 98) har anslaget Bidrag till sjukkassor m. m. upptagits med ett preliminärt beräknat belopp av 310 milj. kr.

Genomförandet av de av mig i det föregående förordade reformförslagen leder till ökade utgifter för sjukkassorna i fråga om de försäkringsförmåner, till vilka statsbidrag utgår. Utgifterna för sjukvårdsersättning påverkas av att ersättning för tandläkarvård införes som en försäkringsförmån för havande kvinnor och nyblivna mödrar. Av den beräknade kostnadsökningen för detta ändamål 15 milj. kr. per år får alltså staten med nuvarande bidragsprocent bära hälften eller 7,5 milj. kr. Utgifterna för grundsjukpenning och grundpenning kan beräknas stiga med sammanlagt 180 milj. kr. per år. Med den nuvarande bidragsprocenten 50 skulle detta innebära en ökning av statsbidraget med 90 milj. kr. om året. Socialförsäkringskommittén och socialpolitiska kommittén har emellertid räknat med ett statsbidrag till utgifterna för grundsjukpenning och grundpenning på endast 40 procent. Med denna statsbidragsprocent skulle kostnadsökningen för staten begränsas till omkring 50 milj. kr. per år. För barntillägg till sjukpenning — barntilläggen till moderskapspenning försvinner — räknar socialförsäkringskommittén med oförändrat 75 procent statsbidrag. Då kassornas utgiftsökning för detta ändamål beräknas till 17 milj. kr. per år, blir statsbidragsökningen 12,8 milj. kr. per år. Socialförsäkringskommitténs förslag förutsätter att medlemsbidrag, avgiftsersättningsbidrag och avgiftslindringsbidrag utgår enligt oförändrade grunder.

Såsom framhålles i departementspromemorian med förslag till lag om allmän försäkring är man emellertid inte hänvisad till den i kommittéförslagen begagnade metoden att sänka bidragsprocenten beträffande grundsjukpenning och grundpenning, om man vill undvika en alltför stor ökning av statsutgifterna på grund av förslagen. Ett likartat resultat nås om man, som föreslås i promemorian, konstruerar statsbidraget såsom ett enhetligt bidrag på 50 procent till kassornas utgifter för a) sjukvårdsersättning, exklusive ersättning för sjukhusvård men inklusive sjukresor och de s. k. merprestationerna, b) grundsjukpenning, c) moderskapspenning, vilken term i lagförslaget reserveras för vad som nu kallas grundpenning, samt d) barntillägg. Jag förordar den i departementspromemorian föreslagna lösningen, som medför en välkommen förenkling av statsbidragssystemet.

För den frivilliga sjukpenningförsäkringen, som i fortsättningen kommer att avse hemmafruar och studerande samt övergångsvis företagare över 67 år, bör alljämt utgå statsbidrag enligt hittillsvarande grunder, dvs. 20 procent av kassornas utgifter för sjukpenning och sjukpenningtillägg samt 75 procent av utgifterna för barntillägg.

De reformer jag förordat innebär ökade utgifter för sjukkassorna under

år 1963 med ca 350 milj. kr. och för staten med ca 50 milj. kr. Härtill kommer automatiska utgiftsökningar. Jag vill även peka på det skattebortfall för staten, som de ökade avgifterna för de försäkrade och för arbetsgivarna medför till följd av den avdragsrätt som enligt skattelagstiftningen föreligger för sådana avgifter. Detta bortfall uppskattas till mellan 40 och 50 milj. kr. Totalt innebär således reformen en belastning för statsbudgeten på 90—100 milj. kr. per år.

I överensstämmelse med vad nu anförts kan för budgetåret 1962/63 sjukförsäkrings utgifter och statens bidrag beräknas på sätt framgår av följande tabell. Det bör observeras, att de föreslagna ändringarna i bestämmelserna för försäkringen skall träda i kraft den 1 januari 1963 och alltså påverkar utgifter och statsbidrag under endast ett halvt år. Vidare bör beaktas, att den i det föregående förordade höjningen till 2 400 kr. av inkomstgränsen för skyldighet att erlägga avgift för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning påverkar storleken av de för 1962 alltjämt utgående avgiftsersättnings- och avgiftslindringsbidragen, det förra i höjande och det senare i sänkande riktning.

Medelsbehovet för budgetåret 1962/63 uppgår enligt beräkningarna i tabellen till 319,1 milj. kr. Jag föreslår, att anslaget Bidrag till sjukförsäkring m. m. definitivt uppföres med 320 milj. kr.

Folkpensionering

Socialförsäkringskommittén har beräknat att dess förslag medför en ökning av folkpensionskostnaderna med omkring 66 milj. kr. för 1963, som är det första året efter reformernas ikraftträdande. Enligt verkställda beräkningar grundade på nyare underlag bör nämnda summa undergå vissa justeringar. De nu nämnda förslagen föranleder under budgetåret 1962/63 kostnadsökning endast under andra halvåret. Kostnadsökningen för denna tid kan beräknas till 40 milj. kr. Vidare bör för nämnda budgetår beräknas kostnadsökningar dels i anledning av förtida uttag av ålderspension, dels för den i enlighet med förslag i departementspromemorian förordade utsträckningen av rätten till folkpension vid bosättning utom riket.

Möjligheten till förtida uttag av ålderspension föreligger enligt mitt förslag fr. o. m. den 1 januari 1963 för personer födda åren 1896 och 1897. Under antagande att 10 procent av dem som har möjlighet till förtida uttag begagnar sig av denna rätt kan merkostnaden under budgetåret 1962/63 uppskattas till 12 milj. kr. Antagandet om ett 10-procentigt utnyttjande av möjligheten till förtida pensionsuttag vilar emellertid på osäker grund och kan visa sig vara för lågt. Kostnadsökningen för den vidgade rätten till folkpension utomlands kan för budgetåret beräknas till 4 milj. kr. Den föreslagna utvidgade tillämpningen av barnvillkoret i fråga om änkepensioner i övergångsfallen, som föreslås gälla redan fr. o. m. den 1 juli 1962, kan

	Sjukkasornas utgifter milj. kr.		Statsbidrag milj. kr.	
	Beräkning för		Beräkning för	
	1961/62	1962/63	1961/62	1962/63
<i>Obligatorisk sjukpenning (exkl. mersjukpenning enl. 122 § sjukförsäkringslagen och 5 § lagen ang. införande av lagen om allmän försäkring)</i>				
Grundsjukpenning	146,2	201,1	73,1	100,6
Grundhempning	12,3	17,0	6,2	8,4
Barntillägg	15,1	23,9	11,3	13,9
Tilläggs sjukpenning och tilläggs- hempning	453,8	548,5	—	—
<i>Sjukvård och förlossningsvård</i>				
Läkarvård och tandläkarvård	186,6	215,0	93,3	107,4
Resor till och från läkare och tand- läkare	20,2	21,7	10,1	10,8
Sjukhusvård och vård å förloss- ningsanstalt	83,8	85,5	—	—
Resor till och från sjukhus och för- lossningsanstalt	15,2	15,5	7,6	7,8
Sjukhusvård utom riket	0,5	0,5	0,5	0,3
Sjukvårdsåtgärder enligt 18 § sjuk- försäkringslagen (2 kap. 6 § la- gen om allmän försäkring)	14,1	14,4	—	3,6
<i>Moderskapspenning</i>				
Grundpenning	28,1	60,0	14,1	30,0
Tilläggspenning	36,9	49,1	—	—
Barntillägg	1,1	0,6	0,8	0,4
<i>Utgifter enligt 19 § sjukförsäkrings- lagen (2 kap. 7 § lagen om allmän försäkring)</i>				
Läkarvårdsersättning till kommun	1,0	1,0	0,5	0,6
Gottgörelse till arbetsgivare	6,2	6,6	3,1	3,2
Gottgörelse till transportföretag m. fl.	0,3	0,3	0,2	0,2
<i>Frivillig försäkring enligt sjukförsäk- ringslagen (21 kap. lagen om all- män försäkring)</i>	15,5	12,0	3,1	2,4
<i>Frivillig försäkring enligt särskild lag (T-försäkring)</i>	2,6	2,6	0,5	0,5
<i>Mersjukpenning (inkl. barntillägg) enl. 122 § sjukförsäkringslagen (5 § lagen ang. införande av lagen om allmän försäkring)</i>	0,6	0,4	—	—
<i>Forvaltningsutgifter</i>	81,2	86,9	—	—
<i>Övriga utgifter</i>	0,2	0,2	—	—
<i>Läkemedelsersättning</i>	112,8	126,5	—	—
<i>Bidrag för läkemedelsersättning</i>			6,6	6,6
<i>Medlemsbidrag</i>			25,4	12,8
<i>Avgiftslindringsbidrag</i>			10,5	2,0
<i>Avgiftsersättningsbidrag</i>			13,7	7,6
Summa	1 234,3	1 489,3	280,6	319,1

antagas medföra en kostnadsökning på 11,5 milj. kr. för budgetåret 1962/63. För höjningen av folkpensionerna fr. o. m. den 1 juli 1962 tillkommer en kostnadsökning för budgetåret på 326 milj. kr.

De totala folkpensionskostnaderna för budgetåret 1962/63 kan beräknas enligt följande tablå.

	Milj. kr.
1. Kostnader vid oförändrade regler (11 indextillägg)	3 066
2. Höjning av folkpensioner	326
3. Nettoökning på grund av övriga reformförslag	68
	3 460

Den på staten belöpande andelen av totalkostnaderna för folkpensioneringen är beroende av reglerna om fördelningen av folkpensionskostnaderna mellan staten och kommunerna. Den nuvarande fördelningen innebär att kommunerna bidrar till kostnaderna dels för de inkomstprövade folkpensionsförmånerna och dels för de icke inkomstprövade indextilläggen till de i invalidpensionerna och sjukbidragen ingående grundpensionerna samt vårdtilläggen. Övriga folkpensionsförmåner bekostas helt av staten.

Socialförsäkringskommittén har vid sina överväganden i kostnadsfördelningsfrågan funnit, att kommunerna på längre sikt bör bestrida kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen och staten svara för övriga folkpensionskostnader. Kommittén finner emellertid att en sådan lösning inte är möjlig under de närmaste åren. Med hänsyn härtill har kommittén lagt fram förslag till reglering av kostnadsfördelningen tills vidare i avvaktan på en slutlig lösning.

Jag är medveten om att de senare årens höjningar av folkpensionernas belopp och det ökade medelskatteunderlaget per invånare i rikets kommuner medfört en ökning av kommunernas kostnader för folkpensioneringen, vilket inneburit en ökad påfrestning för kommunernas ekonomi. Samtidigt har emellertid ej minst kommuner med svagt skatteunderlag erhållit en ekonomisk lättnad genom den successiva utbyggnaden av socialförsäkring. Vidare avlyftet en betydande del av kommunernas finansiella förpliktelser i avseende på folkpensionerna genom beslutet vid 1960 års riksdag om att änkepensioner till kvinnor, vilkas män avlidit efter den 30 juni 1960, liksom barnpensionerna bekostas av staten.

Frågan om kommunernas bidrag till folkpensioneringens finansiering kan ej bedömas isolerad utan bör avgöras i samband med en allmän omprövning av grunderna för de skatteunderlagsgraderade kommunbidragen. Utredningen i denna del åvilar 1958 års skatteutjämningskommitté. Innan resultatet av denna utredning föreligger synes det inte lämpligt, att statsmakterna mera slutgiltigt binder sig för den ena eller andra lösningen beträffande folkpensionskostnadernas fördelning. Med hänsyn härtill delar

jag socialförsäkringskommitténs uppfattning, att man i nuvarande läge inte bör ta definitiv ställning till kostnadsfördelningsproblemet.

Utgångspunkten för socialförsäkringskommitténs förslag till en provisorisk lösning av kostnadsfördelningsfrågan är att de nuvarande grunderna för kostnadsfördelningen inte bör rubbas i mera avsevärd mån. Mot denna bakgrund föreslår kommittén att kommunbidrag tills vidare skall utgå till i stort sett samma folkpensionsförmåner som nu med undantag av vårdtilläggen. Kommunerna skall enligt förslaget bidra till kostnaderna för förtidspensioner jämte därtill knutna barntillägg, änkepensioner i anledning av dödsfall före den 1 juli 1960, hustrutillägg och kommunala bostadstillägg. Kostnaderna för övriga folkpensionsförmåner bör enligt kommitténs mening bestridas av staten. I fråga om grunden för bestämmande av kommunernas bidrag anser sig kommittén inte böra föreslå någon ändring. Det faktiska skatteunderlaget per invånare i kommunen bör sålunda enligt kommitténs åsikt bibehållas som avvägningsnorm. Vad angår storleken av kommunernas andel i kostnaderna för de delvis av kommunerna finansierade folkpensionsförmånerna föreslår kommittén dock vissa justeringar i nu gällande grunder. Sålunda skall bidragsandelen till andra förmåner än kommunala bostadstillägg sänkas från $\frac{3}{20}$ procent till $\frac{1}{10}$ procent för varje fullt tiotal skatteören, dvs. från 1,5 till 1 procent för varje skattekrona per invånare. Bidragets maximum föreslås vara oförändrat 60 procent av kostnaderna. Beträffande de kommunala bostadstilläggen föreslår kommittén, att kommunbidragsandelen $\frac{1}{5}$ procent för varje fullt tiotal skatteören — 2 procent för varje skattekrona — och minimibidraget, 25 procent av kostnaderna, bibehålles oförändrade. Bidragets maximum föreslås dock höjt från nuvarande 60 till 80 procent av kostnaden. Om kommitténs reformförslag på förmånssidan genomföres, kommer enligt kommitténs beräkningar kommunernas sammanlagda bidrag för kalenderåret 1963 att med de nu förordade grunderna för kostnadsfördelningen uppgå till omkring 520 milj. kr. Till jämförelse nämner kommittén, att kommunbidragen med oförändrade regler både på förmånssidan och i fråga om kostnadsfördelningen skulle uppgå till samma belopp.

För egen del anser jag i likhet med kommittén att den provisoriska reglering, som nu bör göras i avbidan på en slutlig lösning, så litet som möjligt bör rubba de nuvarande grunderna för kostnadsfördelningen. Kommittéförslaget tillgodoser detta önskemål och bör enligt min mening följas. För kommunerna som helhet betraktade kan härvid det sammanlagda kommunbidraget för år 1963 beräknas motsvara det belopp som kommunerna skulle ha haft att betala, även om kommitténs förslag inte genomförts. Samtidigt sker emellertid en viss omfördelning av kostnaderna mellan kommunerna inbördes genom att bidragsandelen till kostnaderna för förtidspensioner m. m. sänkes och maximigränsen för bidragsskyldigheten till de kommunala bostadstilläggen höjes. Den förstnämnda åtgärden medför minskade

utgifter beträffande förtidspensioner, änkepensioner och hustrutillägg för praktiskt taget alla kommuner men särskilt för kommuner med stort antal förtidspensionärer. Då invalidfrekvensen är särskilt hög i de fyra nordligaste länen samt i Kronobergs och Blekinge län blir vinsten störst för kommunerna i dessa län. Som kommittén anför ligger i allmänhet de särskilt skattetyngda kommunerna i de län där invalidfrekvensen är störst, och man kan därför antaga, att förslagets genomförande i denna del blir till fördel speciellt för de mera skattetyngda kommunerna. Å andra sidan medför den höjda maximigränsen för bidragsskyldigheten för de kommunala bostadstilläggen att ett stort antal kommuner får ökade kostnader för dessa tillägg. Denna ökning, som uppkommer för kommuner med ett skatteunderlag motsvarande mer än 30 skattekrönor per invånare, har av kommittén motiverats med att kommunerna själva har bestämmanderätten beträffande bostadstilläggens storlek. Jag har icke något att erinra mot en sådan lösning. Kommittéförslaget innebär sammanfattningsvis, att kommunernas genomsnittliga bidrag för förtidspensioner m. m. sjunker från cirka 55 till cirka 42 procent, medan samma bidrag för de kommunala bostadstilläggen beräknas öka från cirka 60 till cirka 75 procent.

På grundval av beräkningar gjorda inom riksförsäkringsverket och i enlighet med vad som förut anförts rörande kostnadsökningarna på grund av de olika reformerna har följande sammanställning upprättats rörande de totala folkpensionskostnaderna för budgetåret 1962/63. Beräkningarna är gjorda under antagande av 11 indextillägg à 50 kr. för ensam pensionär och 40 kr. för envar av två pensionsberättigade makar. I sammanställningen anges tillika folkpensionskostnadernas fördelning på staten och kommunerna enligt de grunder jag nyss förordat.

Varje indextillägg som utlöses efter den 30 juni 1962 skall enligt mitt förslag utgå med 75 kr. för ensam pensionär och 60 kr. för var och en av två pensionsberättigade makar. Kostnaden för varje indextillägg enligt de nya reglerna kan beräknas till 75 milj. kr., varav 66 milj. kr. faller på staten och återstoden på kommunerna.

Förmånsslåg	Totalkostnad milj. kr.	Staten milj. kr.	Kommunerna milj. kr.
Ålderspension.....	2 350,0	2 350,0	—
Förtidspension (invalidpension, sjukbidrag).....	440,2	232,3	207,9
Hustrutillägg.....	79,9	39,5	40,4
Änkepension			
huvudfall.....	77,5	77,5	—
övergångfall.....	137,9	70,1	67,8
Invaliditetstillägg m. m.....	9,6	8,6	1,0
Barnstillägg (särskilda barnbidrag).....	12,6	6,9	5,7
Barnpension.....	39,0	39,0	—
Kommunala bostadstillägg.....	313,2	98,8	214,4
Summa	3 459,9	2 922,7	537,2

Medelsbehovet när det gäller statens kostnader för folkpensionerna kan alltså för budgetåret 1962/63 beräknas till i runt tal 2 923 milj. kr. I årets statsverksproposition (V ht p. 101) har anslaget Bidrag till folkpensioner m. m. upptagits med ett preliminärt beräknat belopp av 2 870 milj. kr. Jag föreslår att anslaget definitivt uppföres med 2 923 milj. kr.

I årets statsverksproposition har anslaget Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar (V ht p. 102) preliminärt uppförts med 5,1 milj. kr. Anslaget bör definitivt uppföras med det preliminärt beräknade beloppet 5,1 milj. kr.

Frivillig statlig pensionsförsäkring

Möjligheter att genom frivilliga avgifter utöka folkpensionen har funnits alltsedan folkpensioneringens tillkomst. Nuvarande bestämmelser om den frivilliga statliga pensionsförsäkringen härrör från 1946. Den försäkringsform som står till buds är försäkring för livsvarig ålderspension. Avgiftsinbetalning kan göras enligt någon av tre tariffer, vilka avser försäkring utan avgiftsåterbetalning, försäkring med avgiftsåterbetalning och försäkring för åldringar. Avgifter enligt de båda förstnämnda tarifferna kan erläggas t. o. m. den månad då den försäkrade fyller 67 år. Pension utgår från den pensionsålder som den försäkrade själv bestämmer, dock tidigast fr. o. m. den månad han fyller 55 år och senast fr. o. m. den månad han fyller 67 år. Vid invaliditet före 55-årsåldern kan en reducerad pension erhållas. Efter den månad man fyllt 67 år kan avgift inbetalas endast enligt den tariff som avser försäkring för åldringar. Pension utgår i detta fall omedelbart.

Redan i samband med tillkomsten av den allmänna tilläggspensioneringen fann jag att det även framdeles skulle föreligga behov av en kompletteringsförsäkring i statlig regi, sådan som den frivilliga statliga pensionsförsäkringen. Denna försäkring borde dock i vissa avseenden effektiviseras, så att den kunde motsvara de anspråk som måste ställas på en försäkring för komplettering av den allmänna tilläggspensioneringen. På mitt initiativ tillkom därför en särskild utredning om den frivilliga försäkringen.

Utredningen uttalar att möjlighet bör finnas att inom den frivilliga statliga pensionsförsäkringen teckna olika former av kompletteringsförsäkringar till den allmänna pensioneringen. Enligt utredningens mening bör den nuvarande försäkringsformen inom den frivilliga försäkringen bestå väsentligen oförändrad. För det kompletteringsbehov, som avser pension från en tidigare pensionsålder än 67 år, föreslås införande av en försäkring för temporär ålderspension, utgående från valfri ålder mellan 60 och 65 år till 67 års ålder. Önskar någon förhöja sin pensionsnivå inte blott vad avser ålderspension — i vilket fall den nuvarande försäkringen

är tillfyllest — utan även beträffande förtidspension och änkepension skall två nya kombinerade försäkringsformer kunna utnyttjas, nämligen för livsvarig ålderspension i förening med förtidspension samt för livsvarig ålderspension i förening med förtidspension och änkepension. Därjämte föreslås en försäkring för fristående änkepension och en försäkring för fristående barnpension. Enligt utredningens åsikt kan de nya försäkringsformerna ej administreras på samma enkla sätt som den nuvarande försäkringsformen gör och även i fortsättningen avses komma att göra, dvs. under medverkan av postverket. I stället föreslås att de allmänna sjukkassorna skall biträda riksförsäkringsverket vid handhavandet av de nya försäkringsformerna. De nya bestämmelserna avses skola träda i kraft den 1 januari 1963.

När jag i detta sammanhang tar upp utredningens förslag till behandling vill jag framhålla, att 1946 års lag om frivillig statlig pensionsförsäkring endast innehåller vissa grundläggande bestämmelser beträffande försäkringen. I övrigt regleras denna genom föreskrifter utfärdade av Kungl. Maj:t. Denna metod bör tillämpas även i fortsättningen. I enlighet härmed har i ett kapitel i förslaget till lag om allmän försäkring upptagits bestämmelser motsvarande dem som nu återfinnes i 1946 års lag. Då det förslag som framlagts av utredningen om den frivilliga statliga pensionsförsäkringen syftar till en väsentlig utvidgning och omläggning av denna försäkring, har jag emellertid ansett mig böra ge tillkänna min principiella inställning till förslaget.

Enighet torde råda om att det även efter den allmänna pensioneringens utbyggnad föreligger behov av att i viss omfattning komplettera folkpension och tilläggspension med frivilliga pensionsförsäkringar. Huruvida detta kompletteringsbehov bör kunna tillgodoses inom den frivilliga statliga försäkringens ram eller om det bör överlåtas åt privata försäkringsinrättningar att svara för detsamma kan däremot vara föremål för delade meningar. Ett flertal remissorgan stöder helt eller i allt väsentligt utredningens förslag, medan några få avstyrker detsamma. I flera remissyttranden förordas emellertid en mera begränsad utvidgning av den ifrågasvarande försäkringen än den som utredningen föreslagit. De remissorgan som har denna uppfattning anser sig kunna tillstyrka förslaget endast i vad det avser försäkring för temporär ålderspension. Som skäl för sina avstyrkanden i övrigt anför dessa remissorgan dels att behovet av sådana nya försäkringsformer, som föreslagits av utredningen, är väl tillgodosett inom det privata försäkringsväsendet och dels att de stora krav, som under de närmaste åren kommer att ställas på såväl den centrala som den lokala socialförsäkringsadministrationen, manar till försiktighet när det gäller utökning av socialförsäkringsorganens arbetsuppgifter.

Utan att närmare gå in på frågan i vilken omfattning staten har anledning att i egen regi sörja för en mera omfattande frivillig pensions-

försäkring vill jag framhålla, att det framstår som en betydande brist att den nuvarande frivilliga statliga pensionsförsäkringen inte kan tillgodose behovet av en temporär pension för dem, som tvingas att eller önskar lämna förvärvsarbetet något eller några år före den inom den allmänna pensioneringen normala pensionsåldern 67 år. Införandet av den föreslagna försäkringen för temporär ålderspension tillhör därför enligt min mening de mest angelägna reformbehoven.

Ett starkt skäl mot en mera väsentlig utbyggnad och omläggning av den frivilliga statliga pensionsförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1963 utgör enligt min mening den omständigheten, att socialförsäkringsadministrationen under de närmaste åren bör få ägna alla sina krafter åt de ytterst viktiga reformer som nu förestår på den obligatoriska socialförsäkringens område. I dagens läge anser jag därför klokheten bjuda att man inte pålägger socialförsäkringsadministrationen de ganska betydande arbetsuppgifter, som skulle vara förenade med en mera omfattande omorganisation av den frivilliga pensionsförsäkringen.

Mot bakgrunden av det anförda finner jag övervägande skäl tala för att den frivilliga statliga pensionsförsäkringens nuvarande försäkringsform bibehålles i huvudsak oförändrad samt att en försäkring för temporär ålderspension, administrerad på samma sätt som den nuvarande försäkringen, tillkommer. Bestämmelser härom bör upptagas i nya föreskrifter för den frivilliga försäkringen, som Kungl. Maj:t utfärdar. Kungl. Maj:t får därvid också pröva de övriga frågor, som väckts av utredningen eller som framkommit vid remissbehandlingen.

Den ytterligare personal, som kan erfordras hos riks-försäkringsverket för den frivilliga pensionsförsäkringen, torde få avlönas med medel som i årets statsverksproposition föreslås skola beräknas under verkets avlöningsanslag för tillfällig personal och andra tillfälliga personalförstärkningar (V ht p. 95).

Beroende uppdragstagare

Inom sociallagstiftningen är det i flera hänseenden av betydelse, huruvida en person är att räkna såsom arbetstagare eller såsom förvärvsarbetande av annat slag. Semesterlagen gäller endast arbetstagare, och inom socialförsäkringarna göres i olika avseenden skillnad mellan anställda, dvs. arbetstagare, och andra förvärvsarbetande. Den obligatoriska yrkeskadeförsäkringen är nu tillämplig endast på arbetstagare. Den obligatoriska försäkringen för tilläggssjukpenning enligt SFL avser endast inkomst av anställning. Tilläggspensioneringen finansieras, i vad den motsvarar anställningsinkomst, genom arbetsgivaravgifter, medan avgifterna för inkomst av annat förvärvsarbete erlägges av de försäkrade själva.

I allmänhet torde det inte bereda svårighet att avgöra, huruvida en person skall anses som arbetstagare. Beträffande vissa grupper kan dock

gränsdragningen vålla tvekan. Inom dessa kategorier företer de enskilda fallen ofta betydande olikheter i det hänseendet att omständigheter, som tyder på arbetstagarförhållande eller på självständig förvärvsverksamhet, förekommer blandade på skilda sätt och med varierande styrka. Under sådana förhållanden kan det vara vanskligt att med säkerhet förutsäga, om en person kommer att bedömas som arbetstagare inom exempelvis socialförsäkringen. Personer, vilka utför arbete för annans räkning men inte är att anse som arbetstagare, brukar benämnas uppdragstagare.

Frågor om vem som är arbetstagare kan komma under prövning av bl. a. de allmänna domstolarna, arbetsdomstolen, försäkringsdomstolen, försäkringsrådet och riksförsäkringsverket. Rättspraxis har växlat från tid till annan och varierat mellan olika organ. Arbetsdomstolen företrädde i ett antal avgöranden före år 1945 en snäv tillämpning av arbetstagarbegreppet, som i huvudsak byggde enbart på vad som kunde utläsas av själva avtalet mellan parterna. Försäkringsrådet tillämpade samtidigt en annan praxis, som mera tog hänsyn till den arbetspresterandes sociala och ekonomiska ställning än till själva avtalets innehåll. Dessutom utmärktes rådets praxis av förhållandevis fixa normer vid avgränsningen. Det av arbetsdomstolen tillämpade arbetstagarbegreppet har brukat kallas det civilrättsliga i motsats till det av försäkringsrådet utbildade, som benämns det socialrättsliga.

Mot bakgrund av arbetsdomstolens praxis företogs år 1945 vissa ändringar i arbetsfredslagstiftningen, vilka innebar att sådana uppdragstagare, som intar en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetstagers till arbetsgivaren, likställdes med arbetstagare. Härigenom uppkom begreppet beroende uppdragstagare. Ändringarna begränsades till arbetsfredslagstiftningen och avsåg alltså inte sociallagstiftningen i övrigt.

Det socialrättsliga arbetstagarbegreppet förlorade sin betydelse med ikraftträdandet av YFL år 1955. Vid tillkomsten av denna lag uttalades nämligen, att det civilrättsliga arbetstagarbegreppet skulle vara avgörande för lagens tillämplighet. Även övrig socialförsäkringslagstiftning samt semesterlagen bygger på det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. På senare tid har skett en förskjutning i praxis i riktning mot att ge detta arbetstagarbegrepp en vidare omfattning. Denna utveckling har fortskridit så långt, att det med visst fog torde kunna göras gällande, att de grupper av beroende uppdragstagare som avsågs med 1945 års lagändringar numera i stort sett faller under arbetstagarbegreppet.

Tid efter annan har framställts önskemål om en utvidgning av sociallagstiftningen, så att sådana grupper bland uppdragstagarna som står arbetstagarerna nära blir likställda med dessa. Det var önskemål av detta slag som föranledde 1945 års ändringar i arbetsfredslagstiftningen. Även därefter har önskemålen kvarstått och då avsett företrädesvis socialförsäkrings- och semesterlagstiftningen. Företrädare för de ifrågavarande grupperna har i

allmänhet ansett, att en lämplig lösning skulle kunna uppnås genom att i socialförsäkrings- och semesterlagstiftningen införa tillägg av det slag som år 1945 gjordes i arbetsfredslagstiftningen. Frågan har för några år sedan prövats av arbetstidsutredningen, som inte ville förorda en lösning genom lagstiftning. Den utredning, som på mitt uppdrag på nytt behandlat hit-hörande problem, har kommit till samma uppfattning.

Problemet rörande de beroende uppdragstagarna och sociallagstiftningen bör självfallet i första hand bedömas mot bakgrunden av det behöva av ändrade regler, som kan påvisas. De senaste årens utveckling på socialförsäkringens område samt den lösning av frågan om företagens sjukpenningförsäkring, som jag i detta sammanhang förordat, innebär en radikal förändring i fråga om problemets omfattning. Från början hade vi, bortsett från folkpensioneringen, endast en socialförsäkring, yrkesskadeförsäkring. Tillhörigheten till denna var — och den är fortfarande — beroende på om vederbörande räknas såsom arbetstagare. Detsamma gäller än så länge beträffande den obligatoriska försäkring för tilläggsjukpenning, som endast avser inkomst av anställning. Vår nyaste socialförsäkring, tilläggs pensioneringen, omfattar däremot både anställningsinkomst och inkomst av annat förvärvsarbete, och efter lagändring i föl är storleken av förmånerna praktiskt taget oberoende av om inkomsten härrör från anställning eller annat förvärvsarbete. Detsamma kommer att gälla i fråga om sjukpenningförsäkring efter genomförandet av nu framlagda förslag om utvidgning av denna försäkring till att avse alla slag av förvärvsinkomst. Härefter kommer alltså den enskildes ställning i trygghets-hänseende att inom de viktigaste socialförsäkringsgrenarna vara densamma antingen han räknas såsom arbetstagare eller ej. Yrkesskadeförsäkring omfattar visserligen alljämt endast arbetstagare, men denna försäkrings betydelse minskar i och med att tilläggs pensioneringen trätt i funktion. En utredning har nyligen tillsatts med uppgift att undersöka yrkesskadeförsäkringens ställning inom socialförsäkringssystemet, och till utredningens uppdrag hör bl.a. att överväga vilken personkrets som bör komma i åtnjutande av de särskilda förmånerna vid yrkesskada.

De beroende uppdragstagarnas önskemål att bli jämställda med arbetstagare avser inte endast socialförsäkring utan även semesterlagstiftningen. Liksom i fråga om socialförsäkringslagstiftningen gäller emellertid att tillgången till själva den sociala förmånen inte påverkas mycket av frågan huruvida den enskilde räknas som arbetstagare eller ej. Därest semesterlagen gjordes tillämplig på de beroende uppdragstagarna, skulle nämligen dessa med all säkerhet hänföras till de s. k. okontrollerade arbetstagarna, vilka inte är berättigade till semesterledighet utan endast till semesterlön. Ett tillgodoscende av önskemålen skulle alltså kunna ha betydelse för uppdragstagarnas löneförmåner men inte för deras möjlighet att erhålla en sammanhängande ledighet.

Sociallagstiftningens förmåner kommer härefter att tillfalla medborgarna i huvudsak utan avseende på om förvärvsinkomsten härrör från anställning eller annat förvärvsarbete. Skillnaderna på detta område mellan arbetstagare och andra får i praktiken betydelse huvudsakligen när det gäller sättet för finansieringen av förmånerna.

Vad jag nu anfört tyder enligt min mening på att tillräckligt starka skäl inte kan anföras för en lagstiftning rörande de beroende uppdragstagarnas ställning inom socialförsäkrings- och semesterlagstiftningen. Både utredningen och den övervägande remissopinionen har också ansett att lagstiftning i ämnet inte bör komma i fråga.

Med det anförda är inte sagt att den nuvarande rättstillämpningen i fråga om arbetstagarbegreppet representerar ett slutgiltigt stadium. Rättspraxis har under senare år undergått en utveckling i riktning mot att flera grupper räknas som arbetstagare, och det förefaller sannolikt att denna utveckling kommer att fortsätta. Utredningens kartläggning av förhållandena på de områden av arbetslivet, där beroende uppdragstagare kan antagas vara verksamma, torde härvid utgöra ett värdefullt underlag. Under kartlägningsarbetet har utredningen själv bidragit till att minska problemets omfattning. Vid de sammanträden, som utredningen haft med företrädare för olika grupper av uppdragstagare och deras motparter, har i flera fall enighet nåtts mellan de berörda parterna om att vissa uppdragstagare borde bedömas såsom arbetstagare respektive såsom företagare. Emellertid kvarstår fortfarande grupper, beträffande vilka rättsläget får anses oklart.

Den nuvarande metoden för avgörande av om en person är att anse som arbetstagare bygger i princip på en prövning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Den stora mängd ärenden, som årligen skall avgöras inom socialförsäkringen, och de former i vilka sådana avgöranden måste träffas torde dock framtvinga en praxis som i större utsträckning följer schablonartade normer. Utredningen har starkt understrukit denna synpunkt, som också vunnit gillande av de organ som närmast bär ansvaret för rättspraxis på detta område, nämligen försäkringsdomstolen och riks-försäkringsverket. Då det alldeles övervägande antalet frågor angående arbetstagarbegreppets tolkning torde uppkomma inom socialförsäkringen, kan dessa organs avgöranden förväntas få stor betydelse för rättsutvecklingen. Såsom arbetsdomstolens ordförande framhållit finns det anledning anta, att arbetsmarknadens parter kommer att inrätta sig efter de förskjutningar som kan komma att ske i socialförsäkringsorganens praxis. Detta torde i sin tur påverka rättstillämpningen hos övriga domstolar. På grund härav synes det befogat att förutsätta, att arbetstagarbegreppet kommer att bedömas enhetligt även framgent.

Inom tilläggs pensioneringen finns möjlighet för uppdragstagare och uppdragsgivare att genom s. k. likställighetsavtal överenskomma om att ersättningen för det utförda arbetet skall betraktas såsom inkomst

av anställning. Härigenom uppnår uppdragstagaren att skyldigheten att erlägga avgift till försäkringen överflyttas på uppdragsgivaren. En fördel är att parterna genom ett sådant avtal själva kan lösa frågan huruvida ersättningen skall bedömas såsom anställningsinkomst eller inkomst av annat förvärvsarbete. Utredningen har föreslagit, att möjligheten att ingå likställighetsavtal skall utvidgas till sjukförsäkringen, och har därvid hänvisat till de fördelar som är förenade med motsvarande möjlighet inom tilläggs pensioneringen. Enligt förslaget skall likställighetsavtal inom sjukförsäkringen äga giltighet endast under förutsättning att motsvarande avtal träffas i fråga om tilläggs pensioneringen. Däremot skulle för giltighet av likställighetsavtal inom pensioneringen inte krävas att sådant avtal gäller jämväl sjukförsäkringen.

Utredningens förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga remissyttranden utom riksförsäkringsverkets. Verkets kritik tar i huvudsak sikte på likställighetsavtal i fråga om tillfälliga uppdrag. Verket anser att avtalen i sådana fall inte skulle medföra några fördelar för de försäkrade, emedan försäkringskassan knappast kan låta ett sådant avtal påverka sjukpenningklassplaceringen. Den försäkrade skulle trots likställighetsavtalet bli sjukpenningklassplacerad, som om uppdragsersättningen utgjorde inkomst av annat förvärvsarbete. Den försäkrade skulle då själv få betala hela sjukförsäkringsavgiften för nämnda inkomst, samtidigt som uppdragsgivaren skulle få erlägga arbetsgivaravgift för den utgivna ersättningen.

Värdet av likställighetsavtal är uppenbarligen mindre inom sjukförsäkringen än inom tilläggs pensioneringen; avgiftsöverflyttningen inom sjukförsäkringen torde högst komma att uppgå till något över 200 kr. om året men kommer sannolikt att i allmänhet röra sig om lägre belopp. Uppdragsinkomster är ofta svåra att på förhand beräkna till varaktighet och storlek, och man torde inte heller alltid med säkerhet kunna förutse, att de framdeles skall omfattas av likställighetsavtal. Såsom riksförsäkringsverket framhållit kan det under sådana omständigheter bli svårt att ta hänsyn till avtalen vid sjukpenningklassplaceringen. Emellertid synes likställighetsavtal kunna vara av värde vid kontinuerliga uppdragsförhållanden. Det synes vara ändamålsenligt, att uppdragsersättningen kan behandlas lika i sjukförsäkrings- och tilläggs pensioneringshänseende. Eftersom frågan om lämpligheten att träffa likställighetsavtal kan ligga ganska olika till inom de båda försäkringsgrenarna synes dessa dock inte böra sammankopplas alltför hårt i förevarande hänseende. Jag förordar att utredningens förslag godtages.

Utredningen har slutligen föreslagit sådana ändringar i arbetsfredslagsstiftningen att vid tillämpningen av denna inte bara beroende uppdragstagare utan även andra uppdragstagare likställes med arbetstagare. Såsom motivering har främst anförts, att möjligheten att sluta

likställighetsavtal gäller alla uppdragstagare och att sådana avtal bäst åstadkommes genom kollektiva uppgörelser. Utredningen anser därför att arbetsfredslagstiftningen bör vara tillämplig på alla slag av uppdragsförhållanden.

Förslaget har väckt kritik i några yttranden. Utgångspunkten för kritiken är i allmänhet, att förhållandet mellan oberoende uppdragstagare och deras uppdragsgivare ofta är av en mer eller mindre utpräglat affärsmässig natur. På grund härav skulle det inte vara lämpligt att tillämpa kollektivavtalsrättsliga regler på uppgörelser mellan sådana parter, utan uppgörelserna borde allt fort regleras av den allmänna civilrättens regler. Vidare skulle det innebära betydande olägenheter att utsträcka det föreningsrättsliga skyddet till organisationer av oberoende uppdragstagare och deras medlemmar. Situationer skulle kunna tänkas uppstå då en åtgärd från ena partens sida skulle bli att bedöma såsom en kränkning av föreningsrätten, fastän åtgärden enligt allmänt civilrättsligt och nu godtaget betraktelsesätt är tillåten.

Mellan kollektivavtalsrätten och den allmänna civilrätten föreligger onekligen betydelsefulla skillnader i olika hänseenden. Sålunda äger part enligt kollektivavtalslagen vid kontraktsbrott av väsentlig betydelse inte häva avtalet utan måste söka arbetsdomstolens förklaring att avtalet inte vidare skall gälla. Enligt kollektivavtalslagen gäller vidare speciella skadeståndsregler, bl. a. regeln om begränsning av enskild arbetstagares skadeståndsansvar till 200 kr., vilka inte i allo lämpar sig för användning i kommersiella förhållanden.

Närmare utredning föreligger inte i vilken utsträckning förbindelserna mellan de oberoende uppdragstagarna och deras uppdragsgivare innehåller rent affärsmässiga drag. Under sådana förhållanden ter det sig vanskligt att utan ytterligare överväganden och erfarenheter göra kollektivavtalsrättens regler tillämpliga på uppgörelser mellan sådana parter. Utredningen synes ha förutsatt, att de föreslagna utvidgningarna skulle få betydelse endast för några enstaka grupper av uppdragstagare. Trots att dessa uppdragstagares ställning inom arbetsfredslagstiftningen hittills varit oklar, har deras organisationer såvitt känt i allmänhet inte vägrats förhandlingar med motparten, och i en del fall har även kollektiva uppgörelser kunnat träffas. Den praktiska fördel som kan vara förenad med en möjlighet att genom organisationer kollektivt träffa uppgörelser om exempelvis betalning av socialförsäkringsavgifter kan nås utan lagstiftning, därest i organisationernas stadgar intages bestämmelse om att sådana avtal är bindande för medlemmarna.

Utredningen har med sitt förslag bl. a. velat uppnå att gränsdragningen mellan beroende och oberoende uppdragstagare blir obehövlig. I stället skulle det emellertid bli nödvändigt draga gränsen mellan uppdragsavtal

och andra förmögenhetsrättsliga avtal, en avgränsning som torde innebära lika stora vanskligheter som den mellan beroende och oberoende uppdragstagare.

De olika omständigheter jag nu anfört gör att jag inte anser mig böra förorda att de av utredningen föreslagna ändringarna i arbetsfredslagstiftningen nu genomföres.

Specialmotivering

I överensstämmelse med de riktlinjer som uppdragits i det föregående har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m., lag angående ändrad lydelse av 6 § 3 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, lag om ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 (nr 99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, lag om allmän försäkring, lag angående införande av lagen om allmän försäkring, lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, förordning angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning), lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension, förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., lag om finansiering av folkpensioneringen, reglemente angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen, förordning om ändring i förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, förordning angående ändring i förordningen den 21 maj 1954 (nr 269) om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning, förordning om ändring i militärersättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare samt lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

Utöver vad tidigare anförts torde följande böra nämnas angående förslagen.

**Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om höjning
av folkpensioner m. m.**

Beloppen har i enlighet med vad som förordats i den allmänna motiveringen höjts med 250 kr. för envar av två pensionsberättigade makar och 350 kr. för en ensam pensionär.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 6 § 3 mom. lagen om folkpensionering

Lagändringen, som behandlats i den allmänna motiveringen, innebär en omläggning av reglerna om indextillägget så att de höjningar, som utlöses efter ingången av juli 1962, skall utgöra 60 kr. för envar av två pensionsberättigade makar och 75 kr. för en ensam pensionär.

Förslaget till lag om ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 angående ändring i lagen om folkpensionering

Lagändringen har utförligt behandlats i den allmänna motiveringen. Genom att undantagsstadgandet utgår kommer vid bedömande av frågan om änkepension till dem som blivit änkor före den 1 juli 1960 i förekommande fall alltid att anses som om maken avlidit vid den tidpunkt då änkan upphörde att ha barn under 16 år i hemmet. Härigenom kan rätt till änkepension inträda i en del fall, då enligt nu gällande regler sådan rätt överhuvud taget inte föreligger. I andra fall medför lagändringen förhöjning av nu utgående pensioner. Det är dock att märka att änkepension alltjämt skall vara inkomstprövad i fall då den faktiska tidpunkten för mannens död ligger före den 1 juli 1960.

Av de allmänna reglerna i FPL följer, att det, såväl då lagändringen medfört rätt till änkepension i fall där sådan rätt ej förut förelegat som då de nya reglerna ger upphov till ökning av utgående förmåner, krävs ansökan från änkan för att hon skall komma i åtnjutande av pensionen eller pensionshöjningen. På grund av stadgandena i 38 § 1 mom. FPL om retroaktivt utgivande av folkpensioner kan de nya eller ökade änkepensionerna komma att utgå från och med lagens ikraftträdande den 1 juli 1962, även om ansökan inges så sent som i oktober samma år.

Förslaget till lag om allmän försäkring

Såsom framhållits i det föregående har i departementspromemorian framlagts ett förslag om sammanförande av bestämmelserna rörande sjuk- och moderskapsförsäkring, folkpensionering och tilläggs pensionering i ett enhetligt lagverk. Föreliggande förslag bygger på promemorieförslaget. Där ej annat anges utgör de paragrafer i förslagen som har samma beteckning motsvarigheter till varandra.

Den föreslagna lagen har fått rubriken *lag om allmän försäkring*. Lika litet som i den nuvarande socialförsäkringslagstiftningen får begreppet försäkring uppfattas såsom liktydigt med motsvarande begrepp i lagarna om försäkringsavtal och om försäkringsrörelse. Dessa båda lagar blir inte tillämpliga på den nu ifrågavarande lagen.

Lagen har uppdelats i sju olika avdelningar. Första avdelningen innehåller vissa grundläggande bestämmelser som i stort är gemensamma för de olika försäkringsgrenarna. Avdelningarna 2—4 behandlar var för sig de tre försäkringsgrenar, som är sammanförda i lagen, nämligen sjukförsäkringen, folkpensioneringen och tilläggs-pensioneringen. Moderskapsförsäkringen föreslås uppgå i sjukförsäkringen. Femte avdelningen omfattar för pensioneringen gemensamma bestämmelser. Sjätte avdelningen innehåller regler för försäkringens administration och finansiering samt därutöver vissa gemensamma bestämmelser. Sjunde avdelningen slutligen behandlar de inom systemets ram administrerade frivilliga försäkringarna.

FÖRSTA AVDELNINGEN

Inledande bestämmelser

1 kap. Försäkringens omfattning m. m.

1 §.

I första stycket anges vilka försäkringsgrenar lagen omfattar. Såsom närmare kommer att framgå av det följande innehåller lagen — förutom bestämmelser som äger motsvarighet i SFL, FPL och TPL — stadganden som återfinnes i en del andra, närstående författningar. Å andra sidan har vissa föreskrifter i de nämnda lagarna brutits ut och upptagits i särskilda författningar.

Enligt andra stycket är till den allmänna försäkringen anslutna en frivillig sjukpenningförsäkring och en frivillig pensionsförsäkring, vilka motsvarar, den förra den frivilliga sjukpenningförsäkringen enligt SFL och den senare den frivilliga statliga pensionsförsäkringen (riksförsäkringsverkets frivilliga försäkring).

2 §.

Här anges vilka organ som skall handha försäkringen. Administrationen skall i första hand vila på den organisation som byggts upp inom sjukförsäkringen. Vid 1961 års riksdag (prop. 45; L²U 45; rskr 294) beslöts väsentliga ändringar i denna organisation i syfte att göra den lämpad att omhänderha även andra grenar av socialförsäkringen. Liksom hittills kom-

mer de lokala skattemyndigheterna att medverka vid beräkning av pensionsgrundande inkomst inom försäkringen för tilläggspension.

Benämningen allmän sjukkasse har utbytt mot benämningen allmän försäkringskasse, som bättre återspeglar kassornas funktion inom det samlade systemet. Närmare bestämmelser rörande kassorna återfinnes i 18 kap.

3 §.

I denna paragraf anges den yttre ramen för den personkrets försäkringen omfattar. Paragrafen ersätter därigenom bestämmelser, som nu återfinnes i 5 och 6 §§ SFL, 1 § FPL och 2 § TPL.

Att en person är försäkrad innebär icke i och för sig att han omfattas av alla förpliktelser eller har rätt till alla förmåner enligt lagen. Närmare besked om i vilken utsträckning så är fallet lämnas för de olika grenarna i de följande avdelningarna. I vissa fall är det möjligt att en person, som icke är försäkrad, kommer i åtnjutande av förmåner från försäkringen. Sålunda kan exempelvis en utlänning som inte är mantalsskriven här i riket komma att uppbära familjepension från tilläggspensioneringen. Då rör det sig emellertid inte om en självständig rätt, som grundar sig på pensionstagarens egen försäkring, utan rätten härleder sig från en person, som varit försäkrad enligt lagen.

Tillhörigheten till försäkringen är obligatorisk. Undantagande från försäkringen för dem som omfattas av densamma är möjligt i den utsträckning som framgår av stadgandena i 3 kap. 2 § första stycket sista punkten och 16 § första stycket samt 11 kap. 7 §. För dem som inte omfattas av systemet enligt lagen är frivilligt inträde i försäkringen inte möjligt.

4 §.

Denna paragraf motsvarar 9 § första stycket SFL.

Försäkrade som har rätt till sjukpenning måste vara registrerade i någon form. Registreringen skall ligga till grund såväl för bestämmande av förmånernas storlek som för avgiftsberäkningen. I enlighet härmed innehåller paragrafen regler om inskrivning hos allmän försäkringskasse i huvudsaklig överensstämmelse med nuvarande bestämmelser om tillhörighet till allmän sjukkasse.

Det har ansetts oegentligt att längre använda konstruktionen med medlemskap i kassa för att ange förhållandet mellan den försäkrade och den kassa han tillhör. De funktioner, som allmänna språkbruket förbinder med beteckningen medlemskap i en sammanslutning, återfinnes numera endast i ringa grad i relationen mellan en försäkrad och den allmänna sjukkasse han tillhör. Lagen betecknar därför i stället vederbörande såsom inskriven hos kassan. Ändringen innebär inte någon skillnad i sak mot vad f. n. gäller.

5 §.

Denna paragraf motsvarar 10 § SFL.

Försäkringsplikts inträde enligt SFL motsvaras i den föreslagna lagtexten av att sådana förhållanden inträtt att den försäkrade skall vara inskriven hos försäkringskassa. I första stycket återfinnes en allmän bestämmelse om att allmän försäkringskassa skall inskriva försäkrad, så snart kassan erhållit kännedom om att den försäkrade skall vara inskriven hos kassan. I anslutning till ett påpekande från *försäkringsdomstolen* har intagits en motsvarighet till stadgandet i 10 § tredje stycket SFL om att inskrivning kan ske retroaktivt för en tid av upp till tre månader före den månad varunder inskrivning sker. Inskrivning är ej förutsättning för att den försäkrade skall få rätt till sjukvårdsersättning. Sjukpenningförmåner kan däremot endast utgå för tid då den försäkrade varit inskriven. Den tidpunkt från vilken inskrivning — och i förekommande fall sjukpenningklassplacering — sker blir av betydelse för sjukförsäkringsavgiften enligt 19 kap. 2 §.

Beträffande dem som mantalsskrives här i riket kan förutsättas att kassorna erhåller tillfyllestgörande uppgifter för inskrivningen från folkbokföringen. Detta är inte alltid fallet när det gäller personer som ej är mantalsskrivna i riket. Enligt stadgande i andra stycket åligger det försäkrad som inte är mantalsskriven att inom två veckor från den tidpunkt då sådant förhållande inträtt att han skall vara inskriven hos viss kassa anmäla sig hos denna.

Tredje stycket innehåller en bestämmelse om att kassa skall från sitt register avföra försäkrad, beträffande vilken det kommit till kassans kännedom att han inte längre skall vara inskriven hos kassan. Stadgandet motsvarar i viss mån 12 § första och andra styckena SFL. Genom tillämpningsföreskrifter bör tillses att vid överflyttning från en kassa till annan den förra kassan lämnar erforderliga uppgifter till den senare.

En jämförelse med reglerna i 3 kap. ger vid handen, att en försäkrad går förlustig rätten till sjukpenning och moderskapspenning i och med avflyttningen ur riket, oaktat vederbörande jämlikt bestämmelserna i 3 § första stycket kan vara att betrakta som försäkrad enligt lagen. Rätten till sjukvårdsersättning enligt 2 kap. däremot bibehålles så länge vederbörande är försäkrad. Vissa särregler gäller dock enligt 2 kap. 8 § om sjukvårdsersättning åt den som inte är bosatt i Sverige.

Förslaget innehåller ingen motsvarighet till 12 § tredje stycket SFL. Vad där föreskrives torde gälla utan uttryckligt stadgande.

6 §.

Denna paragraf motsvarar 10 § TPL och utgör samtidigt, med den konstruktion som folkpensionsbestämmelserna får i förslaget, en ersättning för reglerna i 6 § FPL.

Inom tilläggspensioneringen har basbeloppet till uppgift dels att bilda underlag när det gäller att bestämma i vad mån inkomst av förvärvsarbete skall vara pensionsgrundande och föranleda avgiftsskyldighet, dels att utgöra grunden för värdesäkringsmekanismen i systemet. Härav följer att basbeloppet måste vara indexreglerat. Även inom folkpensioneringen anpassas pensionerna till förändringar i det allmänna prisläget genom en indexreglering.

Sammanmältningen av folkpensioneringen och tilläggspensioneringen i ett system förutsätter enhetlighet i värdeförändringarna. En praktisk och ändamålsenlig lösning vid utformande av reglerna om indexregleringen i en enhetlig pensionslagstiftning synes vara att inom båda pensionsformerna begagna basbeloppet som underlag. Tilläggspensioneringen är konstruerad med iakttagande av att basbeloppet skall användas vid beräkning av förmåner och avgifter. Det är även möjligt att på motsvarande sätt uttrycka förmånerna inom folkpensioneringen såsom procentdelar av det vid varje tidpunkt gällande basbeloppet. Genom att basbeloppet följer skiftningar i prisläget kommer då pensionsförmånernas storlek att anpassas efter prisutvecklingen. Föreliggande lagförslag bygger på denna tanke. Så anges exempelvis i 6 kap. 2 § första stycket ålderspensionsbeloppet till en pensionär, vars make ej är berättigad till folkpension, till 90 procent av basbeloppet, dvs. 3 600 kr. om man utgår från ett basbelopp av 4 000 kr.

Inom tilläggspensioneringen beräknas basbeloppet med utgångspunkt från pensionspristalet för december 1957, vilket motsvarar allmänna prisläget i september samma år. Denna tidpunkt lämpar sig väl även för folkpensioneringens del med tanke på att statsmakterna vid sina uttalanden angående den framtida folkpensionsnivån angivit beloppet — 3 600 kr. för ensam pensionär och 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar år 1968 — i 1957 års penningvärde. Prisläget i september 1957 har därför i denna paragraf valts som utgångspunkt vid indexberäkningen. Det har därvid inte ansetts nödvändigt att gå vägen över ett särskilt pensionspristal.

Basbeloppet för en månad uttryckes i förevarande paragraf såsom 4 000 kr. multiplicerat med det tal, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget under tredje månaden före den som basbeloppet avser och prisläget i september 1957. Emellertid måste denna regel kompletteras med anordningar till förhindrande av alltför täta skiftningar i basbeloppet. Om man inte inför någon särskild marginalspärr, skulle resultatet kunna bli att basbeloppet ändras för varje månad. Särskilt stor risk för täta ändringar skulle föreligga då indexvärdet ligger i närheten av en gräns som skiljer mellan två basbeloppsvärden och prisläget undergår smärre förskjutningar uppåt eller neråt. En obetydlig prisförskjutning åt ena hållet kan då utlösa en ändring. En lika obetydlig prisförskjutning i den andra riktningen ger sedan upphov till ny ändring av basbeloppet. Täta ändringar av de utgående förmånernas storlek kan knappast anses ha något berättigande

i den mån inte ändringarna är föranledda av väsentliga prisförändringar. Ur administrativ synpunkt är det även en fördel att pensionerna inte behöver räknas om alltför ofta.

Inom folkpensioneringens indexregleringssystem har problemet med marginalspärr lösts på så sätt att för att ändring av antalet indextillägg skall ske i princip kräves en förändring av pensionspristalet med tre enheter, motsvarande en prislägesförändring av tre procent i förhållande till utgångsläget för indexregleringen (prisläget i december 1951). I förevarande paragraf har en motsvarande regel uttryckts så, att en ändring av jämförelsetalet ej skall föranleda ändring av basbeloppet, med mindre talet stigit eller nedgått med minst tre procent sedan närmast föregående ändring av basbeloppet vidtogs.

Liksom enligt TPL skall vid beräkningen av basbeloppet avrundning ske till närmaste hundratal kronor.

De närmare reglerna angående indexberäkningen bör utfärdas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning. Här må blott framhållas, att man vid bestämmande av det allmänna prisläget jämväl i fortsättningen torde böra utgå från konsumentprisindex.

Som exempel på tillämpning av den föreslagna regeln må anföras följande. Basbeloppet för april 1963 skall räknas ut. Först söker man upp det indextal, som anger prisläget i januari 1963. Om prisläget i september 1957 sättes = 100, finner man att detta indextal är exempelvis 115. Basbeloppet för april 1963 blir då $\left(\frac{115}{100} \times 4\,000 =\right) 4\,600$ kr. För att höjning av basbeloppet sedan skall ske, krävs att det jämförelsetal som anger förhållandet mellan prisläget vederbörande månad och prisläget i september 1957 (i exemplet $\frac{115}{100} = 1,15$) stigit med minst tre procent (i exemplet med tre procent av 1,15 eller 0,0345 till 1,1845). Finner man, då basbeloppet för maj 1963 skall räknas ut, att pristalet för februari var 118,00, blir jämförelsetalet $\left(\frac{118}{100} =\right) 1,1800$, dvs. ökningen uppgår icke till fulla tre procent och någon omräkning av basbeloppet göres ej. Då basbeloppet för juni skall beräknas, visar det sig att pristalet för mars var 119,00. Man får då jämförelsetalet $\left(\frac{119}{100} =\right) 1,1900$, dvs. ökningen överstiger tre procent jämfört med de siffror som låg till grund för basbeloppet för april. Nytt basbeloppsvärde skall då räknas ut. Det nya basbeloppet blir $\left(\frac{119}{100} \times 4\,000 =\right) 4\,760$, avrundat 4 800 kr.

ANDRA AVDELNINGEN

Sjukförsäkring

2 kap. Om sjukvårdsersättning

1 §.

I detta kapitel har sammanförts de grundläggande bestämmelserna i SFL om sjukvårdsförsäkring och i lagen om moderskapshjälp om ersättning för förlossningsutgifter. I kapitlet har vidare inarbetats bestämmelser, som ersätter förordningen den 29 augusti 1958 (nr 460) om sjukhjälp i vissa fall åt svenska medborgare, som icke äro bosatta i riket.

Förevarande paragraf motsvarar 13 § SFL med den utvidgning som be-tingas av att ersättning för tandläkarvård föreslås reglerad såsom en fristående förmån. Vidare har intagits en hänvisning till 6 §, enligt vilken ersättning kan utgå efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder även för annan vård och behandling än sjukhusvård, läkarvård och tandläkarvård, t. ex. konvalescentvård, sjukgymnastisk behandling m. m.

2 §.

Paragrafen motsvarar 14 § SFL med undantag av andra stycket och ersätter därjämte till viss del 3 § lagen om moderskapshjälp. I paragrafen göres ingen skillnad mellan läkarvård på grund av sjukdom och sådan vård vid förlossning, och den motsvarar därigenom delvis även 6 § i departementspromemorian.

Från 4 § SFL har överförts föreskriften att med läkarvård ej avses vård, som lämnas försäkrad, vilken åtnjuter sjukhusvård. Någon definition av begreppet läkare upptages inte i förslaget. Det får anses klart att med läkare avses den som är behörig utöva läkaryrket i riket.

3 §.

Första stycket ersätter 14 § andra stycket SFL.

Andra stycket bygger på förslag av socialpolitiska kommittén. Ersättning enligt detta stycke skall kunna utgå för tandläkarbehandling, som utförts dels under graviditeten, dels efter förlossningen under en tidrymd av 270 dagar, räknat från denna.

Försäkringsdomstolen har uttalat, att tidpunkten för ett havandeskaps inträdande synes vara alltför obestämd för att kunna tjäna till utgångspunkt för bedömning av ersättningsrätten. Enligt domstolens mening bör

ersättning utgå endast under förutsättning att behandlingen utförts efter det havandeskap konstaterats.

Med hänsyn till tandvårdsförsäkringens effektivitet och likformiga tillämpning synes det mindre lämpligt att för rätt till ersättning fordra att havandeskapet skall ha fastställts före behandlingen. Några större praktiska olägenheter torde heller inte vara förenade med den i förslaget upptagna regeln. Tandläkarens uppgift om tiden för behandlingen, sammanställd med intyg om förlossningsdagen eller den beräknade dagen därför, kan i regel förutsättas ge erforderlig ledning för bedömningen.

Med tandläkare avses den som är behörig att utöva tandläkarkonsten här i riket.

4 §.

Paragrafen motsvarar i departementspromemorian 4 § och till viss del 6 §.

De två första styckena motsvarar 15 § SFL och ersätter dessutom delvis 3 § lagen om moderskapshjälp. Liksom i 2 § gäller i denna paragraf samma regler för vård vid sjukdom och vid förlossning.

I tredje och fjärde styckena finns definitioner av begreppen sjukhusvård, sjukhus och hemortssjukhus, vilka överförts från 4 § SFL. Termen sjukvårdsanstalt har utmönstrats ur lagstiftningen såsom icke längre erforderlig.

5 §.

Paragrafen, som motsvarar 5 § och delvis 6 § i departementspromemorian, upptar de grundläggande reglerna angående rätt till ersättning för resekostnad i samband med läkarvård, tandläkarvård i vissa fall och sjukhusvård. I motsats till vad nu gäller enligt 16 och 17 §§ SFL innehåller förslaget inga närmare bestämmelser angående förutsättningarna för rätt till ersättning och ersättningens storlek. Sådana bestämmelser har i stället upptagits i förslaget till förordning angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning). Den detaljerade naturen hos de bestämmelser det här är fråga om påkallar tid efter annan återkommande justeringar. Med hänsyn bl. a. härtill har det ansetts mindre ändamålsenligt att intaga reglerna i ett lagverk av föreliggande slag.

Ersättning för resekostnader utgår inte vid tandläkarvård enligt 3 § andra stycket. Detta överensstämmer med vad socialpolitiska kommittén förordat.

6 §.

Denna paragraf motsvarar 18 § SFL och 7 § i departementspromemorian. De bestämmelser som här åsyftas återfinnes i kungörelsen den 20 oktober

1961 (nr 506) om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för vissa utgifter för vård eller behandling i anledning av sjukdom.

7 §.

Denna paragraf motsvarar 19 § SFL och 8 § i departementspromemorian. Bestämmelser om vilken försäkringskassa, som skall utge gottgörelse enligt sista stycket återfinnes i 4 kap. 1 §.

8 §.

Denna paragraf tar i första hand sikte på svenska medborgare, som är bosatta utomlands, de s. k. utlandssvenskarna, och överensstämmer i sak med bestämmelserna i förordningen om sjukhjälp i vissa fall åt svenska medborgare, som icke äro bosatta i riket. Rätten att erhålla ersättning för sjukhjälp på grund av vårdbehov, som uppkommit vid vistelse härstädes, har emellertid utvidgats till att avse jämväl här mantalsskrivna men ej bosatta utlänningar.

I departementspromemorian (9 §) hade föreslagits, att rätt till ersättning skulle föreligga även i de fall, då vårdbehovet uppkommit utom riket i land, där den försäkrade ej kunnat erhålla tillfredsställande vård, för vilken ersättning utgår jämlikt utländsk lagstiftning eller på grund av överenskommelse med främmande makt. Den sålunda föreslagna utvidgningen skulle ge svenska medborgare, som vistas i länder med mindre väl utvecklade sjukvård eller socialförsäkring, möjlighet att, då de söker sig till hemlandet för vård, komma i åtnjutande av samma sjukvårdsförmåner som här i riket bosatta svenskar. Utvidgningen skulle, liksom paragrafen i övrigt, avse även utomlands bosatta utlänningar, som är mantalsskrivna här.

De föreslagna utvidgningarna har kritiserats av *försäkringsdomstolen* och *riksförsäkringsverket*. Verket påpekar, att landstingskommunerna och städerna utom landsting åtagit sig att tillämpa inomlänstaxa för utlandssvenskar, som söker sjukhusvård i Sverige för sjukdom, i vilken de insjuknat i ett land, där möjlighet att erhålla av socialförsäkring ersatt tillfredsställande sjukhusvård inte finns. En förutsättning är dock att vården meddelas på sjukhus inom det sjukvårdsområde, där vederbörande före utflyttningen senast var kyrkobokförd.

Utlandssvenskarnas intresse av att erhålla sjukvård i hemlandet till rimliga kostnader synes vara skäligen tillgodosett genom möjligheten att inom det sjukvårdsområde där vederbörande senast kyrkobokförts erhålla vård till inomlänsavgift. Dessutom har utlandssvenskarna möjlighet att — oavsett insjuknings- och kyrkobokföringsort — erhålla vård på statens sjukhus, karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet, mot samma avgift som enligt inomlänsaxan. Med hänsyn härtill synes det inte finnas anledning att genomföra den ifrågasatta utvidgningen av rätten till sjukvårdsförmå-

ner från sjukförsäkringen. Förevarande paragraf har utformats i enlighet härmed.

9 §.

Paragrafen motsvarar 20 § SFL och 10 § i departementspromemorian.

3 kap. Om sjukpenning och moderskapspenning

1 §.

Paragrafen, som saknades i promemorieförslaget, anger den grundläggande förutsättningen för rätt till sjukpenning.

2 §.

Denna paragraf, som innehåller reglerna om placering i sjukpenningklass, har närmast motsvarighet i 7 § första och andra styckena, 8 § och 22 § andra stycket SFL. I promemorian motsvarades paragrafen av 1 och 2 §§.

För de viktigaste sakliga nyheterna i förevarande paragraf har redogjorts i den allmänna motiveringen. De lösningar som därvid förordats innebär att tilläggsjukpenningen kommer att följa olika regler i fråga om avgiftsskyldighet och stundom även i fråga om karenstid alltefter inkomsternas art. Så snart en försäkrad har både anställningsinkomst och inkomst av annat förvärvsarbete måste därför vid placeringen i sjukpenningklass bestämmas i vad mån vederbörandes inkomst hänför sig till det ena eller det andra inkomstslaget. I enlighet med socialförsäkringskommitténs förslag skall vid klassplaceringen inkomst av anställning läggas i botten. Bestämmelserna härom i första stycket kan åskådliggöras med följande exempel. Om en försäkrad har en sammanlagd inkomst av förvärvsarbete som uppgår till 15 000 kr. om året, varav 10 000 kr. utgör inkomst av anställning och återstoden inkomst av annat förvärvsarbete, skall han enligt den i 4 § intagna sjukpenningsskalan placeras i sjukpenningklass nr 12. Därvid skall tillika anmärkas att den försäkrade med hänsyn till sin inkomst av anställning är placerad i sjukpenningklass 9. I sista punkten återfinnes reglerna om undantagande av inkomster från försäkring för tilläggsjukpenning.

I andra stycket har intagits ett stadgande om s. k. likställighetsavtal, varom hänvisas till den allmänna motiveringen.

Bestämmelserna i tredje stycket om beräkning av försäkrads inkomster har i huvudsak oförändrade överflyttats från SFL. Det har dock inte ansetts nödvändigt med ett uttryckligt stadgande om att hushållsarbete som make utför i hemmet ej räknas såsom förvärvsarbete. Någon ändring i sak är inte avsedd. Från vad som gäller beträffande beräkningen av pensionsgrundande inkomst inom tilläggs pensioneringen skiljer sig sjukförsäkring-

ens inkomstberäkning därutinnan att det inom sjukförsäkringen alltid är fråga om en uppskattning av den förväntade framtida inkomsten och inte om fastställande av en inkomst under förfluten tid. Härav följer bl. a. att den försäkrades taxering inte kan tillmätas lika stor betydelse inom sjukförsäkringen som inom pensioneringen.

Sista styckets bestämmelser om sjukpenningförsäkring för vissa icke förvärvsarbetande kvinnor, den s. k. hemmafruförsäkringen, har gjorts tillämpliga även på kvinna som stadigvarande sammanbor med någon med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn. Denna utvidgning står i samband med ändringar 1960 i skattelagstiftningen, vilka innebär att kvinnor som nyss sagts i skattehänseende behandlas som gift.

Uttrycket stadigvarande sammanbo, som hämtats från folkpensionslagstiftningen, användes genomgående i förslaget i stället för SFL:s uttryck sammanleva. I anslutning härtill må anmärkas, att makar givetvis bör anses stadigvarande sammanbo i sådana fall då den ena maken på grund av sitt arbete, sitt hälsotillstånd eller av annan liknande orsak vistas på annan ort än hemorten, under förutsättning att makarna behållit sitt gemensamma hem och har för avsikt att flytta samman när möjlighet därtill erbjuder sig.

3 §.

Första punkten i paragrafen innehåller vissa grundläggande bestämmelser rörande samordningen mellan sjukpenningförmåner, å ena, samt förtids- resp. ålderspension, å andra sidan. Principerna för samordningen har utvecklats i den allmänna motiveringen.

Andra punkten överensstämmer i sak med en motsvarande bestämmelse i 7 § tredje stycket SFL.

4 §.

Bestämmelserna i de tre första styckena motsvarar 22 § tredje stycket samt 25 § första och andra styckena SFL och är utformade efter de riktlinjer som uppdragits i den allmänna motiveringen. Begreppet hempenning har utmönstrats ur lagstiftningen såsom obehövt. Hempenning enligt nuvarande regler motsvaras av det sjukpenningbelopp, som framkommer sedan reduktion skett enligt tredje stycket i förevarande paragraf.

Fjärde stycket ersätter 25 § tredje stycket första punkten SFL. I förhållande till gällande bestämmelser har gjorts den ändringen att samboende i vissa fall jämställts med äktenskap.

5 §.

Bestämmelserna i denna paragraf har motsvarighet i 11 § första—fjärde styckena SFL. Reglerna om när ändring skall ske av försäkrads placering i sjukpenningklass och om den tidpunkt från vilken ändringen skall få

verkan ansluter till SFL:s metodik. Eftersom sjukpenningen skall följa delvis olika regler och avgiftens storlek blir olika beroende på om sjukpenningen svarar mot anställningsinkomst eller inkomst av annat förvärvsarbete blir det i fall av blandad inkomst nödvändigt att ompröva en försäkrads placering i sjukpenningklass så snart proportionen mellan de båda inkomstslagen förskjutes, även om förskjutningen ej skulle påverka den sammanlagda sjukpenningen.

Regeln att ändring av sjukpenningklassplacering inte får göras under sjukdom gäller även då s. k. hemmafruförsäkring enligt 2 § sista stycket skall upphöra på grund av att kvinnan inte längre stadigvarande sammanbor med mannen eller med barn under 16 år eller på grund av att hon fyllt 67 år.

Beträffande förbudet i sista stycket mot att placera den försäkrade i lägre sjukpenningklass under tid då han undergår arbetsvård är att märka att till arbetsvård i enlighet med socialförsäkringskommitténs förslag hänförs inte blott, såsom f. n., arbetsprövning och yrkesutbildning, utan även arbetsträning i den mån den ej omfattar mer än sex månader.

6 §.

Stadgandet i första stycket om den försäkrades skyldighet att anmäla ändrade inkomstförhållanden — en motsvarande bestämmelse finns i 45 § första stycket SFL — har avseende även på förskjutningar mellan anställningsinkomst och inkomst av annat förvärvsarbete inom ramen för en oförändrad totalinkomst.

Andra stycket motsvarar 11 § sista stycket SFL.

7 §.

Paragrafen har motsvarighet i 21 § första—tredje och femte styckena SFL. Ändringarna är av redaktionell natur.

8 §.

Första stycket överensstämmer med första punkten i 21 § fjärde stycket SFL. Beträffande uppskattningen av den försäkrades arbetsförmåga under tid då han är föremål för rehabiliteringsåtgärder har i andra stycket i denna paragraf och i 7 kap. 3 § andra stycket föreskrivits att både i sjukförsäkrings- och pensionshänseende skall beaktas det hinder i förvärvsförmågan som rehabiliteringsåtgärderna kan innebära.

Som framgått av den allmänna motiveringen skall en försäkrad som åtnjuter partiell förtidspension kunna vara sjukpenningklassplacerad om han har inkomster av förvärvsarbete. Bedömningen av huruvida han i visst fall är berättigad till sjukpenning och om han skall ha hel eller halv sjukpenning skall därvid ske med utgångspunkt från den kvarstående arbetsförmåga, som han utnyttjar till förvärvsarbete och som alltså ligger till

grund för hans klassplacering. Regler härom har upptagits i tredje stycket i förevarande paragraf.

9 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser rörande barntillägg till sjukpenning. Den väsentliga nyheten i jämförelse med motsvarande bestämmelser i 6 § andra stycket, 24 § och 25 § tredje stycket andra punkten SFL är att barntillägget skall utgå till sjukpenningberättigad kvinna som har barn under 10 år utan hänsyn till om kvinnans sjukdom kräver sjukhusvård eller ej. Sammanbor kvinnan stadigvarande med sådant barn skall barntillägget utgöra lägst 2 kr. för dag. Ett viktigt skäl för denna ändring har, såsom utvecklats i den allmänna motiveringen, varit att man önskat förbättra sjukförsäkringsskyddet för s. k. hemmafruar, men ändringen får verkan även för förvärvsarbetande kvinnor med småbarn i hemmet.

I övrigt är ändringarna i förhållande till gällande bestämmelser i huvudsak motiverade av systematiska och redaktionella skäl. På motsvarande sätt som skall gälla enligt 4 § sista stycket har föreskrivits att vid tillämpning av paragrafen med make i vissa fall skall jämföras den med vilken den försäkrade stadigvarande sammanbor utan att äktenskap föreligger.

10 och 11 §§.

Det första och de båda sista styckena i 10 § innehåller bestämmelser som med endast smärre jämkningar överflyttats från 22 § sista stycket och 26 § SFL.

I övrigt innehåller 10 och 11 §§ bestämmelser rörande valfri karenstid för sjukpenning som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Huvudregeln är att den allmänna karenstiden om tre dagar skall tillämpas, såvida inte den försäkrade särskilt anmäler att han önskar en längre karenstid. I princip kan försäkringsskyddet varieras från tid till annan, och det finns inga andra spärrar mot växlingar mellan olika karenstider än sådana som ansetts erforderliga för att förhindra ett obehörigt utnyttjande av försäkringen. Dessa spärrar har motsvarigheter i bestämmelserna om frivillig försäkring i 49 § SFL. Övergång till kortare karenstid skall sålunda få ske endast under förutsättning att den försäkrade ej fyllt 55 år och att han har god hälsa. Ny, kortare karenstid kan ej tillämpas vid sjukdom som inträffat före utgången av den månad under vilken anmälan om den nya karenstiden gjorts.

För det fall att en försäkrad med inkomster av annat förvärvsarbete än anställning undantagit dessa inkomster från sjukpenningförsäkringen men undantagandet efter återkallelse upphört att gälla erfordras särskilda bestämmelser i syfte att förebygga spekulation från den försäkrades sida. Regeln är att den längsta karenstiden, 93 dagar, skall tillämpas om inte den försäkrade särskilt anmält att han önskar en kortare karenstid. Möjligheten

att välja en kortare karenstid än 93 dagar står därvid öppen endast för försäkrad som ej fyllt 55 år och har god hälsa.

Med bestämmelserna i 50 § andra stycket SFL som förebild har i 11 § sista punkten föreskrivits, att sjukpenning ej i något fall må utgivas i anledning av sjukdom som inträffat medan undantagande ägt giltighet.

Då i förevarande paragrafer stadgas att övergång till kortare karenstid eller upphörande av undantagande ej skall ha verkan med avseende på sjukdom som inträffat innan de ändrade reglerna blivit gällande för den försäkrade, åsyftas inte bara det fallet att sjukdomstillstånd föreligger vid den aktuella tidpunkten. Bestämmelserna skall även äga tillämpning vid återfall i tidigare sjukdom under förutsättning att sjukdomen yppats första gången innan den kortare karenstiden blev gällande eller undantagandet upphörde. Har den försäkrade under en avsevärd tid ej haft kännning av sjukdomen, bör dock ny sjukdom anses föreligga även om ett därefter inträffande sjukdomstillstånd skulle ha medicinskt samband med den tidigare sjukdomen.

12—14 §§.

Dessa paragrafer ersätter bestämmelserna om moderskapspenning i lagen om moderskapshjälp ävensom 23 § andra stycket SFL.

I samband med att moderskapsförsäkringen lagtekniskt sammanfogats med sjukförsäkringen har vissa ändringar i systematiken och terminologin ansetts påkallade. Beteckningen moderskapspenning, som hittills varit samlingsnamnet för såväl grund- som tilläggsförmånerna, har i 12 § inskränkts till att avse vad som svarar mot den nuvarande grundpenningen. Barnsbörd har i förslaget jämförts med sjukdom såsom orsak till inkomstbortfall, och detta har medfört att termen tilläggspenning kan undvaras.

I fråga om rätten till grundförmåner från moderskapsförsäkringen har gjorts en saklig ändring i förhållande till gällande rätt. F. n. är kvinnor som vid tiden för nedkomsten vistas på vissa i lagen angivna anstalter — bland dem ungdomsvårdsskolor — uteslutna från rätt till grundpenning. Ett motiv för denna regel torde ha varit att man utgått från att vederbörande anstalt borde tillhandahålla kvinna och barn erforderlig utrustning. Det synes emellertid vara lämpligare att, såsom socialpolitiska kommittén förordat, låta de kvinnor som det här är fråga om i likhet med andra blivande mödrar själva göra de anskaffningar som behövs i anslutning till barnets födelse, och den nämnda begränsningen har därför borttagits. En annan sak är att det bör finnas möjlighet att förebygga missbruk av grundpenningen. Denna synpunkt, som har giltighet även beträffande andra än anstaltsvårdade kvinnor, har beaktats vid utformningen av 18 § i detta kapitel.

Förutom att försäkringsförmånerna förbättrats har i förslaget möjligheterna att utge ersättning från moderskapsförsäkringen i förskott utvidgats. Av moderskapspenningen skall 300 kr. kunna utbetalas tidigast 120 dagar före den beräknade tidpunkten för förlossningen, och tilläggsjuk-

penning skall, om kvinnan så önskar, kunna börja utgå 60 dagar före angivna tidpunkt. I 13 § föreslås den nyheten att kvinnor, som inte kunnat vara placerade i sjukpenningklass i 270 dagar före nedkomsten därför att de under en del av denna tid varit under 16 år, likväl skall kunna få tilläggssjukpenning vid barnsbörd.

Moderskapsförmånerna skall även i fortsättningen vara samordnade med sjukförsäkringsförmånerna på det sättet, att en kvinna som har rätt till moderskapspenning skall vara avstängd från rätt till grundsjukpenning under viss tidrymd. Vidare skall alltjämt gälla att kvinnan efter förloppet av viss tid skall ha rätt till tilläggssjukpenning i anledning av barnsbörd endast under förutsättning att hon har eller på grund av sjukdom är förhindrad att ha barnet i sin vård. I båda hänseendena skall hädanefter gälla samma tidsfrist, 30 dagar efter nedkomsten.

Barntillägg utgår ej till moderskapsförsäkringens kontantförmåner. Detta hindrar emellertid inte att en nybliven moder, om hon är sjuk, får barntillägg till sin vanliga sjukpenning så snart den nyssnämnda 30-dagarstiden efter nedkomsten gått till ända.

15 §.

Paragrafen motsvarar 23 § första stycket SFL. Punkten f) i sistnämnda lagrum har dock utgått. Det har inte ansetts vara skäl att i fortsättningen låta sjukpenningförsäkringen vara vilande under tid då den försäkrade undergår arbetsprövning eller yrkesutbildning, eftersom sjukpenning i princip skall kunna utgå ett obegränsat antal dagar intill dess förutsättningarna för rätt till förtidspension föreligger.

Sjukpenningförmånerna för patienter på allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare och för dem som är intagna på andra anstalter tillhör de frågor som den nyligen tillsatta utredningen om översyn av sjukförsäkringslagstiftningen skall pröva. I avbidan på resultatet av denna utredning har det inte ansetts lämpligt att här göra några ändringar såvitt gäller rätten till sjukpenning under anstaltsvård.

Det bör uppmärksammas att förevarande paragraf ej har avseende på moderskapspenning men väl på tilläggssjukpenning, som enligt 13 § utgår i anledning av barnsbörd. Moderskapspenningen är såsom tidigare framgått delvis avsedd att täcka vissa utgifter i samband med barnsbörden, och dessa utgifter drabbar även dem som vårdas på anstalt. Tilläggssjukpenningen är däremot vid barnsbörd liksom vid sjukdom avsedd att täcka ett inkomstbortfall, och eftersom en sjuk person som på allmän bekostnad försörjes på anstalt ej har rätt till sjukpenning på grund av sin sjukdom bör ej heller en nybliven moder eller en gravid kvinna som är omhändertagen på anstalt få tilläggssjukpenning. Härutinnan anknyter förslaget till nuvarande regler i 7 § sista stycket lagen om moderskapshjälp.

16 §.

De båda första styckena i denna paragraf motsvarar de båda första styckena i 28 § SFL. Viss omarbetning av bestämmelserna har skett.

Stadgandet i tredje stycket i förevarande paragraf motsvarar 28 § sista stycket SFL.

Bestämmelsen i 28 § tredje stycket SFL angående överenskommelse i kollektivavtal om rätt för arbetsgivare att uppbära arbetstagares sjukpenning har ej medtagits i förslaget. Några sådana överenskommelser har inte redovisats under den tid SFL varit i kraft.

17 §.

Innehållet i första stycket i denna paragraf motsvarar punkterna d) och f)—h) i 27 § första stycket SFL.

18 §.

I denna paragraf har samlats vissa bestämmelser om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade. Första stycket har skrivits med 27 § sista stycket SFL som förebild men det omfattar förutom sjukpenning även moderskapspenning.

Gemensamt för bestämmelserna i förevarande paragraf är att de tillkommit i syfte att förebygga att kontantersättningar från försäkringen missbrukas. När det gäller moderskapsförmånerna är det särskilt angeläget att stora kontantbelopp inte utbetalas till mycket unga mödrar, som saknar förmåga att handha medlen. Påpekanden härom har gjorts under remissbehandlingen och föranlett stadgandet i andra stycket.

Bestämmelsen i tredje stycket angående utbetalning av moderskapspenningen till annan än modern har jämfört med motsvarande stadgande i 3 kap. 12 § tredje stycket i departementspromemorian jämkats så att försäkringskassorna får befogenhet att pröva i vad mån en begäran om utbetalning till föreståndare för en inrättning skall villfaras.

4 kap. Särskilda bestämmelser om sjukförsäkring

1 §.

I förevarande paragraf regleras vilken allmänna försäkringskassa som skall utbetala ersättning från sjukförsäkringen. I analogi med vad nu gäller stadgas som en huvudregel att ersättning skall utgivas av den allmänna försäkringskassa hos vilken den försäkrade är inskriven eller, beträffande den som är under 16 år, hos vilken han skulle ha varit inskriven, om han uppfyllt åldersvillkoret för inskrivning. Ersättning åt annan försäkrad än nu sagts — det blir här i främsta rummet fråga om svenska medborgare som varken är mantalsskrivna eller bosatta i riket — skall utgivas av kassan för den ort där vården erhålles. Sistnämnda bestämmelse anknyter till 3 § förordningen

om sjukhjälp i vissa fall åt svenska medborgare, som icke äro bosatta i riket.

I fråga om sjukvårdsersättning till barn under 16 år som skulle ha varit inskrivna hos allmän försäkringskassa, därest de uppfyllt åldersvillkoret, är nu gällande regler i 6 § SFL så utformade att barnet får sin ersättning från sjukkassa som någon av föräldrarna (fosterföräldrarna) tillhör. För barn som fostras av båda föräldrarna är det den sjukkassa fadern tillhör, som i första hand kommer i fråga. Sjukvårdsersättning till barn, vars föräldrar (fosterföräldrar) inte är sjukkasmedlemmar, utges av sjukkassan för den ort där barnet är bosatt (9 § andra stycket jämfört med 6 § sista stycket SFL). De nu föreslagna lagreglerna kan i allmänhet inte väntas komma att medföra någon ändring i praktiken i förhållande till vad sålunda gäller, eftersom man torde kunna räkna med att ett barn som regel är mantalsskrivet eller bosatt på samma ort som den person, vars kassatillhörighet enligt de nuvarande bestämmelserna reglerar barnets sjukvårdsförsäkring.

I regel bör som bevis för att en viss försäkringskassa är skyldig att svara för sjukvårdsersättning åt ett barn kunna godtagas att någon av föräldrarna är inskriven hos kassan. Skulle ersättning i något fall komma att betalas ut från orätt kassa, har detta mindre betydelse med hänsyn till den kostnadsutjämnning inom större områden, som blir en följd av lokalsjukkassornas avskaffande.

2 §.

Denna paragraf, som ålägger försäkringskassa att på ett förhållandevis tidigt stadium av en sjukdom undersöka behovet av rehabiliteringsåtgärder och att i förekommande fall sörja för att sådana åtgärder kommer till stånd, har berörts i den allmänna motiveringen. Bestämmelserna är av central betydelse inte blott från allmänna sociala synpunkter utan även med hänsyn till samordningen mellan sjukförsäkringen och förtidspensioneringen.

3 §.

Med de nya principerna för samordningen mellan sjukförsäkringen och den allmänna pensioneringen erfordras särskilda regler om sjukhjälpstid endast för dem som åtnjuter ålderspension eller hel förtidspension. Dessa regler har upptagits i förevarande paragraf och skiljer sig från motsvarande bestämmelser i 29 § SFL. Sjukhjälpstiden skall vara enhetlig och inte såsom för närvarande anknuten till varje sjukdom för sig. Ålderspensionärer och pensionärer med hel förtidspension skall ha ett försäkringsskydd om sammanlagt 180 dagar, för ålderspensionärer avseende sjukpenning och ersättning för sjukhusvård och för förtidspensionärer avseende enbart ersättning för sjukhusvård. Det skall inte spela någon roll för skyddets omfattning om denna tidrymd utfylles av en sammanhängande eller flera åtskilda sjukskrivningsperioder. Om den som har hel förtidspension vid 67 års ålder övergår till att uppbära ålderspension, skall de 180 dagarna räknas gemensamt för

tid då den försäkrade uppburit förtidspension och ålderspension. Har den försäkrade förbrukat de 180 dagarna som förtidspensionär, har han sedan inte rätt till ytterligare sjukhjälpstid, när han blir ålderspensionär.

4 §.

Bestämmelserna i denna paragraf rör en samordningsfråga av speciell natur. Bestämmelsernas syfte är att förhindra att personer, som är invaliderade men som på grund av att de ej är svenska medborgare saknar pensionsrätt, får en bättre ställning inom sjukförsäkringen än andra försäkrade. För dem skall beträffande sjukpenning tillämpas samma regler som om de varit berättigade till förtidspension.

5 §.

Denna paragraf motsvarar 31 § SFL.

TREDJE AVDELNINGEN

Folkpensionering

5 kap. Om allmänna förutsättningar för rätt till folkpension

1 §.

Första stycket motsvarar 1 § FPL och ersätter därjämte delvis 1 § lagen om barnpensioner. Här anges de båda grundförutsättningarna för rätt till folkpension, nämligen svenskt medborgarskap och mantalsskrivning i riket. I enlighet med vad som anförts i den allmänna motiveringen innehåller förslaget en uppmjukning av kravet på mantalsskrivning såtillvida att det skall vara tillräckligt, om den försäkrade varit mantalsskriven härstades för det år, varunder han fyllt 62 år, och för de fem åren närmast dessförinnan.

Enligt andra stycket har kravet på mantalsskrivning i riket kompletterats med en regel, att barn, som är svensk medborgare men som till följd av sin ålder inte blivit mantalsskrivet i riket, likväl skall äga rätt till barnpension. Det kan nämligen förflyta en längre tid — upp till 14 månader — från födel- sen, innan ett barn blir mantalsskrivet.

2 §.

Första punkten i denna paragraf motsvarar 14 § 2 mom. tredje stycket FPL. På grund av denna bestämmelse kan folkpensionsförmåner komma att utgå till den som inte är att anse som försäkrad enligt de allmänna bestämmelserna i 1 kap. 3 § första stycket. För den skull har i sista punkten tillagts ett stadgande av innebörd att sådan pensionsberättigad vid tillämpning av lagens regler beträffande folkpension skall likställas med försäkrad.

6 kap. Om ålderspension

1 §.

Första stycket motsvarar 3 § 1 mom. FPL.

Andra stycket innehåller, i enlighet med vad som föreslagits i den allmänna motiveringen, regler om rätt att uttaga ålderspensionen före den i första stycket stadgade pensionsåldern, 67 år. Det må framhållas att möjlighet även föreligger till uppskjutet pensionsuttag. Detta följer av 16 kap. 1 och 5 §§, enligt vilka stadganden ålderspension utgår först efter ansökan samt fr. o. m. den månad som anges i ansökningen, dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningen. Hur pensionens storlek påverkas av förtida resp. uppskjutet uttag regleras i 6 kap. 2 §.

Ansökan om förtida pensionsuttag skall, om rätt till både folkpension och

tilläggs pension föreligger, avse båda pensionslagen (jämför 12 kap. 1 § andra stycket). Den som endast är berättigad till folkpension äger givetvis utfå sin pension med början före 67-årsåldern. Särskilda övergångsbestämmelser när det gäller förtida uttag av ålderspension från folkpensioneringen återfinnes i 9 § promulgationslagen.

2 §.

Denna paragraf, som innehåller bestämmelser om ålderspensionens storlek, motsvarar närmast 4 § 1 mom. FPL, varjämte den delvis ersätter stadganden i 6 § FPL och 1 § lagen om höjning av folkpensioner m. m. Pensionsbeloppen har angivits i procent av basbeloppet och därvid bestämts i enlighet med den målsättning statsmakterna uttalat sig för, dvs. att ålderspensionen år 1968 skall vara 3 600 kr. för en ensam pensionär och 5 400 kr. sammanlagt för två makar, som båda uppbär pension, allt uttryckt i 1957 års penningvärde. Angående folkpensionsbeloppen för tiden fram till juli 1968 finns särskilda bestämmelser i 10—12 §§ promulgationslagen.

Med hänsyn till den i andra stycket upptagna regeln om förhöjning av pensioner vid uppskjutet uttag, har i enlighet med förslag av socialförsäkringskommittén föreskrivits, att den försäkrades pension skall utgå med det lägre beloppet (67,5 procent) så snart den försäkrades make uppnått 67 års ålder, även om maken underlåtit taga ut sin ålderspension.

I enlighet med vad socialförsäkringskommittén föreslagit har upptagits vissa särbestämmelser i fråga om storleken av makes pension i de fall andra maken uppbär partiell förtidspension. I så fall skall pensionen motsvara pensionen för ensam, minskad med, om andra maken uppbär $\frac{2}{3}$ av hel förtidspension, en sjättedel och, om andra maken uppbär $\frac{1}{3}$ av hel förtidspension, en tolfdedel. Ålderspensionen till den, vars make uppbär $\frac{2}{3}$ av hel förtidspension, blir alltså $\left(\frac{5}{6} \times 90 =\right)$ 75 procent av basbeloppet. Uppbär maken $\frac{1}{3}$ av hel förtidspension, blir ålderspensionen $\left(\frac{11}{12} \times 90 =\right)$ 82,5 procent av basbeloppet.

Andra stycket innehåller regler för minskning eller ökning av pensionen vid förtida respektive uppskjutet uttag. Bestämmelserna har utformats efter förebild av 13 § TPL. Bestämmelsen att vid ökning av pension till följd av uppskjutet uttag hänsyn inte skall tagas till tid, då den försäkrade åtnjutit tilläggs pension, innebär — i förening med motsvarande stadgande i 12 kap. 2 § — att en försäkrad inte har något att vinna på att ta ut tilläggs pension men vänta med uttag av folkpension eller tvärtom. Den praktiska konsekvensen härav blir, att uppskjutet uttag kommer att avse båda pensionsgrenarna, en regel som förordats i den allmänna motiveringen. Bestämmelsen att vid ökning av pension hänsyn inte skall tagas till tid, då den försäkrade inte varit berättigad till folkpension, syftar på de fall, då den för-

säkrade blir berättigad till pension vid en tidpunkt efter 67-årsåldern på grund av att han först vid den tidpunkten uppfyller medborgarskaps- och mantalsskrivningsvillkoren.

Till belysning av innebörden av förevarande paragraf må anföras följande exempel. Samtliga är uppgjorda med utgångspunkt från ett basbelopp av 4 000 kr., varjämte bortsetts från sådan avrundning av pensionsbeloppen som skall ske jämlikt 16 kap. 4 § andra stycket.

1) En försäkrad, vars make inte åtnjuter folkpension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, tar ut sin ålderspension fr. o. m. den månad då han fyller 63 år. Den fulla ålderspensionen, $\left(\frac{90}{100} \times 4\,000 =\right)$ 3 600 kr., skall då minskas med $(48 \times 0,6 =)$ 28,8 procent. Ålderspensionen blir alltså $\left(\frac{71,2}{100} \times 3\,600 =\right)$ 2 563 kr. 20 öre.

2) Kommer maken till nyssnämnde försäkrade sedermera i åtnjutande av ålderspension eller hel förtidspension eller blir maken berättigad till pension enligt 1 § första stycket, sjunker den försäkrades ålderspension före reduktionen enligt 2 § andra stycket till $\left(\frac{67,5}{100} \times 4\,000 =\right)$ 2 700 kr., vilket belopp på samma sätt som i föregående exempel skall reduceras med 28,8 procent med hänsyn till det förtida pensionsuttaget. Den försäkrades ålderspension minskar alltså i detta fall till $\left(\frac{71,2}{100} \times 2\,700 =\right)$ 1 922 kr. 40 öre.

3) Kommer i det föregående exemplet maken i stället i åtnjutande av $\frac{2}{3}$ av hel förtidspension, blir ålderspensionen före reduktionen enligt 2 § andra stycket $\left(\frac{75}{100} \times 4\,000 =\right)$ 3 000 kr. Ålderspensionen i föreliggande fall blir då $\left(\frac{71,2}{100} \times 3\,000 =\right)$ 2 136 kr.

Det må påpekas, att minskning eller ökning av ålderspension med hänsyn till förtida eller uppskjutet pensionsuttag inte påverkar storleken av de tilläggsförmåner som utgår jämlikt 9 kap.

7 kap. Om förtidspension

1 §.

I denna paragraf anges förutsättningarna för rätt till förtidspension. Dessa har utförligt behandlats i den allmänna motiveringen.

Motsvarighet till första stycket återfinnes nu i 3 § 2 mom. FPL. Av de i nämnda lagrum uppräknade invaliditetsorsakerna har orden »kropps- eller sinnessjukdom» och »sinnesslöhet» ersatts med orden »sjukdom» och »psykisk efterblivenhet». Därmed åsyftas inga sakliga ändringar.

Bestämmelserna i andra stycket har motsvarighet i 3 § 3 mom. FPL. Skillnaden mellan sjukbidrag och förtidspension hänför sig till varaktighetskravet. I övrigt gäller för sjukbidraget i princip samma invaliditetsbegrepp och samma regler för invaliditetsbedömningen som för förtidspension. Detta utesluter dock inte att man vid invaliditetsbedömningen kan komma till olika resultat beroende på om frågan avser sjukbidrag eller varaktig pension. I förra fallet bör vid bedömning av den försäkrades arbetsförmåga en väsentlig betydelse tillmätas hans möjlighet att fortsätta sitt tidigare arbete, medan i det senare fallet bör beaktas hans förvärvsmöjligheter efter omskolning till annat arbete.

Sjukbidrag likställes vid tillämpning av lagen i alla avseenden med förtidspension. Vad som stadgas om hel förtidspension, t. ex. i 3 kap. 3 §, skall alltså gälla även helt sjukbidrag.

2 §.

Indelningen av de förtidspensionsberättigade i tre invaliditetsgrupper ansluter till socialförsäkringskommitténs förslag. Medan kommittén vid angivande av de olika invaliditetsgraderna talar om nedsättning av arbetsförmågan med $\frac{5}{6}$, $\frac{2}{3}$ eller $\frac{1}{2}$ har i lagförslaget i anslutning till departementspromemorian använts metoden att ange invaliditetsgraderna i mera allmänna ordalag, vilket bättre rimmar mot den art av prövning det här rör sig om. Sakligt sett avses inte något avsteg från kommitténs normer.

3 §.

Angående första stycket, som innehåller vissa allmänna normer för invaliditetsbedömningen, torde få hänvisas till den allmänna motiveringen.

Andra stycket innehåller en regel rörande invaliditetsbedömningen för försäkrade, som är föremål för sådan rehabiliteringsåtgärd, som anges i 4 kap. 2 §. Stadgandet medför att, om den försäkrade har kvar så stor arbetsförmåga att han i och för sig endast är berättigad till partiell förtidspension, så bör under tiden för vidtagande av den ifrågavarande åtgärden pensionen kunna förhöjas till samma belopp som för helinvalid, därest den försäkrade på grund av åtgärden är förhindrad att utnyttja den kvarstående arbetsförmågan. Sedan åtgärden avslutats bör frågan om pensionsrätten i fortsättningen bli föremål för omprövning.

4 §.

Bestämmelserna i denna paragraf rörande förtidspensionens storlek ansluter till motsvarande regler för ålderspensionen i 6 kap. 2 § första stycket.

8 kap. Om familjepension

1 §.

Första stycket innehåller huvudregeln för rätt till änkepension från folkpensioneringen och motsvarar 3 § 4 mom. första stycket FPL jämfört med

11 § första stycket samma lag. Den omarbetning av bestämmelserna som skett sammanhänger med förslaget om möjlighet till förtida eller uppskjutet uttag av ålderspension från folkpensioneringen.

Till andra stycket, som i departementspromemorian motsvarades av 2 §, har överförts den nuvarande bestämmelsen i 3 § 4 mom. andra stycket FPL.

2 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om de förutsättningar under vilka vissa kategorier av kvinnor skall anses likställda med änkor i fråga om rätt till änkepension. Motsvarande bestämmelser hade i departementspromemorian sin plats i 1 § andra och tredje styckena.

Innehållet i första stycket är detsamma som i 3 § 4 mom. fjärde stycket FPL.

I andra stycket återfinnes de föreslagna nya reglerna om frånskild kvinnas rätt till änkepension vid den förutvarande makens död. Med rättens beslut avses både domar och interimistiska beslut. Avgörandena behöver inte ha vunnit laga kraft vid dödsfallet.

Familjerättskommittén har i sitt remissyttrande pekat på det fall, att en frånskild kvinna haft barn under 16 år i hemmet men barnet hunnit uppnå denna ålder eller kvinnan upphört att ha barnet i hemmet, innan den förutvarande maken avlider. Som kommittén anför synes rimligt, att även i sådant fall äktenskapet anses ha varat till den tidpunkt, då yngsta barnet fyllde 16 år eller kvinnan eljest upphörde att ha barn under nämnda ålder i hemmet. I enlighet härmed stadgas i andra stycket andra punkten att med tid, varunder äktenskapet ägt bestånd, skall jämföras tid varunder kvinnan haft vårdnaden om och stadigvarande sammanbott med barn under 16 år till den förutvarande mannen, vilket stadigvarande vistades i hennes hem vid skilsmässan.

I sista punkten har tillagts ett stadgande, som utesluter änkepensionsrätt för frånskild kvinna, när underhållsbidrag kan antagas ha tillkommit i huvudsakligt syfte att bereda kvinnan rätt till pension. Stadgandet ansluter i sak till vad som ansetts skola gälla enligt promemoriaförslaget utan särskild lagbestämmelse. För att ge de pensionsbeviljande organen bättre stöd när det gäller att stävja eventuella försök till missbruk torde ett uttryckligt stadgande vara motiverat.

3 §.

Paragrafen ersätter 3 § 4 mom. tredje och femte styckena FPL.

Genom en omformulering har bestämmelserna i första stycket gjorts tillämpliga även i fråga om änkepension till frånskild. Paragrafen innehåller ingen motsvarighet till nuvarande stadgande i 3 § 4 mom. tredje stycket om att änkepension ej skall utgå, därest på talan av mannen dömts

till hemskillnad mellan makarna jämlikt 11 kap. 2 § första stycket giftermålsbalken, dvs. på grund av att hustrun grovt försummat sina plikter mot man och barn eller varit hemfallen åt missbruk av rusgivande medel eller fört ett lastbart liv. Stadgandet infördes år 1960 efter förslag av socialförsäkringskommittén, som förordade liknande regler i sitt förslag om änkepension till frånskilda. Med det nu föreliggande förslaget om pension till frånskilda, vilket anknyter till förefintligheten av underhållsbidrag, finns inget praktiskt behov av bestämmelsen för dessa fall. Någon motsvarande regel finns inte inom tilläggs pensioneringen. Med hänsyn till vad nu anförts har det ansetts riktigtast att låta stadgandet utgå.

Formuleringen av andra stycket sista punkten har jämkats och ett förtydligande tillägg har gjorts utan att någon saklig ändring avses därmed. Ett återupplivande enligt detta stycke av frånskild kvinnas pensionsrätt efter den förutvarande maken kommer inte i fråga, eftersom hon enligt giftermålsbalkens bestämmelser definitivt förlorar rätten till underhållsbidrag från denne i och med omgifftet.

4 §.

Första stycket ersätter 4 § 3 mom. första stycket FPL och innebär att oducerad änkepension skall vara lika stor som ålderspension eller hel förtidspension till en ensam pensionär. Liksom fallet är i fråga om sistnämnda båda pensionsformer har änkepensionen satts i relation till basbeloppet.

Andra stycket motsvarar 4 § 3 mom. andra stycket FPL.

Hänvisningen i tredje stycket motsvarades i departementspromemorian av 7 § i kapitlet.

5 §.

Paragrafen innehåller den grundläggande regeln om rätt till barnpension från folkpensioneringen och har i sak oförändrad överförs från 1 § första och tredje styckena samt 2 § lagen om barnpensioner. Bestämmelse motsvarande 1 § andra stycket sistnämnda lag återfinnes i 20 kap. 2 § i förslaget. Av en jämförelse med detta lagrum framgår att barnpension skall utgå även till adoptivbarn.

En jämförelse med 16 kap. 9 § visar att pension utgår till och med den månad, varunder barnet fyller 16 år.

6 §.

Stadgandet motsvarar 3 § lagen om barnpensioner. Förutom att pensionens storlek anknutits till basbeloppet har — i enlighet med uttalande av 1961 års riksdag (L²U 31; rskr 184) — föreslagits den ändringen i förhållande till vad nu gäller att, om ett barn utom äktenskap, som fyllt tre år och beträffande vilket faderskapet ej fastställts, är berättigat till barn-12 — *Bihang till riksdagens protokoll 1962. 1 saml. Nr 90*

pension efter sin moder, pensionen skall utgå med samma belopp som barnpension till barn, vars båda föräldrar avlidit.

9 kap. Om tilläggsförmåner till folkpension m. m.

1 §.

I detta kapitel har sammanförts bestämmelser om vissa särskilda folkpensionsförmåner. Förmånerna är av två slag, dels sådana som utgår såsom tillägg till annan folkpension, dels sådana som utgår till försäkrade vilka ej eljest åtnjuter pension enligt denna lag. Reglerna i det föreliggande förslaget anknyter till förslagen i departementspromemorian i vad avser barntillägget. De övriga i promemorieförslaget på grundval av socialförsäkringskommitténs förslag upptagna förmånerna hjälptillägg, vårdtillägg, blindtillägg, blindhetsersättning, vanföreersättning och vanföretillägg har, såsom framgått av den allmänna motiveringen, i förslaget ersatts med två hjälpformer, invaliditetstillägg till den som uppbär ålders- eller förtidspension och invaliditetsersättning till den som inte eljest åtnjuter pension. Av bestämmelsernas placering i den avdelning av lagen som handlar om folkpensioneringen framgår, att de i detta kapitel omnämnda förmånerna är att anse som folkpension. Storleken av de i kapitlet upptagna förmånerna anges i procent av basbeloppet. Under en övergångstid regleras förmånernas storlek genom stadganden i 12 § promulgationslagen.

Bestämmelserna om barntillägg i 1 §, motsvarande 2 § i promemorian, har till huvudsaklig del behandlats i den allmänna motiveringen. Enligt första punkten i första stycket utgår barntillägg för barn under 16 år till den försäkrade eller dennes hustru. Med hustru jämställes icke annan kvinna, med vilken den försäkrade sammanbor. Vidare gäller som en förutsättning för rätt till barntillägg att den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Det räcker alltså om en av dessa förutsättningar är uppfylld. Med vårdnaden avses den rättsliga vårdnaden, som inte nödvändigt behöver sammanfalla med den faktiska vården om barnet. Uttrycket stadigvarande sammanbor bör tolkas på samma sätt som motsvarande från 3 § 4 mom. första stycket a) FPL till 8 kap. 1 § första stycket a) lagen om allmän försäkring överförda uttryck och alltså inte ges allför snäv innebörd. Av andra punkten framgår, att barntillägg ej utgår till ålderspension före 67 år och ej heller till pension som tillkommer gift kvinna. Det är dock att märka att gift kvinna, som stadigvarande lever åtskild från sin make, enligt 10 kap. 1 § första stycket i regel likställs med ogift pensionsberättigad, varvid barntillägg kan utgå till hennes pension. Tredje punkten har motsvarighet i 5 § lagen om särskilda barnbidrag.

Andra och tredje styckena innehåller bestämmelser om barntilläggets

storlek, vilka överensstämmer med vad socialförsäkringskommittén föreslagit.

Barntillägg utbetalas till den försäkrade till vars pension förmånen utgör tillägg. I 10 kap. 2 och 3 §§ finns bestämmelser om inskränkningar i rätten att uppbära barntillägg då barnet får sin försörjning på det allmännas bekostnad.

2 §.

Bestämmelserna i första stycket i denna paragraf om invaliditetstillägg ersätter stadgandena om vårdtillägg, hjälptillägg och blindtillägg i departementspromemorians 3 och 4 §§. Bestämmelser om vårdtillägg och blindtillägg återfinnes nu i 10 § FPL. Invaliditetstillägg skall kunna utgå till ålders- eller förtidspension, men ej till änkepension. Om en änka som är berättigad till förtidspension, enligt 10 kap. 4 § andra stycket väljer denna pension framför änkepensionen, kan hon däremot givetvis vara berättigad till invaliditetstillägg. Åldersgränsen för vårdbehovets eller blindhetens inträde har i enlighet med socialförsäkringskommitténs förslag höjts från nuvarande 60 till 63 år. Den som vid lagstiftningens ikraftträdande fyllt 63 år blir berättigad till förmånen, om förutsättningarna för rätt därtill visas ha varit uppfyllda vid den tidpunkt då han uppnådde 63 års ålder.

Andra stycket motsvarar stadgandena om vanföretillägg i 6 § departementspromemorian. I förhållande till promemorian har som framgår av den allmänna motiveringen gjorts den ändringen att det för rätt till förmånen ej kräves att funktionsnedsättningen är hänförlig till rörelse- och stödorganen. Nedsättning av funktionen hos vilket kroppsorgan som helst kan grunda rätt till tillägget. Av stadgandets formulering framgår att tillägg enligt detta stycke kan utgå endast till partiell förtidspension.

Bestämmelserna i tredje stycket har motsvarigheter i stadgandena i 10 § 1 mom. sista stycket FPL om att blindtillägg ej utgår till den, som enligt gällande bestämmelser om blindundervisning är skolpliktig, och i 10 § 2 mom. sista stycket samma lag om att vårdtillägg inte utgår till den som stadigvarande vårdas på anstalt. Invaliditetstillägg skall inte i något fall utgå vid anstaltsvård som avses i förevarande lagrum. Därest någon, som stadigvarande vårdas på anstalt och enligt nuvarande regler åtnjuter blindtillägg, inte blir berättigad till invaliditetstillägg enligt de nya bestämmelserna, kommer kan likväl med tillämpning av 18 § andra stycket promulgationslagen att få behålla den förmån, som utgår enligt nuvarande bestämmelser.

3 §.

I denna paragraf har upptagits bestämmelser rörande invaliditetsersättning, motsvarande reglerna om blindhetsersättning och vanförelersättning

i 5 och 6 §§ departementspromemorian. Invaliditetsersättning kan endast utgå till den som inte eljest åtnjuter pension enligt förevarande lag. Därest en kvinna, vilken eljest skulle vara berättigad till invaliditetsersättning, åtnjuter en änkepension som utgår med lägre belopp än invaliditetsersättningen, har hon möjlighet att avstå från änkepensionen och i stället komma i åtnjutande av invaliditetsersättning. Av hänvisningen till 2 § första stycket andra punkten framgår att invaliditetsersättning på grund av blindhet kan utgå endast om blindheten inträtt innan den försäkrade fyllt 63 år.

4 §.

Stadgandena i denna paragraf motsvarar 3 § 2 mom. andra stycket sista punkten FPL och 4 § första stycket sista punkten i promemorian.

5 §.

Bestämmelserna om de inkomstprövade folkpensionsförmånerna hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg har intagits i en särskild lag.

10 kap. Särskilda bestämmelser om folkpension

1 §.

Paragrafen motsvarar 12 § FPL. Genom hänvisningen i första stycket till 9 kap. uppnås, att en gift kvinna, som stadigvarande lever åtskild från sin make, kan erhålla barntillägg för barn som hon stadigvarande sammanbor med eller har vårdnaden om.

2 §.

Första och andra styckena, som handlar om folkpension under tid då den pensionsberättigade är intagen i anstalt på statens bekostnad m. m., motsvarar 17 § FPL.

Det i sistnämnda paragraf stipulerade s. k. fickpenningbeloppet har fr. o. m. den 1 juli 1961 höjts till 50 kr. i månaden. Med utgångspunkt från detta belopp har här föreskrivits att vad som för år räknat motsvarar 15 procent av basbeloppet skall förbehållas den pensionsberättigade. Som framgår av 12 § sista stycket promulgationslagen skall beloppet under en övergångstid beräknas på samma sätt som hittills.

Sista stycket ersätter 14 § lagen om särskilda barnbidrag.

En förutsättning för att förevarande paragraf skall träda i tillämpning är att vistelsen på anstalten m. m. avser en hel månad, varmed såsom framgår av 20 kap. 1 § förstås kalendermånad. I den mån i paragrafen angivna förutsättningar är uppfyllda endast för del av en månad skall alltså inte något belopp innehållas.

3 §.

Bestämmelserna i första stycket om rätt för den som driver en icke statlig anstalt att uppbära folkpension, vilken tillkommer den som åtnjuter vård på anstalten m. m., ersätter de nuvarande bestämmelserna i 18 § 2 mom. FPL. Andra stycket ersätter 17 § tredje och fjärde styckena lagen om särskilda barnbidrag. Det förutsättes att de närmare grunderna för tillämpningen av förevarande paragraf skall bestämmas av Konungen.

4 §.

Första stycket samt andra stycket första punkten motsvarar 11 § andra stycket FPL. I de fall en kvinna uppfyller förutsättningarna för rätt till både förtidspension och änkepension bör hon liksom nu ha möjlighet att välja vilkendera pensionen hon vill åtnjuta. Likaså kan en kvinna vara i den situationen att hon bör få välja mellan förtidspension och hustrutillägg.

I andra stycket andra punkten har, i överensstämmelse med vad socialförsäkringskommittén föreslagit, intagits en bestämmelse av innebörd, att den omständigheten att kvinnan föredrar att taga ut änkepension eller hustrutillägg i stället för förtidspension inte skall medföra bättre förmåner för henne i fråga om sjukpenning och sjukhjälpstid än om hon åtnjuter förtidspension.

FJÄRDE AVDELNINGEN

Försäkring för tilläggs pension

11 kap. Om pensionsgrundande inkomst m. m.

1 §.

Med detta kapitel inledes fjärde avdelningen, som omfattar kapitlen 11—15 och behandlar tilläggs pensioneringen. Bestämmelserna motsvarar till stora delar helt TPL. I vissa avseenden finns dock betydelsefulla ändringar. Bl. a. har reglerna angående utlandssvenskarnas och utlänningarnas ställning inom systemet justerats. Reglerna om förtidspension har ändrats i enlighet med vad som föreslagits i den allmänna motiveringen. Vidare upptages stadganden om änke pension till frånskilda kvinnor.

Denna paragraf, som innehåller de grundläggande reglerna om beräkning av pensionsgrundande inkomst, motsvarar 1 § andra punkten och 4 § TPL. I departementspromemorian hade paragrafen i enlighet med socialförsäkringskommitténs förslag utformats så att pensionsgrundande inkomst i vissa fall skulle beräknas för förtidspensionär. Såsom framgår av den allmänna motiveringen har kommitténs förslag på denna punkt inte följts.

2 §.

Paragrafen motsvarar 5 § TPL och innehåller regler om vilken inkomst som skall vara pensionsgrundande såsom inkomst av anställning. I de båda första styckena har inte gjorts annan ändring än att överenskommelse som i andra stycket sägs skall kunna avse även naturaförmåner.

I sista stycket har däremot upptagits mera betydande ändringar. Enligt gällande regler skall vid beräkning av inkomst av anställning hänsyn inte tagas till lön eller annan ersättning, som försäkrad åtnjutit från arbetsgivare, vilken är bosatt utom riket eller är utländsk juridisk person, i annat fall än då den försäkrade sysselsatts vid skötseln av här i riket belägen fastighet eller i rörelse som bedrivs från här beläget fast driftsställe. Hänsyn skall inte heller tagas till lön eller ersättning från främmande makts härvarande beskickning eller lönade konsulat eller från arbetsgivare, vilken tillhör beskickning eller konsulat som nu sagts och inte är svensk medborgare. I överensstämmelse med vad som förordats i den allmänna motiveringen har som en sista punkt i sista stycket tillagts ett stadgande av innehåll, att de nämnda undantagen inte skall gälla beträffande svensk medborgares lön, såframt svenska staten eller utländsk beskickning här i riket eller, där lönen härrör från utländsk juridisk person, svensk juridisk person, som äger ett bestämmande inflytande i den utländska juridiska

personen, enligt av riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för arbetsgivaravgift för lönen i fråga.

Den som avger förbindelse enligt det nya stadgandet skall anses såsom arbetsgivare i förhållande till den eller dem förbindelsen avser. Han har inte blott att svara för arbetsgivaravgift till tilläggspensioneringen utan även för fullgörandet av den uppgiftsskyldighet, som erfordras för bestämmande av avgifter och pensionsgrundande inkomst. Förbindelsen torde böra utformas så att den kan uppsägas av riksförsäkringsverket, om inte denna uppgiftsskyldighet behörigen fullgöres.

Möjligheter saknas att på exekutiv väg göra krav på arbetsgivaravgifter gällande mot utländska beskickningar. Emellertid synes det inte finnas anledning att räkna med annat än att sådana beskickningar kommer att infria sina förbindelser enligt lagen.

3 §.

Paragrafen motsvarar 6 § TPL. Under c) har medtagits även ersättning i form av naturaförmåner, varigenom överensstämmelse med 2 § första stycket erhållits.

4 §.

I denna paragraf, som motsvarar 7 § TPL, har sista stycket kompletterats med hänsyn till tillägget i 2 § sista stycket.

5 §.

Denna paragraf motsvarar 8 § TPL. Avrundningsregeln i tredje stycket i nämnda lagrum har inarbetats i första stycket. Genom den föreslagna utformningen av paragrafen kommer maximum för det inkomstbelopp, som skall beaktas vid beräkning av pensionsgrundande inkomst, att exakt motsvara sju och en halv gånger basbeloppet även om denna produkt skulle sluta på 50-tal kronor. Genom stadgande i 20 § promulgationslagen har de nya bestämmelserna gjorts tillämpliga även vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för år 1962.

6 §.

Denna paragraf motsvarar 9 § TPL. Innehållet i sista stycket har jämkats i förhållande till promemorieförslaget till följd av att de föreslagna reglerna i 13 kap. om särskild poängberäkning i vissa fall för studerande och värnpliktiga har utgått.

7 §.

Första och andra styckena motsvarar 36 § TPL och innehåller reglerna om individuellt undantagande från tilläggspensioneringen i fråga om inkomst av annat förvärsarbete. Det må erinras, att sådant undantagande

jämlikt 3 kap. 2 § första stycket sista punkten har enahanda verkan för sjukförsäkringen i vad avser tilläggssjukpenning.

Tredje stycket saknar motsvarighet såväl i TPL som i departementspromemorian. En motsvarighet till stadgandet finns däremot i 2 § kungörelsen den 18 december 1959 (nr 554) med vissa föreskrifter om undantagande från försäkringen för allmän tilläggspension. Åtgärder varom här är fråga måste anses så betydelsefulla, att bestämmelserna bör intagas i lagen.

I förslaget saknas motsvarighet till bestämmelserna i 37—40 §§ TPL om kollektivt undantagande. Avtal om sådant undantagande skulle träffas före den 1 juli 1961 och registrering därav sökas senast den 31 augusti 1961. Någon ansökan om registrering av sådant avtal har inte ingivits.

12 kap. Om ålderspension

1 §.

Denna paragraf motsvarar 11 § TPL.

I andra stycket första punkten har gjorts ett förtydligande tillägg om att de i första stycket angivna förutsättningarna — pensionspoäng för minst 3 år eller, beträffande icke svensk medborgare, minst 10 år — gäller även för förtida uttag av ålderspension.

I andra stycket andra punkten har intagits en bestämmelse om att förtida uttag av ålderspension från tilläggspensioneringen i de fall då den försäkrade äger komma i åtnjutande jämväl av ålderspension från folkpensioneringen inte får ske, med mindre den försäkrade tillika gör framställning om utfående av folkpensionen. En motsvarande bestämmelse beträffande folkpensionen finnes i 6 kap. 1 § andra stycket.

2 §.

De två första styckena motsvarar 12 § TPL.

Tredje stycket motsvarar 13 § TPL. Ett par tillägg avseende ålderspension, som börjar utgå efter 67-årsåldern, har dock gjorts. Sålunda föreskrives, att vid beräkning av förhöjning av sådan pension hänsyn inte skall tagas till tid, varunder den försäkrade åtnjuter folkpension. Såsom närmare utvecklats vid 6 kap. 2 §, ernås härigenom regelmässigt, att folkpension och tilläggspension kommer att uttagas från samma tidpunkt. Vidare stadgas, att vid förhöjning av ålderspension på grund av uppskjutet pensionsuttag hänsyn inte skall tagas till tid, då den försäkrade inte varit berättigad till tilläggspension i form av ålderspension. Denna bestämmelse får betydelse beträffande utlänningar, som blir svenska medborgare efter det att de fyllt 67 år. Har en sådan försäkrad vid nämnda ålder minst 3 men inte 10 pensionsgrundande år, är han jämlikt 1 § första stycket inte berättigad till ålderspension men blir det, i och med att han erhåller svenskt

medborgarskap. Det har inte ansetts rimligt, att i ett sådant fall låta tiden efter 67-årsdagen verka förhöjande på pensionen.

13 kap. Om förtidspension

1 §.

I detta kapitel återfinnes reglerna om förtidspension från tilläggs pensioneringen. De i 3 och 4 §§ i promemoriaförslaget intagna bestämmelserna om rätt för studerande och värnpliktiga att i vissa fall tillgodoräkna sig pensionspoäng enligt särskilda grunder har utgått. Skälen härför har angivits i den allmänna motiveringen.

Invaliditetsbestämningarna i första stycket av förevarande paragraf ansluter till vad som enligt 7 kap. 1 § första stycket skall gälla för folkpensioneringen. Såsom särskilt villkor tillkommer att den försäkrade skall äga tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, varunder pensionsfallet inträffat. Som framgår av 2 § kan pensionspoäng för ett enda år vara tillfyllest.

Reglerna i andra stycket om sjukbidrag motsvarar bestämmelserna i 7 kap. 1 § andra stycket.

Enligt hänvisningen i tredje stycket skall samma invaliditetsgraderings- och invaliditetsbedömningsregler som inom folkpensioneringen gälla för tilläggs pensioneringens del.

Rätten till och storleken av förtidspension är inom tilläggs pensioneringen i betydelsefulla avseenden knuten till tidpunkten för pensionsfallets inträffande. *Försäkringsdomstolen* framhåller i sitt remissyttrande, att det är i hög grad önskvärt, att ifrågavarande begrepp bestämmas så att i tillämpningen såvitt möjligt undvikes tvister rörande nämnda tidpunkt.

Att i lagen uttömmande ange vad som skall förstås med tidpunkten för pensionsfallets inträffande låter sig svårligen göra. Man riskerar här lätt att få bestämmelser som i praktiken inte medger den smidiga anpassning till föreliggande omständigheter, som bör eftersträvas. I alla händelser synes det lämpligast att avvakta utvecklingen under den närmaste tiden efter det att de nya pensionsbestämmelserna trätt i kraft. Det synes riktigtast att tidpunkten för pensionsfallet så nära som möjligt ansluter till att nedsättningen i den försäkrades arbetsförmåga nått det stadium i fråga om grad och varaktighet, som förutsättes för rätt till sjukbidrag eller förtidspension enligt detta kapitel. Utgångspunkten för tillämpningen bör alltså vara att pensionsfallet skall anses ha inträffat vid den tidpunkt, då arbetsförmågan blivit nedsatt med minst hälften och nedsättningen tillika kan betraktas som varaktig eller väntas bli bestående avsevärd tid.

2 §.

Denna paragraf motsvarar 16 § TPL. Reglerna har dock i väsentliga delar omarbetats i enlighet med socialförsäkringskommitténs förslag.

Första stycket upptar regler om när den försäkrades pension skall beräknas enligt de gynnsamma grunderna i andra stycket. Dessa beräkningsgrunder skall tillämpas, om den försäkrade vid tidpunkten för pensionsfallets inträffande varit placerad lägst i den sjukpenningklass, som svarar mot en årsinkomst lika med det vid årets ingång gällande basbeloppet, och den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng för minst ett år före året för pensionsfallet. Motsvarande skall gälla då den försäkrade felaktigt är placerad i för låg sjukpenningklass — eller ej klassplacerad alls — men rätteligen skulle ha varit placerad i sjukpenningklass, som nyss sagts, därest den allmänna försäkringskassan känt till samtliga de förhållanden som skall ligga till grund för klassplaceringen. Om däremot den försäkrade är felaktigt placerad i för hög sjukpenningklass och egentligen borde ha tillhört en lägre klass än vad som motsvarar en årsinkomst lika med basbeloppet, hindrar detta inte att han får sin pension beräknad enligt bestämmelserna i andra stycket. I de fall där den oriktiga klassplaceringen grundas på vilseledande från den försäkrades sida, finns möjligheter till nedsättning av pensionen med tillämpning av 20 kap. 3 §.

Beräkningsgrunderna i andra stycket skall, därest den försäkrade äger tillgodoräkna sig pensionspoäng för tre av de fyra åren närmast före året för pensionsfallet, tillämpas även om den försäkrade inte är sjukpenningklassplacerad för inkomst motsvarande minst basbeloppet. Promulgationslagens 24 § innehåller ett särstadgande angående rätt till förtidspension i anledning av pensionsfall som inträffat under år 1962.

Reglerna om pensionsberäkning i andra stycket, som i viss mån avviker från vad nu gäller enligt 16 § TPL, innebär att pension beräknas med utgångspunkt från att den försäkrade antages ha för varje år, från och med det då pensionsfallet inträffar till och med det då han uppnår 65 års ålder, tillgodoräknats viss pensionspoäng. Denna pensionspoäng skall beräknas enligt den av två alternativa metoder som ger det för den försäkrade gynnsammaste resultatet. Den ena metoden innebär att antagandepoängen beräknas motsvara medeltalet av de två högsta poängtalerna under de fyra åren närmast före pensionsfallet. Den andra metoden innebär att antagandepoängen beräknas på grundval av poängförvärven under samtliga år från och med den försäkrades sextonde år till och med året närmast före pensionsfallet. Antagandepoängen skall därvid motsvara medeltalet för halva antalet av de år som sålunda kommer i fråga, varvid hänsyn i första hand tages till åren med de högsta poängtalerna. Av udda antal år medräknas flertalet, t. ex. av 15 år 8.

Reglerna i andra stycket kan belysas med följande exempel. En person förvärvar under ett vart av åren 1960—1963 tre pensionspoäng, under åren 1964—1966 fem poäng och under åren 1967—1969 återigen tre poäng för år. År 1970 drabbas han av invaliditet och blir berättigad till förtidspension. Medeltalet för de två bästa av åren 1966—1969 blir fyra poäng. Medeltalet av pensionspoängen för de fem bästa av de tio åren 1960—1969 blir 4,2

poäng. Den försäkrade skall alltså vid pensionsberäkningen tillgodoräknas 4,2 pensionspoäng för varje år från och med år 1970 till och med det då han fyller 65 år.

Tredje stycket motsvarar de båda sista punkterna i 16 § TPL. I promemorian var dessa bestämmelser upptagna i 5 §.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 17 § TPL. I promemorian återfinnes motsvarande bestämmelser i 6 §.

14 kap. Om familjepension

1 §.

Paragrafen, som innehåller de grundläggande reglerna om rätt till familjepension från tilläggs pensioneringen, är med vissa redaktionella jämförelser likalydande med 22 § första stycket TPL. Det bör uppmärksammas att den vidgade rätt till förtidspension som följer av de föreslagna reglerna i 13 kap. kommer att i motsvarande mån återverka på rätten till familjepension i de fall då denna står i relation till försörjarens förtidspension.

Stadgandet i 22 § andra stycket TPL motsvaras av bestämmelse i 20 kap 2 § i förslaget.

2 §.

De två första styckena behandlar de närmare förutsättningarna för rätt till änkepension och motsvarar 23 § första och andra styckena TPL.

I tredje stycket, som i departementspromemorian motsvarades av tredje och fjärde styckena, återfinnes de föreslagna nya bestämmelserna om änkepension till fränskild kvinna vid den förutvarande makens död. Stadgandet i sista punkten motsvarar 8 kap. 2 § sista stycket sista punkten i förevarande lagförslag.

Stadgandet i fjärde stycket första punkten om att änkepension indrages, därest kvinnan ingår nytt äktenskap, ersätter 23 § tredje stycket TPL. Det har kompletterats med regler angående återupplivande av pensionsrätten, om det nya äktenskapet upplöses innan det bestått i fem år. Dessa regler motsvarar dem som gäller för folkpensioneringens del och som fått sin plats i 8 kap. 3 § andra stycket i förslaget. Beträffande möjligheterna för fränskild kvinna att få pensionsrätten återupplivad hänvisas till vad som anförts under sistnämnda paragraf.

Tilläggs pensioneringen saknar motsvarighet till bestämmelserna inom folkpensioneringen om änkepensionsrätt i vissa fall vid sammanboende utan att äktenskap föreligger. För rätt till änkepension från tilläggs pensioneringen förutsattes alltid att legalt äktenskap förelegat. I konsekvens härmed saknas motsvarighet till stadgandet i 8 kap. 3 § andra stycket om

upphörande av rätt till änkepension i vissa fall då änkan sammanbor med en man.

3 §.

Till första stycket av denna paragraf har överförts bestämmelserna i 24 § TPL.

Paragrafens andra stycke motsvarades i departementspromemorian av 8 §.

4 §.

Paragrafen motsvarar 25 § TPL.

5 §.

Första stycket motsvarar 26 § TPL. Bestämmelserna har omarbetats med hänsyn till att även fränskild kvinna kan vara änkepensionsberättigad.

I andra stycket återfinnes de i den allmänna motiveringen närmare berörda reglerna om beräkning av barnpensionsbelopp i vissa fall då änkepension till fränskild kvinna reduceras på grund av den särskilda maximeringsregeln i 17 kap. 2 §. Därast det änkepensionsbelopp som utgår efter en försäkrad inte utgör 35 procent av den försäkrades egenpension, skall barnpensionsbeloppet höjas i motsvarande mån dock högst med 25 procent av egenpensionen. Finnes flera änkepensionsberättigade, skall vid tillämpning av den föreslagna regeln hänsyn tagas till det sammanlagda beloppet av änkepensionerna. Bestämmelserna i detta stycke kan följaktligen inte komma i tillämpning när den försäkrade, förutom fränskild kvinna, efterlämnar pensionsberättigad änka. Änkans pension kan nämligen inte understiga 35 procent av mannens egenpension. De berörda bestämmelserna kan belysas med följande exempel. En försäkrad, vars egenpension från tilläggspensioneringen utgör 10 000 kr. avlider och efterlämnar fränskild hustru och två barn under 19 år. Underhållsbidrag till hustrun utgick med 100 kr. i månaden. På grund av bestämmelserna i 17 kap. 2 § maximeras den fränskilda kvinnans pension till detta belopp, dvs. 1 200 kr. för år eller 12 procent av mannens egenpension. Barnpension till barnen skall i detta fall med tillämpning enbart av bestämmelserna i första stycket i förevarande paragraf utgå med sammanlagt 25 procent av egenpensionen, dvs. 2 500 kr. för år. Med tillämpning av andra stycket skall emellertid barnpensionsbeloppet ökas med skillnaden mellan 35 och 12 procent, dvs. med 23 procent, av den försäkrades egenpension eller 2 300 kr. Det barnpensionsbelopp som skall fördelas mellan barnen kommer följaktligen att uppgå till (2 500 + 2 300 =) 4 800 kr.

6 §.

Paragrafen är likalydande med 29 § TPL.

7 §.

Bestämmelserna ersätter 43 § TPL. Som redovisats i den allmänna motiveringen, föreslås samordning i fortsättningen skola ske endast mellan familjepensioner men däremot ej mellan familjepension och egenpension. Den försäkrades rätt till änkepension påverkas alltså inte av att hon samtidigt är berättigad till egenpension — förtids- eller ålderspension — från tilläggspensioneringen. Änkepension från folkpensioneringen kan däremot, såsom framgått av det tidigare anförda, aldrig utgå samtidigt med folkpension i form av förtids- eller ålderspension.

15 kap. Särskilda bestämmelser om tilläggspension

1 §.

Denna paragraf motsvarar 57 § andra och tredje styckena TPL. Bestämmelsen i första stycket i nämnda paragraf återfinnes i 22 § i promulgationslagen.

2 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om pensionsberäkning i vissa fall då en försäkrad, som är född år 1927 eller tidigare, drabbats av längre sjukperioder under sin aktiva tid och därigenom fått försämrade möjligheter att förvärva pensionspoäng. Om en sådan försäkrad under ett år uppburit sjukpenning från sjuk- eller yrkesskadeförsäkringen eller motsvarande ersättning enligt lagen om ersättning åt smittbärare under mer än 90 dagar, skall för hans del tillämpas särskilda regler vid pensionsberäkningen. Förutsättningen skall dock vidare vara att han under den tid han uppburit sjukpenningen eller ersättningen varit placerad i lägst den sjukpenningklass som svarar mot en inkomst lika med basbeloppet. Föreligger de nu nämnda förutsättningarna för något år, skall vid bestämmande av det poängmedeltal, som skall ligga till grund vid beräkningen av den försäkrades pension, bortses från det året, om man därigenom når ett gynnsammare resultat för den försäkrade, dvs. om medeltalet höjes. Vidare skall vid tillämpning av de s. k. 30-års- och 20-årsreglerna alltid anses som om pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för ifrågavarande år. De angivna reglerna får emellertid för en försäkrad inte tillämpas för mer än tre år. Skulle förutsättningarna vara uppfyllda för mer än tre år, skall de år som kommer i fråga för tillämpningen utväljas så att det mest gynnsamma resultatet för den försäkrade uppkommer.

Givetvis får de ifrågavarande bestämmelserna inte tillämpas för år då den försäkrade åtnjuter ålders- eller förtidspension. För sådana år skall ju pensionspoäng överhuvud inte beräknas. Ej heller får tillämpningen avse år, då undantagande från försäkringen ägt giltighet för den försäk-

rade. Stadganden härom återfinnes i sista punkten i paragrafen. Enligt föreskrift i 25 § andra stycket promulgationslagen får vidare bestämmelserna tillämpas för dem som är födda år 1897 med avseende på högst ett år och för dem som är födda åren 1898 och 1899 med avseende på högst två år. För dem som är födda år 1896 kan, med den avfattning som 15 kap. 2 § erhållit, tillämpning aldrig komma i fråga för mer än ett år.

Innehållet i förevarande paragraf kan belysas med följande exempel. En försäkrad är född år 1904. Han kan maximalt förvärva pensionspoäng för 10 år, nämligen åren 1960—1969. Åren 1960—1964 samt 1966—1969 förvärvar han två pensionspoäng per år, medan för år 1965, då han är sjuk och uppbär sjukpenning under sex månader, en pensionspoäng tillgodoräknas honom. Efter vanliga regler blir i detta fall poängmedeltalet för de tio åren 1,9. Bortser man med tillämpning av bestämmelserna i denna paragraf från året 1965 blir medeltalet högre eller 2,0. I detta fall får den försäkrade, eftersom han har poäng även för år 1965, enligt de allmänna reglerna $\frac{10}{20}$ av full pension. Hade den försäkrade i stället för 1965 inte alls tillgodoräknats pensionspoäng, hade han enligt de vanliga reglerna fått $\frac{9}{20}$ av full pension. På grund av särbestämmelser i paragrafen skall emellertid så anses som om han det året förvärvat poäng. Resultatet blir då att han även i sådant fall får $\frac{10}{20}$ av full pension. I detta sistnämnda fall behöver paragrafen inte utnyttjas för att höja medelpoängen, som redan enligt de allmänna reglerna blir 2,0.

3 §.

Denna paragraf upptar särbestämmelser rörande pension till utlänningar under tid då de ej är bosatta här i landet. Stadgandena ersätter 46 § TPL, men vissa ändringar föreslås i förhållande till bestämmelserna i sistnämnda paragraf. I stället för det nu gällande stadgandet om halvering av eljest utgående pension och pensionsberäkning på grundval av basbeloppet vid den tidpunkt, då bosättningen i riket upphörde, föreslås regler, som syftar till att reduktionen skall bli mindre. Enligt förslaget skall ej göras annan nedläggning än den som betingas av att 30-årsregeln bytes ut mot en 45-årsregel samt att pensionsberäkningen i övrigt anknytes till det basbelopp, som gällde vid ingången av det år då den försäkrade sist förvärvade pensionspoäng. Den särskilda förmån, som 30-årsregeln ger och som normalt tar sikte på dem som hela sin aktiva tid omfattas av systemet, bortfaller alltså i dessa fall och värdebeständigheten av pensionerna garanteras inte för tid efter den tidpunkt då den försäkrade upphörde med sin förvärvsverksamhet här i landet. Det bör understrykas att nedsättningen av pension enligt de regler som nu nämnts endast avser tid, varunder pensionstagaren är bosatt utomlands. Bosätter han sig ånyo i Sverige kommer pension att utgå enligt eljest gällande regler.

I promemorian föreslogs i andra stycket att de nu enligt 46 § andra stycket TPL gällande procentsatserna vid avlösning av pension mot engångsbelopp skulle ändras till 50 och 20. I föreliggande förslag behålles emellertid samma procenttal som i 46 § TPL eller 100 och 40.

Det må erinras om att avsteg från bestämmelserna i denna paragraf kan göras genom överenskommelser med främmande makter.

FEMTE AVDELNINGEN

Vissa bestämmelser om folkpension och tilläggs pension¹

16 kap. Om utgivande av pension m. m.

1 §.

Grundläggande bestämmelser om pensionsansökan finns nu i 33 § FPL och 41 § TPL.

Med utgångspunkt från den organisation som föreslogs i propositionen 1961: 45 föreskrives i första stycket i denna paragraf, att ansökan om pension skall göras hos allmän försäkringskassa som också har att besluta om pensionen. I administrativt hänseende avses, såsom närmare utvecklas i förenämnda proposition, fullständig samordning mellan folkpensions- och tilläggs pensionsförmånerna. Beslut om utgivande av olika förmåner, som aktualiseras genom samma ansökan, skall normalt ges i ett sammanhang. Närmare föreskrifter angående ansökningsförfarandet och om utbetalning av pension förutsattes utfärdade i administrativ ordning. Hithörande problem är för närvarande föremål för utredning genom riksförsäkringsverkets försorg. Därvid överväges även att till en del decentralisera pensionsutbetalningarna.

Bestämmelserna i andra och tredje styckena bygger på förslag av socialförsäkringskommittén och motsvarar 5 § i promemorian. Regeln om att försäkringskassa i vissa fall får bevilja förtidspension utan ansökan står i samband med samordningen mellan sjukförsäkring och pensionering. Den har behandlats i den allmänna motiveringen.

Stadgandet i fjärde stycket får ses mot bakgrunden av samordningen mellan pension enligt denna lag och pension enligt de statliga och kommunala personalpensionssystemen. Denna samordning bygger på den s. k. bruttometoden. Detta gör att den försäkrade ofta saknar intresse att ansöka om pension enligt denna lag, eftersom han genom personalpensionssystemet är garanterad pension utan hänsyn till de förmåner socialförsäkringen ger. Det bör finnas möjlighet för den myndighet som svarar för utgivandet av personalpensionen att påverka utgivandet av folk- och tilläggs pension i sådana fall. Enligt denna paragraf erhåller därför Kungl. Maj:t bemyndigande att utfärda föreskrifter om att försäkringskassa skall äga tillerkänna försäkrad pension utan hinder av att han ej gjort ansökan därom.

2 §.

Denna paragraf, som inte förekom i promemrieförslaget, har motsvarighet i 36 § tredje stycket FPL. Föreskrift om intagning å sjukhus eller om

¹ Rubriken lyder i det vid propositionen fogade förslaget: Ytterligare bestämmelser om folkpension och tilläggs pension.

sådan läkarundersökning som här avses kan utfärdas av försäkringskassa, riksförsäkringsverket eller försäkringsdomstolen.

3 §.

Bestämmelserna i denna paragraf om interimistiska beslut har vissa motsvarigheter i 36 § sjätte stycket och 38 § 3 mom. första stycket FPL samt 47 § TPL. Motsvarande regler upptogs i departementspromemorian i 2 §. Interimistiska beslut kan fattas i alla instanser.

4 §.

Denna paragraf motsvarar 3 § i promemorieförslaget.

Första stycket har förebild i 42 § första stycket TPL och en motsvarande regel finns i 38 § 1 mom. tredje stycket första punkten FPL.

Avrundningsreglerna i andra stycket överensstämmer med 48 § TPL. Bestämmelsen om att samtliga den pensionsberättigade tillkommande pensionsförmåner skall behandlas som en pension är ny. Regeln i sista punkten tar i första hand sikte på det fall att vederbörande uppbär såväl folkpension som tilläggspension men avser även det fall att mer än en folkpensionsförmån utgår. Avrundning skall i första hand ske på folkpension i form av ålders-, förtids- eller änkepension.

5 §.

Bestämmelserna i denna paragraf, som svarar mot 4 § i promemorian, ersätter 38 § 1 mom., första stycket FPL samt 42 § andra och tredje styckena TPL. Enligt gällande bestämmelser kan pension utgå retroaktivt för högst tre månader före den månad då ansökningen om pension gjordes. I överensstämmelse med vad som föreslagits i ett par remissyttranden men i motsats till socialförsäkringskommitténs förslag förordas här att de nuvarande möjligheterna till retroaktiva pensionsbeslut bibehållas även beträffande förtidspensioner. Av bestämmelserna i 17 kap. 1 § följer att från en retroaktivt beviljad förtidspension skall avdragas vad den försäkrade uppburit i sjukpenning för samma tid.

6 §.

De i de föregående paragraferna intagna reglerna om pensionsansökan m. m. tar sikte på det fall då nybeviljad pension skall börja utgå. På grund av stadgandet i första stycket i denna paragraf kommer samma regler att gälla med avseende på ökning av förtidspension till följd av att den försäkrades arbetsförmåga försämras. Stadgandet har viss motsvarighet i 38 § 1 mom. andra stycket FPL och 42 § tredje stycket sista punkten TPL.

I andra fall än som avses i första stycket skall höjning av pension enligt andra stycket ske från och med månaden näst efter den månad varunder anledning till ändringen uppkom. Sådan ändring vidtages utan särskild

ansökan. Så skall t. ex. vederbörande pensionsorgan automatiskt räkna om en familjepension från tilläggs pensioneringen, därest pensionen skall höjas till följd av att antalet pensionsberättigade nedgått. Bestämmelserna i andra stycket reglerar även tidpunkten för sänkning av utgående pension.

Bestämmelserna i förevarande paragraf gäller inte ändring av pension till följd av förändring av basbeloppet. Stadgandet i tredje stycket erinrar härom.

7 §.

Bestämmelsen motsvarar 8 § första stycket departementspromemorian. Liknande regler finns i 14 § 1 mom. första stycket FPL samt 19 § andra stycket TPL.

Förbättras arbetsförmågan för den som åtnjuter förtidspension skall förbättringen i princip inverka på rätten till pension. Såsom socialförsäkringskommittén förordat bör dock en förbättring av arbetsförmågan medföra reduktion eller bortfall av pension endast då förbättringen är väsentlig.

8 §.

Paragrafen har motsvarighet i 8 § andra stycket departementspromemorian. Liknande bestämmelser finns i 15 och 16 §§ FPL samt 19 § tredje stycket och 21 § andra stycket d) TPL.

Stadgandet i andra stycket att pensionen kan nedsättas eller indragas, om anmälan underlåtes utan giltigt skäl, bör givetvis begagnas med stor varsamhet.

9 §.

Denna paragraf motsvarar 7 § i promemorieförslaget. Bestämmelsen ersätter 42 § sista stycket TPL och stadgande i 38 § 1 mom. första stycket FPL.

10 §.

En motsvarande regel finns i 28 § TPL men saknas i FPL. Det synes emellertid naturligt att detsamma skall gälla för folkpensioneringen som för tilläggs pensioneringen. Promemorian upptog bestämmelserna i 9 §.

11 §.

Denna paragraf motsvarar 30 § första stycket och andra stycket a) TPL samt 10 § departementspromemorian. Reglerna föreslås nu utsträckta till att även omfatta folkpension.

Det bör understrykas att bestämmelserna i andra stycket inte är ovillkorliga utan att tillämpningen är beroende på en prövning i det enskilda fallet. En restriktiv tillämpning avses. Bestämmelserna är till för att undvika direkt stötande resultat i vissa fall.

12 §.

Med förebild i 38 § 3 mom. tredje stycket FPL har i denna paragraf med giltighet för såväl folkpensioneringen som tilläggs pensioneringen upptagits vissa bestämmelser om utbetalning av pension till annan än den pensionsberättigade. Bestämmelser av liknande slag finns för sjukförsäkringen i 3 kap. 18 §. Motsvarighet till första stycket återfinnes i 20 kap. 5 § departementspromemorian.

Erfarenheterna från tillämpningen av folkpensioneringslagstiftningen visar att en pensionsberättigad, som är gammal eller sjuklig, ej sällan behöver hjälp med att handha sin pension, även om förutsättningar för en så ingripande åtgärd som en omyndigförklaring ej skulle vara för handen. De nuvarande bestämmelserna inom folkpensioneringen har i första hand tillämpats så att pensionen utbetalats till en medlem av den försäkrades familj, vanligen make, eller till ett kommunalt organ, såsom socialnämnd eller barnavårdsnämnd. Endast i undantagsfall har utbetalning skett till annan privatperson än nu nämnts och då först efter ytterst noggranna undersökningar. De befogenheter som tillagts riksförsäkringsverket enligt andra stycket är avsedda att användas på liknande sätt och med stor försiktighet.

Med hänsyn till de stora ekonomiska värden det kan bli fråga om, särskilt sedan den allmänna pensioneringen kommit i full funktion, bör framdeles undersökas vilka möjligheter som kan finnas att inom förmynderskapslagstiftningens ram lösa frågan om utbetalning av socialförsäkringsersättning till annan än den berättigade själv.

13 §.

Paragrafen motsvarar 45 § TPL och var i promemorieförslaget 11 §.

17 kap. Om sammanträffande av förmåner m. m.

1 §.

Denna paragraf, som innehåller bestämmelser om samordning mellan förtidspension och sjukpenning, ersätter 38 § 2 mom. FPL och 18 § TPL. De föreslagna bestämmelserna innebär att de retroaktivbelopp som utbetalas efter bifall till ansökan om förtidspension — eller om ökning av sådan pension — skall minskas med sjukpenning jämte barntillägg belöpande på samma kalendermånad som den retroaktivt utbetalade pensionen. Någon motsvarighet till reglerna i FPL om överförande av de innehållna beloppen från pensioneringen till sjukförsäkringen återfinnes ej i förslaget. Bestämmelserna har tillämpning på såväl folk- som tilläggs pension, och minskning skall i första hand ske å folkpension. Reglerna bygger på förslag av socialförsäkringskommittén.

2 §.

Denna paragraf motsvarar 3 § i departementspromemorian. Promemorieförslagets 2 § har utgått av skäl som redovisats i den allmänna motiveringen.

Första stycket första punkten innehåller den föreslagna, särskilda maximeringsregeln för änkepension till frånskild, vars förutvarande make avlider. Bakgrunden till bestämmelsen har utförligt behandlats i den allmänna motiveringen. Härutöver må endast framhållas att den underhållsplikt, som ålåg mannen vid tiden för dödsfallet, är avgörande för pensionens storlek. Har ett avtalat eller i dom bestämt bidrag dessförinnan undergått förhöjning enligt särskild lagstiftning om höjning av familjerättsliga underhållsbidrag, avses alltså det förhöjda belopp, som framkommit med tillämpning av nämnda lagstiftning.

I analogi med vad som gäller enligt föregående paragraf skall reduktion av änkepension till följd av maximeringsregeln i första hand avse folkpensionen.

Av sista punkten i första stycket framgår att änkepension till frånskild är värdebeständig liksom övriga pensioner enligt lagen och således till följd av höjning av basbeloppet kan komma att överstiga underhållsbidraget vid mannens död.

Änkepension från folkpensioneringen kan redan enligt nu gällande till 8 kap. 2 § överförda bestämmelser utgå till frånskild kvinna efter den förutvarande maken, om hon stadigvarande sammanbodde med honom vid hans död. En bestämmelse om att maximeringsregeln enligt denna paragraf ej får minska folkpensionen i sådant fall har intagits i andra stycket.

I 3 § i departementspromemorian hade såsom ett andra stycke upptagits ett stadgande att, om den frånskilda kvinnan åtnjöt ålders- eller förtidspension från folkpensioneringen, änkepension från tilläggspensioneringen skulle utgå endast i den mån tilläggspensionen tillsammans med den nämnda ålders- eller förtidspensionen översteg underhållsbidraget. *Familjerättskommittén* har yttrat att skäl saknas för en sådan ytterligare minskning av pensionen, enär redan vid bestämmande av bidragsbeloppets storlek hänsyn togs till utgående ålders- eller förtidspension respektive till den arbetsförmåga, för vilken sistnämnda pensionsförmåner trätt i stället. Med hänsyn till vad kommittén anfört och då principiella skäl talar mot att vid maximeringen även medräkna kvinnans egenpension, har stadgandet utslutits ur det föreliggande förslaget.

3 §.

Denna paragraf, som motsvarar 4 § i departementspromemorian, reglerar samordning mellan pension samt yrkesskadeersättning och därmed jämförbara ersättningar. Bestämmelserna har utformats i enlighet med socialförsäkringskommitténs förslag.

För närvarande finns bestämmelser om samordning med yrkesskadeförsäkringen i 8 § tredje stycket FPL, 44 § TPL och 4 § lagen om barnpensioner.

4 §.

Enligt denna paragraf, som i departementspromemorian motsvaras av 5 § första stycket, skall vid tillämpning av reglerna om samordning med sjuk- och yrkesskadeförsäkringen ej tagas hänsyn till invaliditetstillägg, hustru-tillägg eller kommunalt bostadstillägg. Bestämmelserna har föreslagits av socialförsäkringskommittén.

5 §.

Till denna paragraf har överförts bestämmelserna i 18 § 1 mom. första stycket FPL. Bestämmelserna tar sikte främst på fall, då pensionstagaren erhållit socialhjälp som förskott på pension. Såsom framgår av stadgandet kan endast pensionsbelopp som belöper på tid för vilken försörjningsbidraget utgått, uppbäras av den ifrågavarande myndigheten.

Paragrafen motsvaras av 6 § i departementspromemorian.

6 §.

Paragrafen, som motsvarar 7 § i departementspromemorian, saknar motsvarighet i nu gällande lagstiftning. Genom denna bestämmelse ges möjlighet att utfärda särskilda bestämmelser till förhindrande av dubbelpensionering.

SJÄTTE AVDELNINGEN

För försäkringen gemensamma bestämmelser

18 kap. Om allmänna försäkringskassor

1 §.

Genom beslut av statsmakterna år 1961 (prop. 1961: 45; L²U 45; rskr 294) reviderades bestämmelserna om sjukförsäkringens administration med sikte på att i en nästa etapp en gemensam organisation skulle skapas för sjukförsäkringen och pensioneringen. I detta hänseende beslöt statsmakterna i princip, att de nuvarande centralsjukkassorna skulle utgöra första instans för handläggning av både sjukförsäkrings- och pensionsärenden. Inom kassorna skulle förtidspensionsärendena behandlas av nyinrättade pensionsdelegationer och vissa folkpensionsärenden av de kommunalt utsedda försäkringsnämnderna.

Bestämmelserna i detta kapitel om allmänna försäkringskassor följer de riktlinjer för organisationen som statsmakterna uppdragit. Härutöver har endast föreslagits smärre sakliga nyheter. Med lagförslagets allmänna natur har ansetts bäst överensstämman att i själva lagen bereda plats endast för sådana administrativa bestämmelser, som är av mera central betydelse. Förevarande kapitel är därför på flera punkter knapphändigare än motsvarande bestämmelser i SFL.

Stadgandet i 1 § motsvarar 3 § SFL.

2 §.

Paragrafen motsvarar 91 § SFL.

3 §.

Av reglerna i 1 § följer att det i förekommande fall blir Kungl. Maj:t som får fatta beslut om nybildande av försäkringskassa. Det har ansetts naturligt att Kungl. Maj:t även fastställer firma för försäkringskassa. En föreskrift härom har upptagits i första stycket i förevarande paragraf.

Paragrafens andra stycke har motsvarighet i 55 § tredje stycket SFL. Ordet »försäkringskassa» i förbindelse med ordet »allmän» skall i fortsättningen ej få användas av andra än de i detta kapitel åsyftade kassorna. För att detta förbud skall kunna genomföras i förhållande till en privaträttslig förening, vars firma vid lagens ikraftträdande innehåller den otillåtna ordsammanställningen, erfordras särskilda övergångsbestämmelser. Sådana har föreslagits i 30 § promulgationslagen.

4 §.

De två första styckena i denna paragraf motsvaras i SFL av 57 §.

Tredje stycket, som har avseende på ekonomiska transaktioner i samband med att en försäkringskassa upphör eller dess verksamhetsområde ändras, ersätter första och andra styckena i 104 § SFL. Med den ställning försäkringskassorna har torde från rättssäkerhetssynpunkt ej vara något att invända mot att Kungl. Maj:t vid ändring av försäkringskassas verksamhetsområde i varje särskilt fall får bestämma vad som skall iakttagas beträffande kassans tillgångar och skulder. Stadgandet i tredje stycket har avfattats i enlighet härmed.

5 §.

Förebild till denna paragraf finns i 58 § SFL.

6 §.

I denna paragraf anges försäkringskassornas organ, nämligen styrelse, pensionsdelegation och försäkringsnämnder. Bestämmelserna om styrelsens behörighet och om stadgar har närmast motsvarighet i 69 § första stycket och 56 § SFL.

7 §.

Bestämmelserna i denna paragraf om styrelsens sammansättning överensstämmer med motsvarande bestämmelser i 69 § andra och tredje styckena SFL.

8 §.

Motsvarighet till denna paragraf finns i 70 § första—tredje styckena SFL.

9 §.

I sak överensstämmer stadgandena i denna paragraf med reglerna i 71 § och 72 § tredje stycket SFL.

10 §.

Föreskrifterna i denna paragraf om styrelsesammanträde har motsvarighet i 69 § fjärde och femte styckena samt 72 § första och andra styckena SFL. Det har tillagts en bestämmelse om att styrelseledamots skiljaktiga mening skall antecknas till protokollet. Angående rätt för sjukkassedirektör att närvara vid styrelsesammanträde stadgas för närvarande i 84 § SFL.

I förhållande till departementspromemorian har efter ett påpekande under remissbehandlingen gjorts tillägget att vid förfall för både ordföranden och dennes suppleant ordet skall föras av den som de vid sammanträdet närvarande utser.

11 §.

Bestämmelsen är hämtad från 73 § SFL. Föreskrifterna i andra stycket nämnda paragraf har dock ej ansetts behövliga.

12—13 §§.

Sedan försäkringskassorna övertagit sina uppgifter inom den allmänna pensioneringen skall, såsom framgår av prop. 1961: 45, i varje kassa finnas anställd minst en tjänsteman med uppgift att vara föredragande inför pensionsdelegation. Denne bör tillhöra kretsen av tjänstemän som tillsättes och entledigas av riksförsäkringsverket.

I övrigt motsvarar förevarande paragrafer 84, 85 och 90 §§ SFL.

14 §.

Bestämmelserna i denna paragraf om försäkringskassas räkenskaper m. m. är hämtade från 72 § fjärde och femte styckena samt 78 § andra stycket SFL.

15 §.

Denna paragraf innehåller de grundläggande reglerna om avsättning till kassornas fonder för den obligatoriska sjukförsäkringen och om ianspråktagande av medel därur. Bestämmelser om förvaltning av fonden, motsvarande vad som nu gäller enligt 79 § SFL, återfinnes i förslaget till reglemente angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen.

16—17 §§.

Föreskrifterna i dessa paragrafer överensstämmer i sak med vad som för närvarande stadgas i 81 § första—fjärde styckena och 82 § SFL.

18 §.

Paragrafen motsvaras i SFL av 83 § första och andra styckena.

19 §.

Bestämmelserna ersätter 108 § SFL. De begränsningar i skadeståndsansvaret som föreslås i denna paragraf ligger i linje med nyare principer på skadeståndsrättens område. För jämförelse må hänvisas till 211 och 212 §§ lagen om aktiebolag samt 108 och 109 §§ lagen om ekonomiska föreningar.

20 §.

Bestämmelserna i denna och nästföljande paragrafer om pensionsdelegationer för prövning av frågor om förtidspension m. m. har utformats efter de riktlinjer som uppdragits i prop. 1961: 45. Förutom ärenden rörande förtidspension bör delegationerna handlägga även ärenden om invaliditetsersättning, som enligt 9 kap. 3 § skall kunna utgivas till vissa invalider vilka

eljest inte åtnjuter pension, liksom ärenden rörande invaliditetstillägg enligt 2 § i nämnda kapitel, även i de fall då tillägget utgår till ålderspension.

Svenska sjukkasseförbundet har i sitt remissyttrande anfört, att det inom vissa försäkringskassor — på grund av den tid fullgörandet av uppdraget kommer att kräva — torde uppstå svårigheter att till en person sammanföra ordförandeskapen i kassastyrelse och pensionsdelegation såsom förutsatts i departementspromemorian.

Med hänsyn härtill har i paragrafens första stycke intagits ett stadgande att Konungen, då skäl därtill föreligger, skall kunna utse särskild ordförande i pensionsdelegation. Detta stadgande avser även att täcka det i tredje stycket behandlade fallet att i en kassa finns flera delegationer. I anslutning till omformuleringen av första och tredje styckena i förhållande till promemorian har vissa jämkningar gjorts i andra stycket.

21 §.

I paragrafens andra stycke har en ändring gjorts i förhållande till departementspromemorian för att av lydelsen klart skall framgå att även suppleant för ledamot i pensionsdelegation skall underrättas om tid för sammanträden och äga rätt att närvara vid sammanträdena. Stadgandet i andra stycket sista punkten, att föredraganden skall anteckna sin mening till protokollet när den ej överensstämmer med delegationens beslut, bör läsas i samband med föreskriften i 20 kap. 10 § andra stycket första punkten om att riksförsäkringsverket ex officio skall pröva delegationens beslut när ordföranden eller föredraganden anmält avvikande mening.

22 §.

I denna paragraf behandlas bl. a. frågor om utredning i förtidspensionsärenden och om pensionsdelegations beslut i sådana ärenden.

Det ligger i sakens natur att avgörandena i förtidspensionsärenden i allmänhet kommer att grundas på skriftlig utredning. Möjlighet bör emellertid finnas för delegation att muntligen höra sökanden eller annan upplysningsvis.

Att beslut i förtidspensionsärende förses med motivering är av betydelse både för part, som vill besvära sig, och för den eller de instanser som eventuellt skall överpröva ärendet. Något ovillkorligt krav på motivering för beslutet bör dock inte föreskrivas. Befinnes motivering obehörlig skall sålunda pensionsdelegationen kunna avstå från att motivera beslutet.

23 §.

I prop. 1961:45 förutsattes att försäkringsnämnderna skulle få vissa beslutsfunktioner inom den allmänna pensioneringen. Sålunda ansågs det att nämnderna borde vara lämpade att handlägga frågor om inkomstprövade folkpensionsförmåner. I förevarande paragraf, som motsvarar 60 § andra

stycket SFL, ges några grundläggande bestämmelser om försäkringsnämnd, dess uppgifter och verksamhetsområde. En nyhet i förhållande till gällande bestämmelser är att försäkringsnämnd skall finnas även i försäkringskassa vars verksamhetsområde utgöres enbart av stad.

Med det föreliggande förslaget fullföljes planerna på försäkringsnämnderna såsom lokala socialförsäkringsorgan med inte blott rådgivande utan även beslutande funktioner. Nämndernas rådgivande funktioner utsträcker sig att omfatta lokala angelägenheter i anknytning till den allmänna försäkringen i dess helhet, och beslutanderätt kan tilläggas nämnderna i ärenden rörande folkpensionsförmåner. Det är förutsatt att lagstiftningen skall utfyllas med administrativa föreskrifter. Kompletterande stadganden angående försäkringsnämnds behörighet i pensionsfrågor finns i 32 § promulgationslagen och i 10 § förslaget till lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

En försäkringsnämnd är i likhet med en pensionsdelegation ett organ inom vederbörande allmänna försäkringskassa. Förslaget utgår från att olika frågor, som aktualiseras av en och samma pensionsansökan, kan komma att handläggas i olika former: somliga avgöranden träffas av en tjänsteman på kassans pensionsavdelning, andra i pensionsdelegation och andra åter i försäkringsnämnd. Samtliga avgöranden i anledning av samma pensionsansökan torde emellertid i regel utåt böra framstå som en enhet och redovisas som ett beslut av försäkringskassan, utfärdat genom pensionsavdelningens försorg.

Samordningen av försäkringsnämndens arbete med arbetet hos kassans pensionsavdelning och pensionsdelegation avses skola regleras i särskilda föreskrifter. Av närliggande skäl måste man tänka sig att pensionsavdelningen hos en kassa vid upprättandet av expedition i ett ärende gör en formell granskning även av försäkringsnämndens avgörande. Pensionsavdelningens tjänstemän skall dock inte ha behörighet att överpröva nämndens avgörande, och upptäckt av en eventuell felaktighet kan föranleda rättelse endast efter beslut av nämnden själv. Rättelsemöjligheten torde stå öppen intill dess pensionsavdelningen expedierat beslutet.

Att kassans tjänstemän inte i sin handläggning får inkräkta på det område som förbehållits försäkringsnämnd rubbar naturligtvis inte det faktum att en fråga som handlagts av en försäkringsnämnd kan vara oupplösligt förbunden med en fråga som skall avgöras på tjänstemannaplanet såtillvida att nämndens beslut förfaller, om vederbörande tjänstemans prövning av den fråga han har att handlägga utmynnar i ett avslag. Om t. ex. en folkpension ej beviljas på grund av att sökanden inte uppfyller lagens medborgarskapsvillkor, finns det ju inte utrymme för ett kommunalt bostadstillägg. Överhuvudtaget gäller att varje avgörande av försäkringsnämnd rörande en tilläggsförmån måste anses fattat under den av nämnden ej prövade förutsättningen att rätt till huvudförmånen föreligger.

24 §.

Bestämmelserna i denna paragraf om försäkringsnämnds sammansättning och verksamhetsformer har överförts från 77 a § första och andra styckena SFL.

I förhållande till departementspromemorian innehåller förslaget två ändringar. I första stycket fjärde punkten föreslås nu, med återgång till SFL:s bestämmelser, att försäkringsnämnd skall inom sig utse ordförande och vice ordförande. Förslaget i departementspromemorian, som i sin tur byggde på socialförsäkringskommitténs förslag, gick ut på att kommunen skulle utse ordförande och vice ordförande. Mot detta stadgande har kritik riktats under remissbehandlingen, bl. a. från *riksförsäkringsverket* och *Svenska sjukkasseförbundet*. Det har mot bakgrunden av vad som anförts befunnits lämpligt att återgå till gällande bestämmelser. I andra stycket har gjorts samma ändring som i 21 § andra stycket.

Enligt uttalande av socialförsäkringskommittén bör kommuner, som så önskar och som vidtagit mer omfattande anordningar för pensionsverksamheten, exempelvis inrättat särskilda pensionsnämndsexpeditioner, beredas möjlighet att i samråd med försäkringskassan och efter riks-försäkringsverkets medgivande under en övergångstid i viss utsträckning fortsätta denna verksamhet. Vad kommittén anfört förtjänar beaktande. I de fall det inte befinnes lämpligt att i direkt anslutning till den nya lagstiftningens ikraftträdande låta den personal och de särskilda anordningar det här kan vara fråga om uppgå i försäkringskasseorganisationen, bör det vara möjligt för en kassa att överenskomma med en kommun om att vissa uppgifter som åvilar kassan tills vidare skall få handhas av kommunala organ. Enligt tredje stycket i förevarande paragraf skall försäkringskassans styrelse utse föredragande i försäkringsnämnd. Det är ingenting som hindrar att styrelsen i enlighet med vad nu anförts utser en kommunal befattningshavare till föredragande. Det torde bli nödvändigt att riks-försäkringsverket utfärdar föreskrifter för kassorna i dessa frågor.

25 §.

I denna paragraf har sammanförts bestämmelser om arvode och annan ersättning till styrelseledamöter m. fl. Till dessa bestämmelser — utom såvitt gäller ledamöter i pensionsdelegationer — finns för närvarande motsvarighet i 70 § sista stycket, 77 a § andra stycket, 81 § sista stycket och 83 § sista stycket SFL.

26 §.

Beträffande denna paragraf må hänvisas bl. a. till 77 § och 77 a § sista stycket SFL.

27 §.

Registret över försäkringskassorna synes böra innehålla bl. a. vissa för tredje man betydelsefulla upplysningar såsom namnen på styrelseledamöter och suppleanter samt firmatecknare.

Sker ändring i förhållande varom anteckning skett i registret bör, i enlighet med allmänna associationsrättsliga principer, ändringen få verkan gentemot tredje man först sedan den antecknats i registret, såvida inte tredje man därförutan fått kännedom om ändringen.

I sak likartade regler finns nu i 93 och 96 §§ SFL.

28 §.

Bestämmelserna i denna paragraf om tystnadsplikt m. m. ansluter nära till motsvarande regler i 109 § SFL. Tystnadsplikten har utvidgats till att avse den som utan att vara befattningshavare hos kassan biträder denna, exempelvis i egenskap av föredragande i försäkringsnämnd.

19 kap. Om försäkringens finansiering

1 §.

I denna paragraf har sammanförts de nuvarande bestämmelserna om skyldighet för arbetsgivare att erlagga bidrag till sjukförsäkringen och avgift till försäkringen för allmän tilläggspension. Paragrafens första stycke fastslår arbetsgivares skyldighet att till de båda försäkringarna betala avgift. Denna beteckning föreslås alltså för sjukförsäkringens del ersätta benämningen bidrag.

Andra stycket första punkten har sin motsvarighet i 38 § första stycket andra punkten SFL (jämför även 12 § lagen om moderskapshjälp). I händelse överenskommelse enligt 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten träffats om att ersättning för utfört arbete, som eljest inte är hänförlig till inkomst av anställning, skall anses som sådan inkomst vid placering i sjukpenningklass, skall den som utgivit ersättningen anses som arbetsgivare och ersättningen inräknas i hans avgiftsunderlag såvitt avser sjukförsäkringen. Beträffande andra punkten må hänvisas till den allmänna motiveringen.

Till tredje stycket har i huvudsak överförts bestämmelserna i 33 § första och andra styckena TPL.

Fjärde stycket innehåller vissa undantag i fråga om arbetsgivares avgiftsskyldighet. Första punkten är gemensam för sjukförsäkringen och tilläggspensioneringen och överensstämmer med nuvarande regler i 38 § första stycket tredje punkten SFL och 33 § tredje stycket första punkten TPL. Andra punkten i detta stycke är hämtad från 38 § första stycket andra punkten SFL, varjämte en justering gjorts med hänsyn till överenskommelsemöjligheten enligt 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten. Bestämmelsen i tredje punkten i 38 § första stycket SFL om att hänsyn inte skall tagas

till arbetstagare, som jämlikt Konungens beslut undantagits från tilläggs-sjukpenningförsäkringen enligt 28 § första stycket SFL (3 kap. 16 § första stycket förslaget till lag om allmän försäkring) har såsom saknande praktisk betydelse inte medtagits. I sista punkten i stycket återfinnes bestämmelserna i 33 § tredje stycket TPL med undantag av den s. k. 300-kronors-regeln.

Femte stycket motsvaras av 38 § andra stycket SFL och 33 § sista stycket TPL.

2 §.

Denna paragraf innehåller reglerna om skyldighet för försäkrade, som är inskrivna hos allmän försäkringskassa, att erlägga sjukförsäkringsavgift och motsvaras närmast av 33 § SFL. Avgiftsskyldigheten fastslås i paragrafens första stycke.

I andra stycket regleras skyldigheten att betala avgift avseende utgifterna för sjukpenning jämte barntillägg samt för moderskapspenning. Bestämmelserna har utformats så att envar som är placerad i sjukpenningklass, även om det blott är den lägsta — som berättigar till enbart grundsjukpenning — skall erlägga avgift. Med hänsyn härtill har det ansetts lämpligt att även när det gäller försäkrad, som endast är berättigad till grundsjukpenning, beräkna avgiften för månad. Den nuvarande bestämmelsen om att, då försäkringsplikt upphör, avgift avseende tilläggssjukpenning inte utgår för löpande månad har ingen motsvarighet i förslaget.

Tredje stycket motsvarar 33 § andra och femte styckena SFL, dock att såsom framgår av den allmänna motiveringen den inkomstgräns, som medför befrielse från skyldighet att erlägga avgift avseende utgifter för sjukvårdsersättning, höjts från 1 200 till 2 400 kr.

Fjärde stycket är en nyhet. Det har ansetts rimligt att reglerna om skatte-lindring vid nedsatt skatteförmåga får motsvarande effekt beträffande avgift avseende utgifter för sjukvårdsersättning.

I femte stycket återfinnes de nuvarande reglerna i 33 § sjätte stycket SFL.

3 §.

Paragrafen motsvaras av 34 § första och andra punkterna TPL.

4 §.

Motsvarigheterna till denna paragraf återfinnes i 38 § första stycket och 39 § första stycket SFL ävensom 12 § lagen om moderskapshjälp. Rörande de föreslagna procentsatserna hänvisas till den allmänna motiveringen.

5 §.

Paragrafen motsvarar 31 § andra och tredje styckena samt 32 § TPL.

6 §.

Denna paragraf innehåller reglerna om beräkning av sjukförsäkringsavgifternas storlek och motsvarar i nuvarande lagstiftning 34 och 35 §§ SFL.

Första stycket är avsett att ersätta 34 § fjärde stycket och tredje stycket sista punkten samt 35 § tredje stycket SFL.

Andra stycket handlar om avgifterna avseende sjukpenning. Från 33 § första stycket sista punkten SFL och 11 § lagen om moderskapshjälp har överförts reglerna om att avgiften för grundsjukpenning skall avse jämväl utgifterna för barntillägg och moderskapspenning (i nuvarande lag grundpenning). Vidare har i fråga om avgiften för tilläggssjukpenning beaktats förslaget om obligatorisk tilläggssjukpenningförsäkring på grundval av inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Stadgandet om avgiftsdifferentiering med hänsyn till de försäkrades ålder, i fall då återinträde efter undantagande eller karenstidsförkortning äger rum efter fyllda 40 år, grundas på förslag av socialförsäkringskommittén.

Tredje stycket innehåller dels en av socialförsäkringskommittén föreslagna bestämmelse om avgiftsnedsättning för den, vars sjukhjälpstid är begränsad till mindre än 90 dagar och dels den nuvarande regeln i 35 § andra stycket SFL.

I fjärde stycket upptages stadgandena om beräkning av avgift i vad avser sjukvårdsersättning.

Femte stycket innehåller en upptrappingsregel i anslutning till den i 2 § angivna inkomstgränsen för befrielse från avgift som avser sjukvårdsersättning. Stadgandena har utformats efter förebild av motsvarande bestämmelser i 19 § 2 mom. första stycket FPL i dess lydelse efter en under år 1961 företagen lagändring. I anslutning till att upptrappingsregeln införes har den nuvarande 2-procentsregeln i 35 § första stycket SFL slopats.

Fjärde stycket i 35 § SFL har ansetts kunna undvaras.

Bestämmelsen i 34 § första stycket SFL om att sjukkassas förvaltningskostnader i sin helhet skall fördelas på sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning har ingen motsvarighet i förslaget. Avsikten är att de allmänna försäkringskassornas förvaltningskostnader för sjukförsäkringen skall slå igenom på sjukförsäkringsavgifterna i vad avser såväl sjukvårdsersättning och grundsjukpenning som tilläggssjukpenning. Fördelningen på de tre delarna av sjukförsäkringsavgiften får göras i samband med att riksförsäkringsverket fastställer avgiften. Tillgängliga erfarenheter rörande de kostnader, som är förenade med kassornas arbetsuppgifter i avseende på sjukvårdsersättning, grundsjukpenning och tilläggssjukpenning, torde kunna tjäna som ledning vid beräkningen.

7 §.

I fråga om denna paragraf, som innehåller regler om statsbidrag till sjukförsäkringen, hänvisas till den allmänna motiveringen. Förslaget innebär

i fråga om sjukvårdersättning dels att bidrag utgår jämväl för utgifter för s. k. merprestationer enligt 2 kap. 6 §, vilket inte är fallet med utgifter enligt 18 § SFL, dels att bidrag för sjukhusvård utom riket utgår med 50 procent av utgivet belopp i stället för som nu med 100 procent av vad som överstiger 3 kr. per dag.

Den nuvarande möjligheten enligt 41 § andra stycket SFL och 13 § andra stycket lagen om moderskapshjälp att höja sjukhjälpbidragets procent-sats för viss sjuk-kassa, vilken möjlighet aldrig utnyttjats, har ingen mot-svarighet i förslaget.

8 §.

De bestämmelser om finansiering av folkpensioneringen, som avses i denna paragraf, har upptagits i förslaget till lag om finansiering av folkpensioneringen, som behandlas i det följande.

Vad angår de allmänna försäkringskassornas förvaltningskostnader av-seende folkpensionering innebar bestämmelsen i 19 kap. 9 § promemorie-förslaget att kassorna skulle erhålla bidrag härför av statsmedel. I departe-mentspromemorian framhölls vidare att man, med hänsyn till att försäk-ringsnämndernas verksamhet till betydande del torde komma att avse hand-läggning av inkomstprövade folkpensionsförmåner, till vilka kommunerna bidrar, borde överväga att i någon form låta kommunerna bidra till för-säkringskassornas kostnader i denna del. Spörsmålet om försäkringskas-sornas kostnader för folkpensionsändamål står i nära samband med frå-gorna om statsbidraget för sjukförsäkringen och om kommunernas bidrag till folkpensioneringen. Med hänsyn till den ställning, som i det föregående tagits till sistnämnda båda frågor synes något särskilt statsbidrag för kas-sornas befattning med folkpensioneringen inte böra komma i fråga.

Övriga bestämmelser i 9 § i promemorieförslaget kan, med hänsyn till utformningen av 5 och 6 §§ i förevarande förslag, undvaras.

9 §.

Paragrafen motsvarar 38 § sista stycket SFL samt 35 § och 34 § sista punkten TPL. Paragraferna 9—11 motsvaras i promemorieförslaget av 10—12 §§.

10 §.

Bestämmelserna i första och tredje styckena är överförda från 36 § SFL. Andra stycket motsvarar 37 § första stycket SFL.

11 §.

Stadgandet ersätter 37 § andra stycket och 39 § andra stycket SFL.

20 kap. Gemensamma bestämmelser i övrigt¹

1 §.

Enligt denna paragraf skall, där ej annat framgår, i lagen med år avses kalenderår och med månad kalendermånad. Motsvarande stadgande beträffande år återfinnes i 4 § andra stycket TPL.

2 §.

Bestämmelser av samma innehåll som första punkten finns i 22 § andra stycket TPL samt 1 § andra stycket lagen om barnpensioner. I andra punkten innehåller paragrafen en regel av innebörd att fosterbarn inom sjukförsäkringen skall vara jämställda med egna barn (jfr 6 § första stycket tredje punkten SFL).

3 §.

Stadganden motsvarande dem i förevarande paragraf finns i 27 § första och andra styckena SFL, 16 § sista stycket FPL samt 20 och 21 §§ TPL.

Paragrafen innehåller för sjukförsäkringen och pensioneringen gemensamma bestämmelser om nedsättning eller indragning av försäkringsersättning på grund av vissa obehöriga förfaranden från den försäkrades sida. Bestämmelser som gäller enbart ersättning från sjukförsäkringen finns i 3 kap. 17 § och sådana som gäller enbart pensioneringen i 16 kap. 8 och 11 §§.

4 §.

Motsvarighet till bestämmelserna i denna paragraf om återbetalningskyldighet och om kvittning finns i 106 § SFL, 39 § FPL och 50 § TPL.

Enligt bestämmelserna i andra stycket kan t. ex. för mycket utbetald sjukpenning vid ett senare betalningstillfälle kvittas, inte bara såsom nu mot sjukpenning utan även mot pension. Utvidgningen är en naturlig följd av att sjukförsäkringen och pensioneringen bildar ett enhetligt system.

Möjligheterna till kvittning måste naturligtvis begagnas med urskillning, och skälig hänsyn måste i varje särskilt fall tagas till försäkringsersättningens betydelse för den ersättningsberättigades och hans familjs försörjning.

5 §.

Preskriptionsbestämmelser finns nu bl. a. i 30 § SFL, 15 § lagen om moderskapshjälp, 38 § 3 mom. sista stycket FPL och 49 § TPL. Bestämmelserna föreslås i denna paragraf, som motsvarar 6 § i promemorian, bli enhetliga för sjukförsäkringen och pensioneringen. Den föreslagna texten innebär regelmässigt en förlängning av preskriptionstiden.

Ersättning från sjukförsäkringen är att anse som förfallen i och med att

¹ Rubriken lyder i det vid propositionen fogade förslaget: Övriga bestämmelser.

den blir tillgänglig för lyftning. Vad gäller läkarvårdsersättning inträffar detta i och med att den försäkrade för sin del erlagt den betalning, som grundar rätt till ersättning från försäkringen. I fråga om sjukpenning torde i enlighet med vad *riksförsäkringsverket* framhållit vid remissbehandlingen tiden böra räknas från den dag sjukpenningen avser. Beträffande moderskapspenningen torde i normalfallet förlossningsdagen få bilda utgångspunkt för preskriptionstidens beräkning.

6 §.

Paragrafen motsvarar 105 § SFL, 40 § FPL och 51 § TPL. I promemorian återfinnes samma bestämmelser i 7 §. Genom stadgandet blir rätt till ersättning från sjukförsäkringen liksom rätt till pension fredad från utmätning.

De nuvarande bestämmelserna i FPL och TPL avser icke belopp som förfallit till betalning men inestår hos försäkringsorganet. Härför finns särskilda regler i 67 § utsökningslagen. Enligt dessa skall av förfallen pension eller livränta, som tillkommer gäldenär såsom vederlag för egen eller annans arbetsanställning och som förfaller till betalning efter det att gäldenären fyllt 55 år eller blivit varaktigt oförmögen till arbete, från utmätning undantagas vad som erfordras för nödigt underhåll fram till nästa förfalldag åt gäldenären, hans make och oförsörjda barn. Är pensionen lyftad, skall av penningar, som gäldenären innehar eller äger inestående i bank, undantagas motsvarande belopp. Med avseende å annan pension eller livränta än nu sagts får undantagas högst 1 500 kronors årsränta.

Reglerna i 67 § utsökningslagen om utmätningsskydd för pensioner som förfallit till betalning är inte lämpligt utformade med hänsyn till den allmänna pensioneringen. Bestämmelserna skyddar inte heller inestående förmåner från sjukförsäkringen. Sådant skydd erbjuder däremot 105 § första stycket SFL. Med hänsyn till det anförda har bestämmelsen i sistnämnda stadgande överförs till förevarande paragraf och gjorts tillämpliga jämväl på pensionsförmåner. Frågan om utmätningsskyddet för försäkringsförmåner torde komma att ytterligare övervägas vid den revision av utsökningsrätten, som förberedes inom lagberedningen.

7 §.

Första stycket i denna paragraf, som motsvarar 8 § i promemorian, innehåller bestämmelser om förhållandet mellan gottgörelse från försäkringen och skadestånd i de fall då en skada kan föranleda anspråk av båda slagen. Innebörden av bestämmelserna är att en försäkrad, som lidit skada för vilken någon kan göras ansvarig enligt skadeståndsrättsliga regler, inte får ersättning av den som förorsakat skadan i vidare mån än skadan överstiger den gottgörelse försäkringen ger. Sakligt sett torde bestämmelserna inte utgöra någon nyhet för pensioneringen. Uttryckligt stadgande i ämnet finns f. n. endast i 107 § första stycket SFL.

FPL och TPL innehåller inte några regressregler och SFL innehöll ursprungligen ett uttryckligt förbud mot regress. I anslutning till samordningen år 1954 av sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen infördes emellertid regressmöjligheter inom sjukförsäkringen. Därvid utformades de nu gällande bestämmelserna i 107 § andra stycket SFL och 51 § andra stycket YFL så att regressrätten fick samma omfattning i båda lagarna. Återkrav får enligt dessa bestämmelser anställas dels mot den som uppsåtligen eller grovt vårdslöst vållat skada som försäkringen ersatt, dels även, när skadan uppkommit i följd av trafik med motorfordon som avses i 2 § lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon, mot den som enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd evad han är vållande till skadan eller ej. I förarbetena till denna lagstiftning betonades att den var avsedd som ett provisorium i avbidan på det resultat, vartill utredningen rörande skadeståndsrättens framtida gestaltning kunde komma.

Socialförsäkringens regressregler avviker väsentligt från dem som gäller beträffande privata liv-, olycksfalls- och sjukförsäkringar enligt 25 § andra stycket försäkringsavtalslagen. Sådana försäkringar har inte ansetts hindra försäkringshavaren från att vid sidan av gottgörelsen från försäkringen kräva fullt skadestånd av en ansvarig skadegörare, och med denna ståndpunkt har det inte funnits något utrymme för regressregler. Skulle försäkringen, vilket stundom förekommer, vara så konstruerad att den ersätter den verkliga utgiften eller ekonomiska förlusten i anledning av försäkringsfallet blir dock reglerna i 25 § första stycket försäkringsavtalslagen om skadeförsäkring tillämpliga. Enligt dessa regler har försäkringsgivaren regressrätt, förutom mot den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet framkallat försäkringsfallet, även mot skadegörare som enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd oberoende av vållande. Regressrätt av detta slag förekommer inte bara på motorismens område utan gäller varje verksamhetsområde inom vilket strikt ansvar stipulerats.

Då nu sjukförsäkringen och pensioneringen sammanföres i en gemensam lag och tillsammans bildar ett system, där de olika försäkringsformerna griper in i varandra, är det knappast tänkbart annat än att samma regressregler skall gälla över hela området. Man kan då välja mellan att antingen slopa regressmöjligheterna för sjukförsäkringens del eller också införa regressmöjligheter för försäkringen i dess helhet. Skall regressrätt finnas inom den allmänna försäkringen kan det inte gärna bli tal om att konstruera regressrätten på ett sätt som mera väsentligt avviker från mönstret i 107 § andra stycket SFL. Reglerna i 25 § försäkringsavtalslagen passar inte för socialförsäkringen, och att i detta sammanhang tillskapa en regressrätt av helt ny modell kan inte vara lämpligt, allrahelst som det ännu är ovisst vart det grundläggande reformarbetet inom skadeståndsrätten kommer att leda beträffande regresskrav i allmänhet.

Till ledning för bedömandet av regressfrågan kan det vara av värde att

något beröra effekten av de nuvarande regressreglerna inom sjukförsäkringen. Enligt inhämtade uppgifter tillgodofördes sjukförsäkringskassorna år 1960 regressvägen ett sammanlagt belopp av drygt 5 milj. kr. fördelat på knappt 15 000 poster. Medelvärdet av varje post uppgick alltså till mellan 300 och 400 kr. Till helt övervägande del hänförde sig regressfallen till skador i anledning av motorfordonstrafik, vilka reglerats via trafikförsäkringen. Handläggningen av regressärendena är därför i första hand en angelägenhet mellan sjukförsäkringskassorna och trafikförsäkringsbolagen. I vilken utsträckning bolagen sedan i sin tur av vederbörande skadevållare regressvis återfått vad de utgivit till sjukförsäkringskassorna är icke känt. Man torde kunna utgå från att omfattningen av återkraven är relativt ringa.

Den nämnda siffran, 5 milj. kr. per år, i till sjukförsäkringskassorna regressvis återförda medel är lägre än den man räknade med vid bestämmelsernas införande år 1954. Då kalkylerade man med en årlig summa av omkring 10 milj. kr. Det bör tagas i beaktande att det tillgodoförda beloppet icke återspeglar sjukförsäkringskassornas nettovinst till följd av regressbestämmelserna. Bland annat måste hänsyn tagas till de administrationskostnader, som är förenade med att spåra upp och bevaka återkravsfallen. Vad gäller återkrav från trafikförsäkringsbolagen bör man också beakta, att bolagen åsamkas förvaltningskostnader, som i sin tur kommer att belasta trafikförsäkringen.

Önskvärt vore att man även kunde få en närmare uppfattning om vilken den ekonomiska effekten för socialförsäkringens del skulle bli av att regressmöjligheterna utvidgas till pensioneringen. Att här framlägga några siffror med anspråk på att de tillnärmelsevis skall ge en riktig bild låter sig emellertid inte göra. Alltför många faktorer är osäkra. Allmänt kan dock sägas att det skulle komma att röra sig om betydligt större belopp än för sjukförsäkringens del.

Sammanfattningsvis torde kunna sägas att frågan i vad mån regressmöjligheter skall finnas inte är betydelselös för försäkringen från ekonomisk synpunkt. Därmed är emellertid inte sagt att regressrätt också bör finnas för försäkringen.

Såsom framhållits har nuvarande regressregler betydelse nästan uteslutande när det gäller krav mot trafikförsäkringsbolagen i anledning av skador uppkomna vid trafik med motorfordon. Det finns ingen anledning att tro annat än att förhållandet skall bli detsamma i framtiden i den händelse regressreglerna bibehålles och utsträcker till pensioneringen. Det blir då fråga om i första hand ett överflyttande av kostnaderna till trafikförsäkringsbolagen och därifrån via försäkringspremierna till motorfordonsägarna, till den del icke regress från bolagen gentemot skadevållarna kan ge täckning. Detta senare kan dock icke väntas ske i någon större omfattning. I den mån kostnaderna sålunda icke slutligen kan återföras till skadevållarna bortfaller helt den preventiva effekt, som brukar åberopas som ett av de starkaste argumenten för att regress skall få utövas. I de fall skade-

vållaren nås, skulle de krav som riktas mot honom för försäkringsgivarens utgifter i anledning av regress från socialförsäkringen i regel vara kombinerade med krav från försäkringsgivaren för vad denne för egen del direkt utgivit till den skadelidande. De preventiva synpunkterna torde redan genom sistnämnda krav vinna tillräckligt beaktande. För övrigt torde den preventiva effekt som kan uppnås genom återkrav icke vara alltför stor. Bland annat bör beaktas att när det gäller trafikförsäkringar regeln torde vara att försäkringsavtalen stipulerar regressrätt för försäkringsgivaren endast i fall av uppsåt, grov vårdslöshet, rattfylleri, färd utan körkort o. d. För dessa fall torde straffsanktioner vara lämpligast från preventiv synpunkt.

Av det anförda följer att problemet om regress inom socialförsäkringen till sist blir en fråga huruvida trafikförsäkringen — och därmed motorismen — eller den allmänna försäkringen slutligt skall stå vissa kostnader. Ytligt sett kan det förefalla att finnas ett visst fog för tanken att motorismen bör bära kostnaderna för de olyckor som trafiken med motorfordon ger upphov till. Man kan emellertid också angripa regressfrågan från den utgångspunkten, att vi i dag har dels en allmän försäkring, som avser att ge ett grundläggande skydd åt alla och som bekostas av landets hela befolkning, dels vissa andra jämförliga skyddsanordningar, som är avsedda att för speciella fall komplettera den allmänna försäkringen. Trafikförsäkringen är en sådan speciell försäkringsanordning. Med hänsyn till dess funktion i förhållande till den allmänna försäkringens ligger det närmast till hands att helt slopa regressmöjligheterna och att låta den allmänna försäkringens kollektiv bära kostnaderna för det primära skyddet även vid trafikolyckor.

Det bör framhållas att problemet med regressrätten blir av mindre betydelse ju allmännare bilägandet blir och ju större roll biltransporterna spelar för näringslivet. Det blir då alltmer likgiltigt om de kostnader det nu är fråga om slås ut på det ena eller det andra försäkringskollektivet, när dessa kollektiv i stora delar sammanfaller. I stället gör sig andra hänsyn gällande, såsom att det bör undvikas att de totala kostnaderna för det skydd som det här är fråga om fördyras genom i och för sig ofruktbara anordningar för överföring av pengar från den ena försäkringen till den andra. I den mån det befinner sig önskvärt att bilismen lämnar bidrag till samhällskostnaderna ordnas detta lämpligen efter rationellare grunder än genom regress från den allmänna försäkringen mot trafikförsäkringen.

Med beaktande av det anförda utgår föreliggande förslag från att regressreglerna inom sjukförsäkringen slopas, varigenom för försäkringen i dess helhet kommer att gälla detsamma som nu gäller inom folk- och tilläggs-pensioneringen. Motsvarande problem för yrkesskadeförsäkringens del kan inte lösas i detta sammanhang utan bör tas upp i samband med nu pågående utredning om yrkesskadeförsäkringens framtida utformning. De olägenheter som kan vara förenade med att tills vidare en annan ordning

råder inom yrkesskadeförsäkringen än inom socialförsäkringen i övrigt kan inte anses vara sådana att de nu bör utgöra ett hinder mot en lösning i den angivna riktningen.

I andra stycket av förevarande paragraf har intagits ett uttryckligt stadgande om att regress icke skall få utövas för vad som utgått från den allmänna försäkringen.

8 §.

Innehållet i denna paragraf, som betecknades 9 § i promemoriaförslaget, motsvarar 45 § andra stycket SFL.

9 §.

Denna paragraf ersätter 46 § SFL, 41 § FPL samt 52 § TPL. Paragrafen motsvarar 10 § i promemorian. Straffsanktionen i andra stycket har motsvarighet i 46 § SFL.

10 §.

Denna paragraf motsvarar 101 § SFL och 11 § i promemorian.

Statsmakterna tog under 1961, i anslutning till prop. 1961: 45, ställning till utformningen av besvärssystemet inom socialförsäkringen. De besvärregler, som innehålls i denna och följande paragrafer, innebär därför i första rummet ett fullföljande av redan givna riktlinjer.

En allmän försäkringskassa fattar sina beslut i olika sammansättning beroende på ärendenas art. Somliga ärenden avgöres av en tjänsteman hos kassan eller av styrelsen, andra av en pensionsdelegation (förtidspensionsärenden) och andra åter av en försäkringsnämnd (ärenden rörande inkomstprövad folkpension). Oavsett i vilken form beslutet tillkommit skall fullföljd ske hos riksförsäkringsverket. Riksförsäkringsverket har, även om besvär ej anförts, rätt att i sin egenskap av tillsynsmyndighet ex officio upptaga en kassas beslut till överprövning. Regeln att beslut av pensionsdelegation skall underställas riksförsäkringsverket om ordföranden eller föredraganden i delegationen haft från beslutet avvikande mening har motiverats med att riksförsäkringsverket bör få tillräcklig överblick över pensionsdelegationernas praxis och möjlighet att påverka denna i erforderlig omfattning. Att, såsom i ett par av remissyttrandena över departementspromemorian föreslagits, göra underställning obligatorisk så snart någon av läkarledamöterna i en pensionsdelegation har en från majoriteten avvikande mening synes vara att gå längre än som erfordras för åvägabringande av enhetlig praxis. Någon sådan regel har ej upptagits i förslaget.

11 §.

Paragrafen motsvarar 102 § SFL och 12 § i promemorian.

12 §.

Denna paragraf, som motsvarar 13 § i promemorian, innehåller bestämmelser om talan mot riksförsäkringsverkets beslut och om underställning av sådana beslut.

Fullföljd från riksförsäkringsverket sker till försäkringsdomstolen. I likhet med motsvarande regler i 103 § SFL, 37 § FPL och 53 § TPL förutsätter denna paragraf, att frågan om vem som är berättigad att föra talan i sjukförsäkrings- och pensionsärenden hos försäkringsdomstolen får avgöras i enlighet med allmänna rättsgrundsatser. Det torde vara klart att det särskilt i pensionsärenden ofta saknas någon som i försäkringens eller det allmännas intresse kan föra upp målet till försäkringsdomstolen. För att bota denna brist har i de anförda lagrummen intagits vissa bestämmelser om att riksförsäkringsverket, när det för enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning är av synnerlig vikt att en fråga prövas av försäkringsdomstolen eller eljest särskilda skäl förefinnes för sådan prövning, kan underställa sitt beslut domstolens prövning.

I departementspromemorian har föreslagits att underställningsreglerna skall utgå och att i stället en partsrepresentant för det allmänna, ett av Kungl. Maj:t förordnat allmänt ombud, skall kunna föra upp ärenden från riksförsäkringsverket till försäkringsdomstolen. I motiveringen till förslaget hänvisar promemorian till vissa uttalanden i samband med att de nuvarande besvärsmålen antogs (prop. 1961:45; L²U 45). Under remissbehandlingen av departementspromemorian har endast ett fåtal remissorgan uppehållit sig vid frågan om allmänt ombud, men av dessa har de flesta ställt sig tveksamma eller avvisande. *Försäkringsdomstolen* hyser vissa farhågor för att ett allmänt ombud skulle rubba jämvikten i processen, eftersom motparterna till honom ofta skulle vara gamla eller sjuka människor med små möjligheter att tillvarata sina intressen. I detta sammanhang påpekar domstolen även att det är oklart i vilken mån ombudet i sin verksamhet skall se även till de försäkrades intresse. *Riksförsäkringsverket* erinrar om att vid införandet år 1961 av nu gällande besvärsmålen från departementschefens sida framhölls, att man i frågan om kontradiktoriskt förfarande borde avvakta erfarenheter av det nya besvärssystemets funktion. För verket står det emellertid redan nu klart att det inte finns något behov av ett allmänt ombud.

I fråga om besvärsförfarandets gestaltning på denna punkt torde i nuvarande läge inte de principiella utan de praktiska synpunkterna böra bli utslagsgivande. Därvidlag är att märka att man ännu inte, såsom underlag för den närmare utformningen av ett tvåpartsförfarande, hunnit samla några nämnvärda erfarenheter från socialförsäkringens nya besvärssystem. Vidare har själva instansordningen inom socialförsäkringens inte fått definitiv form, eftersom yrkesskadeförsäkringens framtid inte är avgjord. Dessa synpunkter talar för att man bör bida ännu någon tid innan slutlig

ställning tages till frågan om partsrepresentation för det allmänna i socialförsäkringsprocessen. I förevarande paragraf har därför de föreslagna bestämmelserna om allmänt ombud fått utgå och i stället underställningsförfarandet bibehållits.

13 §.

Denna paragraf motsvarar 14 § i promemorian. Andra stycket hade ingen motsvarighet i promemorieförslaget. En bestämmelse av samma innehåll finns i bl. a. 103 § första stycket SFL.

I 101 § SFL samt 35 § FPL finns nu särskilda bestämmelser om besvärstid. I övrigt skall — utan att detta uttryckligen föreskrivits i de olika lagarna — vid besvär i sjukförsäkrings- och pensionsärenden tillämpas den i lagen den 4 juni 1954 (nr 355) om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut stadgade besvärstiden. Särbestämmelserna i SFL och FPL föreslås nu slojade, och besvärstiden i 1954 års lag skall i stället bli generellt tillämplig. Denna ändring kräver en uttrycklig hänvisning till 1954 års lag såvitt gäller besvär över försäkringskassas beslut. Försäkringskassa torde nämligen inte vara att anse som förvaltande myndighet i den mening 1954 års lag använder detta uttryck.

14 §.

Denna paragraf motsvarar 15 § i promemorian.

Beträffande besvär över vissa särskilda beslut rörande tilläggs pensioneringen skall liksom hittills tillämpas särskild instansordning. Härutinnan kan hänvisas till 11 § förordningen den 18 december 1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension samt 38 och 42 §§ förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m. Klagan beträffande debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter följer reglerna i uppbördsförordningen. Förevarande paragraf innehåller en erinran om nu anmärkta särbestämmelser. I andra punkten upptar paragrafen vidare en bestämmelse, som nu finns i 36 § sista stycket SFL.

15 §.

Den ram inom vilken Kungl. Maj:t skall kunna träffa överenskommelser med främmande länder har i denna paragraf vidgats i förhållande till vad som nu gäller enligt 110 § andra stycket SFL, 42 § FPL och 54 § TPL liksom i förhållande till vad som föreslagits i 16 § i departementspromemorian. Utvidgningen är betingad av utvecklingstendenserna när det gäller att samordna skilda länders socialförsäkringssystem. Skall vårt land kunna medverka i den fortsatta utvecklingen på detta område, måste det bl. a. finnas utrymme för att konventionsvägen införa särskilda, från lagen i

viss mån avvikande regler om villkoren för rätt till försäkringsersättning och om beräkning av ersättningens storlek för försäkrade som under sin arbetsföra tid haft anknytning till flera länder.

16 §.

Motsvarigheter till denna paragraf, som betecknades 17 § i promemorian, finns i 125 § SFL, 43 § FPL och 55 § TPL.

SJUNDE AVDELNINGEN

Frivillig försäkring

21 kap. Om frivillig sjukpenningförsäkring

1 §.

Paragrafen motsvarar 47 § andra stycket och 48 § SFL. Den innehåller de grundläggande bestämmelserna för den frivilliga sjukpenningförsäkringen.

Genom stadgande i tredje stycket fastslås att summan av sjukpenningen enligt den klass, som den försäkrade tillhör på grund av den obligatoriska försäkringen, och tillägget på grund av den frivilliga försäkringen inte får överstiga 12 kr.

Bestämmelsen i sista stycket klargör att sjukpenning från den frivilliga försäkringen vid tillämpning av vissa stadganden om pension i lagen om allmän försäkring skall jämföras med sjukpenning enligt den obligatoriska försäkringen.

2 §.

Det kan inte anses lämpligt att tynga förevarande lag med detaljbestämmelser rörande den frivilliga sjukpenningförsäkringen. Inte heller kan de regler det här är fråga om anses vara av den natur, att de behöver upptagas i en av Konung och riksdag gemensamt antagen författning. Det har därför i första stycket av förevarande paragraf överlämnats åt Konungen att utforma de närmare bestämmelserna.

Enligt 53 § SFL utgår för närvarande statsbidrag till sjukförsäkringen för den frivilliga försäkringen med 20 procent av vad kassan utgivit i sjukpenning och sjukpenningtillägg samt med 75 procent av utgifterna för barn-tillägg. Även i fortsättningen torde det vara ofrånkomligt med statsbidrag till den frivilliga försäkringen. Om statsbidrag skall som framgår av andra stycket Konung och riksdag gemensamt besluta.

Bestämmelsen i tredje stycket om en särskild fond för den frivilliga sjukförsäkringen anknuter till nuvarande stadganden i 79 § SFL.

22 kap. Om frivillig pensionsförsäkring

1 och 2 §§.

Innehållet i detta kapitel motsvarar bestämmelserna i lagen den 29 juni 1946 (nr 433) om frivillig statlig pensionsförsäkring.

Förslaget till lag angående införande av lagen om allmän försäkring

1 §.

De övergångsbestämmelser, som blir erforderliga i samband med införande av lagen om allmän försäkring, blir så omfattande, att det har ansetts lämpligt att sammanföra dem i en särskild promulgationslag. Där ej annat anges motsvarar paragrafnumreringen i förevarande lagförslaget den i departementspromemorians förslag.

Den nya lagstiftningen siktar — i den mån den inte innebär en konfirmering av vad nu gäller — genomgående till ett förstärkt skydd och till bättre förmåner. Omstöpningsen av vissa delar av systemet skulle dock i några fall, åtminstone temporärt, kunna få som resultat att en tidigare förmån minskas. Det har varit en angelägen uppgift att vid utarbetande av övergångsbestämmelserna se till att sådana fall inte uppkommer.

I enlighet med vad som förutsatts i samband med tillkomsten av försäkringen för allmän tilläggspension föreslås den nya lagen träda i kraft den 1 januari 1963. Ett ikraftträdande vid denna tidpunkt förutsätter stora arbetsinsatser från de administrativa organens sida och lojal medverkan från de enskilda försäkringstagarna. Inte minst sjukförsäkringens nydaning kräver omfattande förberedelser. Företagarnas obligatoriska sjukpenningförsäkring förutsätter en ny klassplacering av nära nog alla försäkrade med inkomst av annat förvärvsarbete. Utökningen av sjukpenningsskalan medför vidare att ett stort antal försäkrade på en gång skall flyttas upp i ny sjukpenningklass. När det gäller pensioneringen är det framförallt de nya invalidbedömningsreglerna som ställer stora krav på de administrativa organen.

Andra stycket i denna paragraf innehåller en uppräkningslista av de lagar och förordningar, som kan upphävas genom tillkomsten av lagen om allmän försäkring, sammanlagt elva stycken.

2 §.

En bestämmelse av förevarande slag är nödvändig, då det av praktiska skäl är uteslutet att vidtaga ändringar i alla de författningar, som kan komma i fråga.

3 §.

Sedan basbeloppet fastställts för januari 1963 skall, såsom framgår av denna paragraf, vid tillämpning av spärreglerna i 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring anses som om basbeloppet undergått ändring nämnda månad.

4 §.

Särskild bestämmelse är erforderlig för att vid lagens ikraftträdande säkerställa behövliga uppgifter från dem, vilka har en anställningsinkomst

som berättigar till inplacering i de nytillkommande högre sjukpenningklasserna eller har inkomst av annat förvärvsarbete och på grund därav beröres av de ändrade reglerna för sjukpenningklassplaceringen.

5 §.

Denna paragraf har motsvarighet i 122 § SFL.

6 §.

Genom bestämmelserna i första stycket förhindras att försäkrad, som vid tiden för ikraftträdande av lagen om allmän försäkring har en årsinkomst av förvärvsarbete mellan 1 200 och 1 800 kr. och på grund härav är sjukpenningklassplacerad enligt SFL, plötsligt kommer att sakna sjukpenningsskydd genom den föreslagna höjningen av nedre inkomstgränsen för inplacering i sjukpenningklass från 1 200 till 1 800 kr. Bestämmelserna i fråga gäller till dess den försäkrades årsinkomst av förvärvsarbete stigit till 1 800 kr. eller sjunkit under 1 200 kr. De regler i lagen om allmän försäkring, som är tillämpliga på försäkrad i sjukpenningklass nr 2 enligt 3 kap. 4 § nämnda lag, gäller även den, som är sjukpenningklassplacerad enligt förevarande paragraf. Detta innebär bl. a. att sjukpenningen utgör 5 kr. om dagen och att sjukförsäkringsavgift skall erläggas enligt samma grunder som gäller för övriga som tillhör sjukpenningklass nr 2.

Vid genomförande av lagen om allmän försäkring kommer den obligatoriska tilläggssjukpenningförsäkringen att bli tillämplig även på företagare. Därigenom kan bestämmelserna om frivillig sjukpenningförsäkring slopas för nämnda kategori. Företagare, som före lagens ikraftträdande fyllt 67 år, kommer dock ej att bli berättigad till tilläggssjukpenning, såsom framgår av första punkten i andra stycket. Genom bestämmelsen i den följande punkten kommer företagare, som till följd av det uppställda åldersvillkoret inte blir berättigad till tilläggssjukpenning enligt lagen om allmän försäkring, att få kvarstå inom tidigare tecknad frivillig försäkring, varvid nu gällande regler för sådan försäkring blir tillämpliga.

Företagare, som är sjukskriven vid ikraftträdande av lagen om allmän försäkring och som vid utgången av 1962 uppbär sjukpenning på grund av frivillig försäkring enligt SFL, tillförsäkras genom stadgandet i tredje stycket under löpande sjukperiod sjukpenning efter lägst den sjukpenningklass som skulle kommit i fråga, om den frivilliga försäkringen allttjämt varit gällande för honom. Bestämmelserna bygger på förslag av socialförsäkringskommittén.

Socialförsäkringskommittén har föreslagit, att företagare som vid den nya lagstiftningens ikraftträdande är tillfälligt sjukskriven skall kunna från och med dagen för ikraftträdandet erhålla sjukpenning enligt den sjukpenningklass han med hänsyn till inkomsten av annat förvärvsarbete skall tillhöra enligt den nya lagen. I anslutning härtill har i sista stycket

intagits ett stadgande som ger möjlighet för försäkringskassorna att övergångsvis dispensera från bestämmelsen i 3 kap. 5 § tredje stycket lagen om allmän försäkring att sjukpenningklassplacering ej får ändras under pågående sjukdom. Stadgandet har utformats så att det äger tillämpning inte enbart på företagarinkomst utan på all inkomst, som skall ligga till grund för klassplaceringen. Möjlighet skall alltså föreligga exempelvis att från och med den 1 januari 1963 placera om en anställd, vilken har en årsinkomst av 22 000 kr. och vid utgången av år 1962 är placerad i den högsta sjukpenningklassen enligt SFL, nr 13, till den högsta klassen enligt lagen om allmän försäkring, nr 15.

7 §.

Enligt första stycket i förevarande paragraf skall vid tillämpning av de i 4 kap. 3 § lagen om allmän försäkring intagna reglerna om sjukhjälpstid medräknas tid före den nya lagstiftningens ikraftträdande, för vilken sjuk-kassa haft att utge sjukpenning eller ersättning för sjukhusvård. Vidare skall ålderspension och hel förtidspension enligt nämnda lag motsvara ålderspension och invalidpension eller sjukbidrag enligt FPL.

Enligt andra stycket skall försäkrad, som vid lagstiftningens ikraftträdande är sjukskriven, inte under pågående sjukperiod få sämre ersättning än om de äldre bestämmelserna varit gällande. Stadgandet ansluter till förslag av socialförsäkringskommittén.

Sista stycket i denna paragraf i departementspromemorian har utmönstrats som en följd av att bestämmelserna i 4 kap. 4 § i promemorians förslag till lag om allmän försäkring har utgått.

8 §.

De nya bestämmelserna om moderskapsförsäkringen skall enligt första stycket tillämpas allenast i fall, där barnsörden ägt rum efter 1962 års utgång. Effekten av stadgandena i detta stycke blir bl. a. att, om en barnaföderska i anledning av barnsörd, som inträffat före den nya lagens ikraftträdande, blir berättigad till tilläggspenning för tid efter ingången av år 1963, tilläggspenningen skall beräknas enligt äldre bestämmelser. Om en kvinna uppburit förskott på grundpenning enligt lagen om moderskaps-hjälp skall förskottet enligt andra stycket avräknas från moderskapspenningen enligt lagen om allmän försäkring. Likaledes skall enligt sista stycket tid, varunder tilläggspenning enligt lagen om moderskapshjälp uppburits före den 1 januari 1963, avräknas från den maximitid av 180 dagar, som omförmåles i 3 kap. 13 § lagen om allmän försäkring. Bestämmelserna bygger på förslag av socialpolitiska kommittén.

9 §.

Reglerna i 6 kap. 1 § sista stycket lagen om allmän försäkring om förtida uttag av folkpensioneringens ålderspension kommer genom stadgan-

det i denna paragraf att sättas i kraft successivt. De överväganden som legat till grund härför har redovisats i den allmänna motiveringen.

Paragrafen saknar motsvarighet i departementspromemorian.

10 §.

I lagen om allmän försäkring har folkpensionsförmånerna genomgående angivits i procent av basbeloppet. Det administrativa handhavandet av en sålunda utformad indexreglering förutsätter emellertid tillgång till maskinell utrustning och andra resurser, som inte kan beräknas vara att tillgå vid tidpunkten för denna lags ikraftträdande. I denna och de två närmast följande paragraferna föreslås därför provisoriska bestämmelser. Reglerna i 11 och 12 §§ innebär, att under en övergångstid nu gällande regler inom folkpensioneringen med indexreglering via pensionspristalet bibehålles. För detta ändamål föreskrives i förevarande paragraf, att pensionspristal med tillämpning av 6 § 2 mom. FPL skall fastställas för tiden t. o. m. juni 1968, såvida inte Konungen med riksdagen annorlunda förordnar. Statsmakterna har alltså möjlighet att före 1968 besluta om övergång till indexreglering av folkpensionerna via basbeloppet, då förutsättningarna härför föreligger.

Paragrafen är likalydande med 9 § i departementspromemorian.

11 §.

De båda första styckena i denna paragraf normerar storleken av ålderspension som utgår från 67 års ålder, hel förtidspension och änkepension. I de i första stycket angivna beloppen är inräknade de belopp, som anges i 4 § FPL och i lagen den 1 juni 1956 om höjning av folkpensioner m. m. Vidare har räknats med att tilläggen enligt 1956 års lag skall undergå förhöjning före lagens ikraftträdande i enlighet med vad i det föregående föreslås. Pensionsbeloppen i första stycket avser alltså tiden till dess höjning av folkpensionerna sker första gången efter den nya lagstiftningens ikraftträdande. De belopp som skall gälla efter varje standardhöjning fram till 1968 fastställas av statsmakterna vid varje särskilt tillfälle. Göres en övergång till indexreglering över basbeloppet får statsmakternas beslut avse procentsatserna i förhållande till basbeloppet.

Bestämmelserna om indextillägg i andra stycket motsvarar 6 § 1 och 3 mom. FPL. De har anpassats till föreliggande förslag om ändring i sist angivna lagrum. Tillerkännes den försäkrade reducerad ålderspension på grund av förtida uttag eller partiell förtidspension eller änkepension, som skall nedsättas till följd av 15-delsregeln, uträknas pensionen i fråga på grundval av de belopp, som framkommer enligt denna paragraf.

Tredje och fjärde styckena ersätter för övergångstiden stadgandena i 6 kap. 2 § första stycket sista punkten och 7 kap. 4 § sista punkten lagen om allmän försäkring.

Stadgandet i sista stycket är erforderligt så länge indexreglering inte sker över basbeloppet.

Bortsett från sista stycket, som är nytt, motsvaras paragrafen av 10 § i departementspromemorian.

12 §.

De i andra stycket angivna beloppen motsvarar de i lagen om allmän försäkring angivna procentdelarna av basbeloppet vid ett basbelopp av 4 000 kr.

Det har under övergångstiden ansetts ändamålsenligt att folkpension till den som icke tillika uppbär tilläggspension — med vilken folkpension i förekommande fall skall sammanläggas på grund av stadgandet i 16 kap. 4 § sista stycket lagen om allmän försäkring — beräknas och utbetalas enligt äldre bestämmelser. Stadgande härom återfinnes i tredje stycket.

Sista stycket upptar ett stadgande om storleken av det s. k. fickpenningbeloppet för anstaltsvårdade folkpensionärer under övergångstiden.

Paragrafen motsvarar 11 § i departementspromemorian frånsett att bestämmelsen i näst sista stycket i promemorieförslaget blivit obehövlig med hänsyn till bestämmelsen i 18 § sista stycket i förevarande lagförslag.

13 §.

Bestämmelserna i förevarande paragraf, som saknar motsvarighet i departementspromemorian, utgör ett komplement till sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

14 §.

Denna paragraf, som är identisk med 13 § i departementspromemorian, motsvarar 3 § andra punkten och 4 § sista stycket lagen den 29 juni 1946 angående införande av nya lagen om folkpensionering.

15 §.

Innehållet i denna paragraf anknyter till andra stycket av ikraftträdandebestämmelserna till 1960 års ändringar i FPL (SFS nr 99).

Paragrafen motsvarar 14 § i departementspromemorian.

16 §.

I fråga om inkomstprövning av änkepension till kvinna, vars man avlidit före den 1 juli 1960, innebär bestämmelserna i första stycket sådan uppmjukning i förhållande till nu gällande regler att den s. k. avdragsfaktorn, som f. n. är $\frac{1}{3}$ i lägre inkomstlägen över det avdragsfria beloppet och $\frac{2}{3}$ i högre inkomstlägen, ändras till att i alla inkomstlägen över sagda

belopp utgöra $\frac{1}{3}$. Vid förmögenhetsinnehav sänkes vidare den s. k. skärpningsprocenten från 20 till 10.

För de fall, då inkomstprövad änkepension utgår, tillämpas inte samordningsreglerna i 17 kap. 3 § lagen om allmän försäkring enligt vad som framgår av stadgandet i sista stycket.

Paragrafen motsvarar 15 § i departementspromemorian och bygger på förslag av socialförsäkringskommittén.

17 §.

Genom lagen om allmän försäkring införes vissa nya regler om rätt till änkepension för frånskilda kvinnor. I princip borde tillämpligheten av de nya reglerna begränsas till fall, där den efter vilken pension utgår avlidit efter lagens ikraftträdande. En viss retroaktivitet kan dock vara motiverad, bl. a. med tanke på att familjepensionsfrågorna i övrigt inom folkpensioneringen redan tidigare fått sin lösning. I denna paragraf föreslås sålunda ett stadgande av innebörd att änkepension från folkpensioneringen i angivna fall kan utgå i anledning av dödsfall som inträffat efter ingången av år 1962. Samma tidpunkt blir enligt 23 § i promulgationslagen gällande för tilläggs pensioneringen. Pension utgives dock ej för tid före lagens ikraftträdande.

Paragrafen överensstämmer med 16 § i departementspromemorian.

18 §.

I första stycket stadgas att folkpension och barnpension samt särskilt barnbidrag enligt äldre lagstiftning utan särskild ansökan skall utbytas mot motsvarande förmån enligt lagen om allmän försäkring, varvid givetvis rätten till förmånen från 1963 års ingång skall bedömas efter de nya reglerna. Det särskilda barnbidraget, som nu tillkommer barnet men regelmässigt utbetalas till barnets förmyndare, ersättes enligt den nya lagstiftningen av ett till försörjarens folkpension utgående barntillägg, som utbetalas till försörjaren.

Bestämmelsen i andra stycket förhindrar att förmåner enligt nu gällande lagstiftning, vilka vid ikraftträdandet ersättes av förmåner enligt lagen om allmän försäkring, utgår med lägre belopp eller bortfaller. Sålunda undviks bl. a. att blind, som enligt nuvarande bestämmelser i FPL alltid åtnjuter invalidpension jämte blindtillägg, får en försämring om han på grund av de nya reglerna för invaliditetsbedömning i lagen om allmän försäkring inte blir berättigad till förtidspension jämte invaliditetstillägg utan enbart till invaliditetsersättning. Vidare undviks sådan försämring av utgående förmåner till följd av den nya samordningsregeln i 17 kap. 3 § lagen om allmän försäkring, som eljest övergångsvis skulle kunna uppstå i enstaka fall.

Den pensionsgaranti som lämnas i andra stycket avser det belopp i kronor räknat som utgick vid utgången av år 1962. Garantin skall gälla endast så länge ifrågavarande belopp skulle ha fortsatt att utgå med tillämpning av äldre bestämmelser.

Paragrafen motsvaras av 17 § i departementspromemorian.

19 §.

Enligt 9 kap. 1 § lagen om allmän försäkring utgår barntillägg till folkpension endast under förutsättning att pensionären stadigvarande bor tillsammans med eller har vårdnaden om barnet. Särskilt barnbidrag till pensionärens barn kan enligt nuvarande bestämmelser utgå även i vissa andra fall. Övergångsbestämmelsen i förevarande paragraf är avsedd för sådana fall.

Paragrafen motsvarar 18 § i departementspromemorian.

20 §.

Enligt denna paragraf skall i fråga om försäkring för tilläggs pension så anses som om lagen om allmän försäkring varit tillämplig sedan den 1 januari 1960, då TPL trädde i kraft. Därigenom ges full rättsverkan med avseende å tilläggs pensioneringen enligt den nya lagen åt alla rättigheter som uppkommit och alla åtgärder som vidtagits i kraft av TPL.

När fråga är om beräkning av pensionsgrundande inkomst med avseende å inkomst som förvärvats före 1963 skall äldre bestämmelser tillämpas. I den mån inkomsten avser 1962 skall dock till följd av stadgande i andra punkten i denna paragraf gälla avrundningsreglerna i 11 kap. 5 § lagen om allmän försäkring i stället för motsvarande regel i 8 § sista stycket TPL. Bestämmelsen i 11 kap. 2 § sista stycket sista punkten lagen om allmän försäkring om pensionsrätt för lön i vissa fall till svenska medborgare, som är anställda i svenska företags dotterbolag i utlandet, m. fl. blir inte gällande för lön för tid före 1963.

Första punkten i paragrafen har viss motsvarighet i 19 § departementspromemorian under det att andra punkten är ny.

21 §.

I 3 kap. 2 § första stycket sista punkten lagen om allmän försäkring har intagits en regel om att den för vilken undantagande från tilläggs pensioneringen äger giltighet inte skall vara tillförsäkrad tilläggs sjukpenning, i den mån denna grundas på inkomst av annat förvärvsarbete. De personer, som före den nya lagstiftningens tillkomst med stöd av 36 § TPL anmält undantagande från tilläggs pensioneringen, har vid sin anmälan inte kunnat förutse de konsekvenser detta undantagande sålunda skulle kunna komma att få för deras ställning inom sjukförsäkringen. För att bereda dessa personer möjlighet att ta sitt tidigare ställningstagande under om-

prövning och eventuellt återkalla sin anmälan har stadgandet i denna paragraf tillkommit.

En före utgången av 1962 återkallad anmälan om undantagande får verkan fr. o. m. den 1 januari 1963. Anmälan som på så sätt återkallas skall inte påverka den försäkrades rätt att i framtiden ånyo anmäla undantagande.

Paragrafen saknar motsvarighet i departementspromemorian.

22 §.

Innehållet i paragrafen, som motsvarar 20 § i departementspromemorian, har hämtats från 57 § första stycket TPL.

23 §.

Tilläggs pensioner kan utgå tidigast från och med år 1963. De nya reglerna om beräkning av sådan pension kommer dock, i den mån ej annorlunda föreskrives, att bli tillämpliga även då pensionsfallet inträffat före sagda tidpunkt. Enligt 13 kap. lagen om allmän försäkring kan rätt till förtidspension — och därmed familjepension — inträda redan efter det att pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för ett år, under det att enligt TPL alltid krävs pensionspoäng för minst två år. Vid tillkomsten av TPL förutsattes, att förtids- och familjepension från tilläggs pensioneringen skall kunna utgå i anledning av pensionsfall, som inträffat tidigast år 1962. Som framgår av förevarande paragraf, vilken motsvarar 21 § i departementspromemorian, är avsikten inte att göra någon ändring härutinnan.

24 §.

Om den försäkrade vid pensionsfallets inträffande inte är placerad i sjukpenningklass, som avses i 13 kap. 2 § första stycket lagen om allmän försäkring, kan likväl pension enligt nämnda paragraf utgå, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tre av de fyra år som närmast föregått året för pensionsfallet. Sistnämnda villkor kan inte uppfyllas då pensionsfallet inträffar under 1962. Motsvarande pensionsberäkning skall enligt 16 § TPL göras om pensionspoäng tillgodoräknats svensk försäkrad för två år. Med hänsyn härtill ger förevarande paragraf en möjlighet att, då pensionsfallet inträffar under 1962, beräkna pension enligt 13 kap. 2 § lagen om allmän försäkring, därest pensionspoäng föreligger för 1960 och 1961.

Paragrafen är likalydande med 22 § i departementspromemorian.

25 §.

Vid poängberäkning enligt 13 kap. 2 § och hänsynstagande till sjukdomstid enligt 15 kap. 2 § lagen om allmän försäkring skall inte beaktas tid före tillkomsten av TPL. Första stycket i denna paragraf klargör detta.

Genom stadgandet i första punkten i andra stycket klargöres att vid tillämpning av 15 kap. 2 § lagen om allmän försäkring med tid, varunder sjukpenning utgått enligt nämnda lag, skall jämsställas tid, då sjukpenning enligt SFL eller tilläggspenning enligt lagen om moderskapshjälp utgått för tid efter ingången av år 1960.

Andra punkten i andra stycket har behandlats vid 15 kap. 2 § lagen om allmän försäkring.

Paragrafen har bortsett från stadgandet i första punkten i andra stycket motsvarighet i 23 § i departementspromemorian.

26 §.

De särskilda övergångsbestämmelserna i anslutning till 1961 års ändringar i TPL (SFS nr 259) skall enligt denna paragraf i tillämpliga delar gälla även i fortsättningen.

Paragrafen är likalydande med 24 § i departementspromemorian.

27 §.

Ansökan om folkpension enligt FPL, om barnpension enligt lagen om barnpensioner eller om särskilt barnbidrag bör behandlas enligt nuvarande regler även om den göres efter ingången av år 1963. Ifrågavarande pensionsförmåner skall från ingången av nämnda år omräknas till förmån enligt lagen om allmän försäkring, vilken därefter blir tillämplig även i administrativt hänseende.

Paragrafen överensstämmer med 25 § i departementspromemorian.

28 §.

Sedan den nya lagen varit i kraft ett halvt år bör det vara möjligt att helt avveckla pensionsnämnderna och riksförsäkringsverkets ortsombud liksom mödrahjälpnämnderna.

Paragrafen motsvarar 26 § i departementspromemorian, varjämte gjorts ett tillägg rörande handläggning av ärenden, som inte kunnat slutligt handläggas av pensionsnämnd.

29 §.

I denna paragraf, som överensstämmer med 27 § i departementspromemorian, ges de kompletterande regler som är erforderliga på grund av att beteckningen allmän sjukkasse ändras till allmän försäkringskassa.

30 §.

Första stycket i denna paragraf har motsvarighet i 111 § tredje stycket SFL i lagrummets lydelse vid lagens ikraftträdande den 1 januari 1955.

Stadgandet i andra stycket syftar till skydd mot missbruk av nu inarbetade sjukkassebeteckningar.

Bestämmelserna återfinnes i 28 § i departementspromemorian.

31 §.

Pensionsdelegationerna bör träda i verksamhet i god tid före ikraftträdande av lagen om allmän försäkring, bl. a. med tanke på att de kan få att behandla ansökningar om förtidspension från tilläggs pensioneringen i anledning av pensionsfall, som inträffat under 1962 och där pension skall utgå från och med den 1 januari 1963. Med hänsyn till att landstingen skall utse vissa ledamöter i delegationerna och då detta lämpligen bör ske vid lagtida landstingsmöte i början av oktober 1962, har tidpunkten för verksamhetens påbörjande satts till den 15 oktober 1962. Ordförande och föredragande i delegationerna bör redan dessförinnan kunna förbereda arbetet. Bestämmelser härom återfinnes i första stycket, som är likalydande med 29 § i departementspromemorian.

Andra stycket upptar bestämmelser om inrättande från den 15 oktober 1962 av försäkringsnämnder i stadssjukkassorna.

32 §.

Avsikten är att alla frågor om inkomstprövade förmåner i fortsättningen skall höra under de nyinrättade försäkringsnämnderna. Beträffande hustrutillägg och kommunala bostadstillägg framgår detta av stadgande i 10 § förslaget till den särskilda lagen angående dessa tillägg. I denna paragraf ges motsvarande regler såvitt rör inkomstprövade förmåner, som skall utgå enligt äldre lagstiftning.

Paragrafen saknar motsvarighet i departementspromemorian.

33 §.

Genom denna paragraf, som saknar motsvarighet i departementspromemorian, klargöres att de bidrag, som arbetsgivare har att erlægga till sjukförsäkringen och moderskapsförsäkringen skall, i den mån bidragen avser år före ikraftträdande av lagen om allmän försäkring, bestämmas enligt nu gällande regler i SFL och lagen om moderskapshjälp.

34 §.

Stadgandet i denna paragraf, vilken har samma lydelse som 30 § i departementspromemorian, innebär ingen saklig ändring i förhållande till vad som nu gäller enligt 34 § första stycket SFL.

35 §.

För tid före ikraftträdande av lagen om allmän försäkring skall reglerna om sjukförsäkringsavgift i SFL och lagen om moderskapshjälp alltjämt vara tillämpliga. I fråga om 1962 års avgifter till sjukvårdsförsäkringen och grundsjukpenningförsäkringen höjs dock genom stadgande i denna paragraf den i SFL angivna inkomstgränsen för befrielse från sådana avgifter från 1 200 till 2 400 kr. eller samma inkomstgräns som enligt förslaget skall

gälla avgift för sjukvårdsersättning enligt 19 kap. 2 § tredje stycket lagen om allmän försäkring och som redan nu gäller för folkpensionsavgiften.

Paragrafen saknar motsvarighet i departementspromemorian.

36 §.

Genom företagarnas anslutning till den obligatoriska försäkringen för tilläggssjukpenning kommer den frivilliga sjukförsäkringen att i fortsättningen omfatta hemmafruar, studerande samt de företagare, som vid reformens ikraftträdande fyllt 67 år. Övriga frivilligt försäkrade kommer in under den obligatoriska försäkringen. I denna paragraf föreskrives att så stor andel av kassans för den frivilliga försäkringen fonderade medel, som kan uppskattas belöpa på de av företagare erlagda avgifterna och som inte erfordras med hänsyn till deras kvarstående frivilliga försäkring, skall överföras till vederbörande kassas fond för den obligatoriska försäkringen.

Paragrafen, som bygger på förslag av socialförsäkringskommittén, saknar motsvarighet i departementspromemorian.

37 §.

Innehållet i paragrafen är hämtat från 59 § sista stycket TPL. Paragrafen motsvarar 31 § i departementspromemorian.

38 §.

Denna paragraf avser pension på grund av avgifter enligt äldre bestämmelser om frivillig statlig pensionsförsäkring.

Paragrafen motsvarar 32 § i departementspromemorian.

39 §.

I samband med den nya lagens ikraftträdande kommer behov att föreligga av ett stort antal föreskrifter som inte kunnat utfärdas i detta sammanhang. Det ligger i sakens natur att vid en reform av den omfattning, som det här rör sig om, Kungl. Maj:t och centralmyndigheten i stor utsträckning måste få befogenhet att utforma kompletterande bestämmelser.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om yrkesskadeförsäkring

De ändringar som upptages i föreliggande förslag är i stor utsträckning av rent formell natur. I de delar, som socialförsäkringskommittén behandlat, följer ändringarna i stort kommitténs förslag. I ett hänseende har dock gjorts en avvikelse från kommittéförslaget. Kommittén förordade sådana ändringar i yrkesskadeförsäkringslagen och militärsättningsförordningen att — i likhet med vad som blir fallet inom sjukförsäkringen och pensioneringen — vid bedömande av nedsättningen av arbetsförmåga även skall beaktas i vad mån den skadade till följd av arbetsträning är förhindrad att

utföra förvärvsarbete. Det synes mindre lämpligt att genomföra en sådan ändring i yrkesskadestiftningen med hänsyn till det läge vari denna nu befinner sig och då det inte står helt klart vilka konsekvenser som kan bli följden av ändringen. Saken synes så mycket mer kunna anstå som de för den ersättningsberättigade gynnsamma följder, vilka kommittén eftersträvat, nämligen en förmånlig beräkning av försäkringsersättningen under tiden för arbetsträningen, inom yrkesskadestiftningen kan åstadkommas genom att s. k. tillvänjningsersättning utges till den skadade.

4 §.

I paragrafen har föreslagits en justering med hänsyn till ändringarna i sjukförsäkringslagstiftningen.

11 §.

Reglerna i denna paragraf om samordning av yrkesskadeförsäkringen med sjukförsäkringen under den första tiden efter det att skadan inträffat — samordningstiden — har anpassats efter den nya lagstiftningen. Huvudregeln skall alltså vara att ersättning under samordningstiden primärt skall utgå från sjukförsäkringen.

13 §.

Sjukpenningskalan inom yrkesskadeförsäkringen ändras inte på motsvarande sätt som sjukförsäkringens sjukpenningskala. Genom stadgande i femte stycket i denna paragraf kommer dock sjukpenningen från yrkesskadeförsäkringen inte i något fall att utgå med lägre belopp än som skulle ha utgått i sjukpenning från allmän försäkringskassa, om skadan ej utgjort yrkesskada. Stadgandet har undergått ett par formella ändringar.

14 §.

Sjukförsäkringens bestämmelser om barntillägg kommer genom paragrafens omredigering att bli tillämpliga också vid yrkesskada.

15 §.

Begreppet hempenning vid sjukhusvård har utmönstrats ur yrkesskadeförsäkringslagen liksom det föreslås slopat inom sjukförsäkringen. Bestämmelserna om avdrag på sjukpenning vid sjukhusvård har för yrkesskadeförsäkringen utformats efter förebild av motsvarande regler för sjukförsäkringen i 3 kap. 4 § tredje och fjärde styckena lagen om allmän försäkring. Sjukpenning enligt förevarande paragraf förhöjes med barntillägg om den skadade är berättigad därtill enligt 14 §.

17 §.

I paragrafen har gjorts en formell ändring.

20 §.

Ändringen i denna paragraf, som rör frågan om avdrag å yrkesskadeersättning i vissa fall, är föranledd av att förmåner från tilläggs pensioneringen skall börja utgå från 1963 års ingång. Eftersom tilläggs pension likasom folkpension enligt stadgande i 17 kap. 3 § lagen om allmän försäkring kan minskas med hänsyn till den pensionsberättigade tillkommande yrkesskadeersättning, bör tilläggs pensionen lika litet som folkpensionen föranleda avdrag på ersättning som avses i andra stycket av förevarande paragraf.

26, 32 och 47 §§.

Ändringarna i dessa paragrafer är av redaktionell natur.

Förslaget till förordning angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning)

1 §.

Denna förordning avses skola utfärdas med stöd av 2 kap. 5 § lagen om allmän försäkring och bygger på de reseersättningsbestämmelser, som för närvarande återfinnes i 16 och 17 §§ SFL.

Resor i anledning av sådan tandläkarvård som en försäkrad åtnjuter i samband med havandeskap och som är ersättningsgill jämlikt 2 kap. 3 § andra stycket lagen om allmän försäkring skall, såsom följer av formuleringen av 2 kap. 5 § nyssnämnda lag, inte ersättas.

2 §.

Denna paragraf motsvarar 16 § första—tredje samt femte styckena SFL. Innehållet i första punkten i fjärde stycket i sistnämnda paragraf har inarbetats i 2 kap. 5 § lagen om allmän försäkring. Sista punkten i samma stycke återfinnes i 5 § i denna förordning.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 16 § sista stycket SFL.

4 §.

Denna paragraf motsvarar 17 § första—tredje samt femte styckena SFL.

5 §.

Paragrafen motsvarar 16 § fjärde stycket sista punkten SFL.

6 §.

Tillämpningsföreskrifter till förordningen skall enligt denna paragraf kunna utfärdas av Kungl. Maj:t eller riksförsäkringsverket.

Förslaget till lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Föreliggande förslag upptar reglerna om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg samt bygger på det i departementspromemorian upptagna förslaget till lag om vissa tillägg till folkpension. Motsvarande bestämmelser återfinnes nu i FPL. Reglerna om hithörande förmåner, som är inkomstprövade, har ansetts inte lämpligen kunna inrymmas i lagen om allmän försäkring. Där ej annat anges följer paragrafnumreringen i förevarande förslag paragrafföljden i promemorieförslaget.

1 §.

Hustrutillägget är visserligen såtillvida en självständig pensionsförmån som det tillkommer hustrun personligen, men det är konstruerat som ett tillägg till makens pension och kan endast utgå till hustru, vars make upp- bär pension.

Reglerna om hustrutillägg är hämtade från 5 § FPL. Hustrutilläggets storlek anges i andra stycket som skillnaden mellan ålderspensionen till två makar, å ena, samt ålderspensionen till en ensam pensionär, å andra sidan. Denna relation gäller oavsett ändringar i folkpensionsnivån. Vid stadgandets tillämpning skall alltså, så länge enligt 11 § promulgationslagen till lagen om allmän försäkring nuvarande metod för indexreglering av folkpensionerna tillämpas, i folkpensionsbeloppen inräknas indextillägg.

Paragrafen motsvarar 2 § i departementspromemorian. Ett stadgande i nämnda paragraf om att hustrutillägg ej utgår till ålderspension som åtnjutes före 67 års ålder har sammanförts med ett motsvarande stadgande för kommunalt bostadstillägg i förevarande lagförslags 3 §.

2 §.

Bestämmelserna om kommunalt bostadstillägg i denna paragraf, som motsvarar 3 § i departementspromemorian, har överförts från 7 § FPL. I tredje stycket har föreskrivits, att såväl riksförsäkringsverket som försäkringskassa skall underrättas om kommunens beslut i fråga om kommunalt bostadstillägg.

3 §.

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg skall enligt denna paragraf ej utgå till ålderspension i den mån denna åtnjutes före 67 års ålder.

4 §.

Inkomstprövningsreglerna inledes med denna paragraf, som motsvarar 8 § första och andra styckena FPL.

5 §.

I denna paragraf anges regler för inkomststoppsskattningen vid inkomstprövningen. Motsvarande bestämmelser återfinnes nu i 13 § FPL. Det är att märka att tilläggs pension enligt lagen om allmän försäkring liksom yrkesskadeersättning skall räknas som inkomst vid inkomstprövningen. För att förhindra dubbelverkan till den pensionsberättigades nackdel har dock i paragrafen angivits att vid inkomstprövningen hänsyn inte skall tagas till tilläggs pension till den del denna på grund av stadgandet i 9 kap. 1 § sista stycket lagen om allmän försäkring minskar barntillägg. Motsvarande har också stadgats med avseende å yrkesskadeersättning i den mån denna enligt samordningsreglerna i 17 kap. 3 § nämnda lag verkat reducerande på pension.

Den s. k. skärpningsprocenten vid förmögenhetsinnehav har sänkts från 20 till 10, dvs. samma värde som före 1957 års lagändring. Denna fråga har behandlats i den allmänna motiveringen.

6 §.

Bestämmelserna har motsvarighet i 14 § 2 mom. första och andra styckena FPL.

7 §.

Paragrafen motsvarar de båda första styckena i 16 § FPL.

8 §.

Paragrafen ersätter 15 § och 16 § tredje stycket FPL.

9 §.

Innehållet i denna paragraf överensstämmer med 12 § FPL och 10 kap. 1 § lagen om allmän försäkring. Stadgandet får betydelse vid tillämpning av inkomstprövningsreglerna samt för rätten till hustrutillägg.

10 §.

Stadgandet i förevarande paragraf ansluter till statsmakternas principbeslut år 1961 att frågor om inkomstprövade folkpensionsförmåner skall hänföras till försäkringsnämndernas prövning. Mot stadgandet svarar bestämmelsen i 18 kap. 23 § lagen om allmän försäkring att frågor rörande folkpension i den utsträckning så föreskrives skall prövas av försäkringsnämnd. Angående nämndernas verksamhet hänvisas till kommentaren vid angivna lagrum.

11 §.

Bestämmelserna om vad ansökan om hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg skall innehålla är utformade i anslutning till vad nu gäller enligt 33 § andra stycket FPL.

12 §.

Innehållet i denna paragraf är hämtat från 41 § FPL. Bestämmelsen är nödvändig med hänsyn till inkomstprövningen och utgör ett komplement till stadgandet i 20 kap. 9 § lagen om allmän försäkring. Paragrafen saknar motsvarighet i departementspromemorian.

13 §.

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg är att betrakta som folkpension. Genom bestämmelserna i denna paragraf blir stadgandena om folkpension i lagen om allmän försäkring eller i andra lagar eller författningar tillämpliga även på förmåner enligt förevarande lag, där ej denna innehåller avvikande bestämmelser. Paragrafen är likalydande med 12 § i departementspromemorian.

14 §.

Denna paragraf, som motsvarar 13 § i departementspromemorian, har samma lydelse som 20 kap. 16 § lagen om allmän försäkring.

Den nya lagen avses skola träda i kraft den 1 januari 1963, samtidigt med lagen om allmän försäkring. Genom särskilt övergångsstadgande, som är utformat i anslutning till 18 § första stycket i promulgationslagen till sistnämnda lag, sörjes för att förmån enligt äldre lag, dvs. FPL, utan särskild åtgärd från den pensionsberättigades sida omvandlas till förmån enligt förevarande lag.

Den föreslagna bestämmelsen i 1 § andra stycket kan få till följd, att hustrutilläggets belopp blir lägre än för närvarande, medan makens pension blir i motsvarande mån högre. Speciellt för fall där vid 1962 års utgång mannen stadigvarande vårdas på anstalt och folkpensionen — fränsett hustrutillägget — i anledning därav utbetalas till anstalten, kan minskningen bli kännbar för hustrun. För den skull har på förslag av vissa remissmyndigheter i ett tredje stycke i övergångsbestämmelserna införts ett stadgande, som förhindrar att bestämmelserna i 1 § andra stycket under tid, då sådan vård utan avbrott pågår, försätter hustru som uppbär hustrutillägg vid tidpunkten för lagändringen i sämre läge, än om FPL alltjämt ägt tillämpning. I anslutning till detta stadgande har i 13 § promulgationslagen till lagen om allmän försäkring föreskrivits att den folkpension, till vilken hustrutillägget är knutet, skall minskas i motsvarande mån.

Förslaget till förordning om ändring i förordningen angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension

1 §.

Innehållet i paragrafen har jämkats med hänsyn till utomlands bosatta försäkrade, som har kvar sin mantalsskrivning i riket.

3 §.

Ändringen i första stycket är föranledd av tillkomsten av den nya bestämmelsen i 11 kap. 2 § tredje stycket sista punkten lagen om allmän försäkring.

Jämkningsen i andra stycket är av redaktionell art.

4 §.

Ändringen i första stycket är av formell natur.

Jämkningsen i andra stycket är föranledd av ändringen i 3 § första stycket.

6 §.

I de deklarationshandlingar, som ligger till grund för lokal skattemyndighets beräkning av pensionsgrundande inkomst, skiljes mera sällan på de kostnader, som försäkringstagaren haft att bestrida i innehavd anställning och för vilka avdrag i vissa fall skall göras vid fastställande av den pensionsgrundande inkomsten, samt andra kostnader för intäktens förvärvande. För att den försäkrade skall få besked om vilka kostnader, som enligt skattemyndighetens bedömning skall föranleda avdrag vid beräkning av den pensionsgrundande inkomsten, har i paragrafen gjorts ett tillägg som medför att en försäkrad normalt skall beredas tillfälle att yttra sig när anledning uppkommer att göra avdrag som nu nämnts.

7 §.

I första stycket har gjorts en formell ändring.

8 §.

Tillägget till första stycket ansluter till ändringen i 6 §.

11 §.

Jämkningsen i denna paragraf avser att klargöra att — i enlighet med vad som avsågs vid stadgandets tillkomst — riksförsäkringsverket äger utan att klagan föres upptaga alla beslut om beräkning av pensionsgrundande inkomst till prövning.

Förslaget till förordning om ändring i förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

1 §.

Ändringarna i paragrafen är av formell natur.

2 §.

Jämkningsarna i första stycket är av redaktionell art.

Ändringen i andra stycket är föranledd av att enligt 3 kap. 2 § andra

stycket sista punkten lagen om allmän försäkring möjlighet öppnas att jämväl för sjukförsäkringens del träffa överenskommelse med verkan att inkomst, som eljest skulle vara hänförlig till inkomst av annat förvärvsarbete, betraktas såsom inkomst av anställning.

4, 5, 20, 29, 39, 41 och 44 §§.

Ändringarna i dessa paragrafer är av formell natur.

Genom ändringen i 20 § kommer jämväl ändring av procentsatsen för arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen att automatiskt slå igenom vid beräkning av den preliminära avgiften. Den nya procentsats som skall gälla från och med år 1963 kommer alltså att utan särskilt stadgande ligga till grund för den preliminära avgiften för detta och följande år. Däremot erfordras särskilt stadgande för att den ökning av avgiftsunderlaget, som blir en följd av höjningen av lönetaket för beräkning av arbetsgivaravgift till sjukförsäkringen från 15 000 till 22 000 kr., skall kunna generellt beaktas av riks-försäkringsverket vid debitering av preliminära arbetsgivaravgifter för åren 1963 och 1964. Sådant stadgande har upptagits i ett andra stycke i ikraftträdandebestämmelserna.

Förslaget till förordning om ändring i förordningen angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

1 och 2 §§.

Ändringarna i dessa paragrafer är av formell art. Det statistiska underlaget för beräkning av proportionen mellan svenska och utländska sjömän på de svenska handelsfartygen framkommer vid undersökningar som verkställes av kommerskollegium. Utgångspunkten för undersökningarna har tidigare varit förhållandena per 31 december varje år men har numera ändrats till att avse förhållandena den 31 oktober. En ändring i överensstämmelse härmed har gjorts i 2 § andra stycket.

3 och 4 §§.

Paragraferna har omredigerats så att bestämmelserna i nuvarande 4 §, som avser bidrag till kostnaderna för sjukförsäkringen och moderskaps-hjälpen, har överförts till 3 § under det att bestämmelserna om avgift till försäkringen för tilläggspension, som nu regleras i 3 §, hänförs till 4 §.

Stadgandet i sista punkten i nuvarande 4 § om att vid beräkning av avgiftsunderlaget skall bortses från arbetstagare, som jämlikt 28 § SFL undantagits från försäkringen för tilläggssjukpenning, har utmönstrats eftersom någon motsvarande bestämmelse inte finns i lagen om allmän försäkring.

I övrigt är ändringarna i paragraferna endast redaktionella.

5 §.

Fördelningen av avgifterna till sjukförsäkringen mellan olika ändamål överensstämmer med vad som skall gälla enligt 19 kap. 4 § lagen om allmän försäkring.

6 §.

Ändringen är av formell natur.

Förslaget till lag om finansiering av folkpensioneringen

1 §.

Föreliggande lagförslag innehåller dels bestämmelser om folkpensionsavgift dels stadganden om kommunbidrag till folkpensioneringen, vilka regler i allt väsentligt ansluter till vad nu gäller. De ändringar som föreslås bygger på förslag av socialförsäkringskommittén och i departementspromemorian.

2 §.

Denna paragraf motsvarar 19 § 1 mom. FPL. I enlighet med förslag av socialförsäkringskommittén har andra stycket formulerats så att befrielse från skyldighet att erlägga avgift föreligger jämväl för den som tar ut ålderspension före 67 år.

3 §.

Paragrafen motsvarar 19 § 2 mom. FPL. Formuleringen av den upptrappingsregel, som infördes genom en lagändring år 1961, har jämkats och upptagits som ett nytt fjärde stycke utan att därmed någon saklig ändring åsyftas.

4 §.

Första stycket motsvarar 19 kap. 2 § fjärde stycket lagen om allmän försäkring.

I övrigt motsvarar paragrafen 20 § FPL.

5 §.

Paragrafen motsvarar 22 § FPL.

6 §.

Med denna paragraf inledes avsnittet om kommunernas bidrag till folkpensioneringen. Innehållet i denna paragraf motsvarar 1 § lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen. Vissa ändringar i de materiella reglerna föreslås i enlighet med vad som anförts i den allmänna motiveringen.

7 §.

Motsvarande stadgande återfinnes nu i 2 § i 1947 års lag.

8 §.

Denna paragraf motsvarar första punkten i 3 § i 1947 års lag.

9 §.

Liksom hittills får det ankomma på Konungen att meddela föreskrifter bl. a. om sättet för inbetalning av kommunbidragen.

Förslaget till reglemente angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen

Föreliggande reglemente avses skola utfärdas i anslutning till bestämmelserna i 18 kap. 15 § tredje stycket och 21 kap. 2 § tredje stycket lagen om allmän försäkring. Förslaget bygger på de regler, som för närvarande återfinnes i 79 § SFL. Vid utformningen av förslaget har beaktats bestämmelserna i reglementena den 28 maj 1959 (nr 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning och den 26 maj 1961 (nr 265) angående förvaltningen av riksförsäkringsverkets fonder. Enligt nuvarande bestämmelser i 79 § SFL får fondmedel utlånas till kommun endast i de fall kommunen erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd till lånets upptagande. Motsvarande gäller i fråga om lån garanterade av kommun. Dessa särskilda spärregler har utgått ur förslaget. Överensstämmelse nås härigenom med de principer som redovisades i propositionen 1961: 95 med förslag om utvidgning av kommunernas underställningsfria lånerätt i vissa fall.

Förslaget till förordning om ändring i förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel

2 och 3 §§.

Medan enligt SFL svenska medborgare är sjukförsäkrade endast om de är bosatta i riket, är enligt förslaget till lag om allmän försäkring alla svenska medborgare omfattade av sjukförsäkringen oavsett var de är bosatta. Genom den nu föreslagna utformningen av bestämmelserna i förevarande paragrafer avses endast att i sak bibehålla vad som nu gäller angående rätten till kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

4—6 §§.

Ändringarna är av formell natur.

Förslaget till förordning angående ändring i förordningen om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning

1 §.

Enligt 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten förslaget till lag om allmän försäkring skall överenskommelse kunna träffas med verkan att arbets-

ersättning, som eljest skulle vara hänförlig till inkomst av annat förvärvsarbete, betraktas som anställningsinkomst. I dylika fall anses den som uppburit ersättningen såsom arbetstagare och den som utgivit ersättningen såsom arbetsgivare. Stadgandet i det nytillkommande tredje stycket av förevarande paragraf ålägger arbetsgivaren samma uppgiftsskyldighet beträffande sådan överenskommelse som i fråga om anställning. Det är att märka att uppgiftsskyldighet enligt förevarande förordning gäller endast i fråga om anställning som avses omfatta mer än fyra veckor. Motsvarande krav på varaktighet i arbetsförhållandet skall givetvis gälla i överenskommelsefallen.

Övriga ändringar i paragrafen är av redaktionell art.

3 och 4 §§.

Ändringarna i dessa paragrafer är av formell natur.

Förslaget till förordning om ändring i militärsättningsförordningen

4 §.

Genom ändringarna i fjärde stycket och tillfogandet av ett nytt femte stycke ernås överensstämmelse med bestämmelserna i lagen den 26 maj 1961 (nr 257) om besvär över försäkringsrådets beslut.

6 §.

Sjukpenningsskalan i 2 mom. tredje stycket föreslås lika litet som motsvarande skala i YFL bli ändrad i detta sammanhang. Då militärsättningsförordningen saknar stadgande motsvarande 13 § femte stycket första punkten YFL kommer den nya sjukpenningsskalan i lagen om allmän försäkring inte att påverka storleken av den sjukpenning, som skall utgivas på grund av denna förordning. I den mån ersättningen från sjukförsäkringen skulle överstiga vad som i motsvarande hänseende utgår enligt militärsättningsförordningen utgives emellertid jämlikt 4 kap. 5 § tredje stycket lagen om allmän försäkring överskjutande belopp från den allmänna sjukförsäkringen.

Beträffande ändringen i sista stycket hänvisas till vad som anförts vid 14 och 15 §§ YFL.

7 §.

Ändringen är en parallell till ändringen i 20 § YFL.

11 §.

I 2 mom. föreslås vissa redaktionella ändringar.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om ersättning åt smittbärare**3 §.**

Ändringarna i denna och följande paragrafer anknyter till de nya sjukförsäkringsbestämmelserna i lagen om allmän försäkring.

På grund av sambandet mellan ersättningen enligt denna paragraf och förmånerna enligt sjukförsäkringen kommer de föreslagna ändringarna av dessa förmåner att inverka jämväl på ersättningen åt tillfällig smittbärare. Har den försäkrade tecknat sådan frivillig försäkring som avses i 21 kap. lagen om allmän försäkring skall vid bestämmande av ersättningen hänsyn tagas jämväl till vad den försäkrade skulle ägt uppbära från den frivilliga försäkringen vid sjukdom. Detta innebär inte någon ändring i förhållande till vad nu gäller.

4 §.

Ändringarna är föranledda av förslagen i 3 kap. 4 § lagen om allmän försäkring om förhöjt sjukpenningavdrag vid vård på sjukhus och om förhöjd grundsjukpenning.

Begreppet »sjukvårdsförsäkrat såsom barn» har utmönstrats ur lagtexten.

5, 7 och 9 §§.

Ändringarna i dessa paragrafer är av redaktionell natur.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna

Stadgandena i förevarande paragraf om rätt för den som driver särskola eller vårdanstalt att såsom ersättning för kostnader uppbära vissa pensionsförmåner tillkommande den, som är inskriven vid skolan eller anstalten, kan utgå då de täckes av bestämmelserna i 10 kap. 3 § lagen om allmän försäkring.

Av de i enlighet med det anförda inom socialdepartementet upprättade författningsförslagen, vilka har den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar,

¹ Bilagan har här uteslutits. De däri upptagna författningsförslagen är, bortsett från ändringar som är föranledda av lagrådets yttrande och vissa formella jämkningar därutöver, likalydande med de vid propositionen fogade förslagen. Av de remitterade förslagen torde här endast behöva återgivas 8 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring, som hade följande lydelse: Fränskild kvinna, som enligt rättens beslut eller på grund av avtal är berättigad till underhållsbidrag av sin förutvarande make, är, även om fall som i första stycket sägs ej är för handen, för tid varunder bidraget skolat utgå likställd med änka i fråga om rätt till änkepension vid den förutvarande makens död, varvid dock i fall som avses i 1 § första stycket a) beaktas endast barn till den avlidne, vilket stadigvarande vistades i kvinnans hem både vid tiden för äktenskapsskill-

är förslagen till lag om allmän försäkring, lag angående införande av lagen om allmän försäkring, lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring samt lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna av den natur att lagrådets utlåtande över dem bör inhämtas.

Departementschefens hemställan

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer föredragande departementschefen, att lagrådets utlåtande över följande inom socialdepartementet upprättade förslag till

- 1) *lag om allmän försäkring,*
 - 2) *lag angående införande av lagen om allmän försäkring,*
 - 3) *lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring och*
 - 4) *lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna*
- måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Ian Lagergren

naden eller hemskillnad, som föregått äktenskapsskillnaden, och vid dödsfallet. Med tid, varunder äktenskapet ägt bestånd, jämställes tid, varunder kvinnan efter äktenskapsuppplösning haft vårdnaden om och stadigvarande sammanbott med barn under sexton år till den avlidne, vilket stadigvarande vistades i hennes hem vid äktenskapsskillnaden eller hemskillnad som föregått äktenskapsskillnaden. Vad i detta stycke stadgas skall ej äga tillämpning, därest avtal om underhållsbidrag eller medgivande i rättegång att utgiva sådant bidrag kan antagas hava tillkommit i huvudsakligt syfte att bereda kvinnan rätt till pension.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 9 mars 1962.

N ä r v a r a n d e :

justitierådet REGNER,
regeringsrådet JARNERUP,
justitieråden AF TROLLE,
BOMGREN.

Enligt lagrådet den 15 februari 1962 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 26 januari 1962, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till lag om allmän försäkring, lag angående införande av lagen om allmän försäkring, lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring och lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen G. Danielson och hovrättsassessorn C. Lidbom.

Förslagen föranledde följande yttranden.

Förslaget till lag om allmän försäkring

Lagrådet:

Det föreliggande förslaget innebär ett sammanförande i en lag av huvudbestämmelserna rörande sjuk- och moderskapsförsäkringen, folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen. Därutöver föreslås åtskilliga betydelsefulla sakliga ändringar. Då lagrådet icke ansett sig ha att ingå på ett bedömande av de ekonomiska spörsmål som sammanhånga med försäkringen, har lagrådets granskning av förslaget till stor del måst bliva av huvudsakligen formell natur. Förslaget, som såvitt lagrådet kunnat finna utarbetats med omsorg och noggrannhet, har föranlett allenast ett fåtal erinringar, vilka redovisas nedan vid berörda paragrafer.

Förslagen att ansluta företagare till den obligatoriska sjukpenningförsäkringen samt att höja sjukpenningen för hemarbetande kvinnor äro i viss mån ägnade att öka faran för missbruk av sjukförsäkringsförmånerna, vilket lättare kan ske då arbete utföres i hemmet eller eljest under sådana för-

hållanden att förlust eller nedsättning av arbetsförmågan icke ger sig till känna genom bortovaro från anställning. Vådan härav bör icke ses enbart ur ekonomisk synvinkel; uppenbarligen skulle det från mera allmän synpunkt vara i hög grad olyckligt om dylikt missbruk utbredde sig och antalet fall ökade då försäkrade tillskansa sig obehöriga förmåner i form av ledighet från arbete på försäkringskassornas bekostnad. Korrektiv häremot kan icke gärna ernås på annat sätt än genom kontroll från kassornas sida, så snart anledning till misstanke förefinnes. Det är därför av vikt att kontrollen blir så effektiv som möjligt samt att i fråga om kontrollens omfattning beaktas det antydda allmänna intresset av att förhindra missbruk.

I fråga om änkepension till frånskild kvinna synas starka skäl tala för att, såsom anförts i familjerättskommitténs yttrande, enhetliga regler gälla beträffande tilläggs pensioneringen samt pensionerna i statlig och kommunal tjänst. Härutinnan märkes bl. a. att enligt förslaget änkepension till frånskild, när sådan över huvud utgår, till beloppet skall vara beroende av avtalat eller utdömt underhållsbidrag, vilket icke är fallet enligt de statliga familjepensionsbestämmelserna. I det nämnda och i andra yttranden ha även andra beaktansvärda erinringar framförts mot de föreslagna bestämmelserna rörande frånskildas pensionsrätt. Lagrådet — som ej ansett sig kunna framlägga ändringsförslag i dessa delar utan blott på en punkt föreslår en jämkning — finner det vara påkallat, att förslagets lösning av förevarande spörsmål icke betraktas såsom slutgiltigt utan att frågan upptages till förnyad prövning.

Med hänsyn till betydelsen av frågan om försäkringsskydd och tillgodoräknande av pensionspoäng under tid för yrkesutbildning m. m. vill lagrådet understryka vikten av att den fortsatta utredning härom som departementschefen ställt i utsikt företages snarast möjligt.

3 KAP.

13 §.

Innebörden av tredje stycket i paragrafen synes ej vara helt tydlig. Meningen torde vara att, i överensstämmelse med 10 § första stycket, sjukpenning för tid före förlossningen utgår först från och med den dag kvinnan hos kassan anmält sin önskan att erhålla sjukpenning, där ej hinder mött mot sådan anmälan eller särskilda skäl till annat föranleda. Ett redaktionellt klarläggande av innebörden synes i vart fall nödigt.

15 §.

I stället för det i paragrafen under d) använda uttrycket »vårdas å» användes i 18 § i förevarande kapitel samt i 10 kap. 2 § »intagen i». Ifrågasvarande uttryck torde emellertid ha samma innebörd samt omfatta den

som faktiskt är intagen i anstalt. Då »vårdas å» möjligen kan givas ett vidare innehåll, torde orden böra utbytas mot »intagen i».

16 §.

Bestämmelsen i första stycket lärer böra angivas omfatta även lön vid barnsbörd.

Någon motsvarighet till bestämmelserna i 28 § tredje stycket sjukförsäkringslagen angående verkan av överenskommelse i kollektivavtal om rätt för arbetsgivare att uppbära arbetstagares sjukpenning har ej medtagits i det remitterade förslaget. Såsom motivering har angivits, att några sådana överenskommelser icke redovisats under den tid lagen varit i kraft. Enligt vad lagrådet erfarit kan dock framdeles tänkas föreligga behov av bestämmelser sådana som de angivna. Med hänsyn härtill hemställes, att efter andra stycket inskjutes ett nytt stycke upptagande — med erforderliga redaktionella jämkningar — de nämnda bestämmelserna. De böra på samma sätt som i första stycket avse även lön vid barnsbörd.

17 §.

Av verbet »må» framgår att såväl nedsättning som indragning av ersättning som avses i paragrafen är beroende av skälighetsprövning med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Ordet »skäligen» har därför blott anknytning till nedsättning och utsäger att nedsättning må ske till skäligt belopp. På grund härav och då i de först nämnda fallen indragning av ersättning i första hand kan ifrågakomma, hemställes att bestämmelsen får innehålla att ersättning må indragas eller skäligen nedsättas. Enahanda jämkning bör ske i 16 kap. 11 § och 20 kap. 3 §.

8 KAP.

2 §.

För att fränskild kvinna i fall som avses i 1 § första stycket a) skall vara jämställd med änka kräves enligt andra stycket i förevarande paragraf, förutom att hon vid dödsfallet har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn till den avlidne, att barnet stadigvarande vistades i kvinnans hem vid tiden för äktenskapsskillnaden respektive hemskillnaden. Sistnämnda krav föreslås även skola gälla med avseende å tillämpning av 1 § första stycket b). Genom dessa ytterligare villkor för fränskilds likställande med änka uteslutes rätt till änkepension i sådana icke sällan förekommande fall som att kvinnan först efter skillnaden tillerkännes vårdnaden om barnet eller att barnet först efter skillnaden överlämnas i hennes vård, likaså ofta fall då barnet i samband med skilsmässan vistades hos kvinnans föräldrar eller andra släktingar. Dessa villkor äro därför ägnade att föranleda olikheter i fråga om rätt till änkepension i fall som borde behandlas lika.

Med hänsyn härtill är det enligt lagrådets mening önskvärt att slopa kraven på att barnet skall ha vistats hos kvinnan vid äktenskapsskillnaden respektive hemskillnaden. Övriga villkor för rätt till änkepension, bl. a. att det skall vara fråga om barn till den avlidne, synas medföra att farhåga för missbruk knappast är befogad. Lagrådet hemställer därför att nämnda krav få utgå. Då villkoret, att barnet skall vistas i kvinnans hem vid tiden för dödsfallet framgår om hänvisning sker till 1 § första stycket, torde andra stycket i förevarande paragraf kunna erhålla följande lydelse:

Frånskild kvinna som enligt rättens beslut eller på grund av avtal är berättigad till underhållsbidrag av sin förutvarande make är, även om fall som i första stycket sägs ej är för handen, för tid varunder bidraget skolat utgå likställd med änka i fråga om rätt till änkepension vid den förutvarande makens död. I fall som avses i 1 § första stycket a) skall dock beaktas endast barn till den avlidne. I fall som avses i 1 § första stycket b) skall med tid, varunder äktenskapet ägt bestånd, jämföras tid, varunder kvinnan efter äktenskapets upplösning men före dödsfallet haft vårdnaden om och stadigvarande sammanbott med barn under sexton år till den avlidne. Vad i detta stycke stadgas skall ej äga tillämpning, därest avtal om underhållsbidrag eller medgivande i rättegång att utgiva sådant bidrag kan antagas hava tillkommit i huvudsakligt syfte att bereda kvinnan rätt till pension.

18 KAP.

3 §.

Genom att det i 55 § tredje stycket sjukförsäkringslagen begagnade uttrycket »eller eljest vid beteckning av rörelsen» uteslutits i första ledet i andra stycket har skett en saklig inskränkning av stadgandets omfattning som kan antagas icke ha varit avsedd. Det förordas, att i detta hänseende den nuvarande lydelsen bibehålles.

9 §.

Bestämmelsen i andra punkten av andra stycket är begränsad att gälla behandling av fråga om avtal mellan kassan och tredje man. Från tillämpning av jävsbestämmelsen, vilken enligt 21 och 24 §§ gäller även beträffande pensionsdelegation och försäkringsnämnd, uteslutes således bl. a. ersättningsfråga enligt försäkringslagen. Enligt lagrådets mening bör jävsstadgandet omfatta även sådan fråga och över huvud få gälla varje fråga, vari vederbörande äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot kassans.

28 §.

Om någon som enligt 25 kap. strafflagen är underkastad ämbetsansvar bryter mot tystnadsföreskriften i förevarande paragraf, lär han böra straf-

fas enligt de strängare stadgandena i strafflagen. Till straffbestämmelsen i paragrafen bör därför fogas förbehållet »där ej gärningen är belagd med straff enligt strafflagen».

20 KAP.

2 §.

Föreskriften rörande fosterbarns likställande med eget barn skall uppenbarligen allenast omfatta de i angivna paragrafer förekommande bestämmelserna rörande försäkrad, som sammanbor med barn, men icke avse stadgandena om försäkrad som sammanbor »med någon med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn». För att klargöra bestämmelsens innebörd synes paragrafen böra redaktionellt jämkas.

7 §.

Stadgandet i första stycket överensstämmer i sak med 107 § första stycket sjukförsäkringslagen samt 51 § första stycket yrkesskadeförsäkringslagen och sistnämnda lagrumms motsvarighet i 12 § 1916 års olycksfallsförsäkringslag.

Berörda gällande bestämmelser ha i praxis i allmänhet tillämpats så att från det skadestånd som tillerkänts den skadade avräknats den ersättning för skadan som utgått eller kommer att utgå på grund av försäkringen.

Såvitt angår ersättning på grund av sjukförsäkring enligt förslaget torde ej finnas anledning att frångå det nämnda avräkningssättet. Detsamma gäller beträffande förtidspension. Vad åter angår ålderspension kan någon sådan direkt avräkning icke komma i fråga med hänsyn till att denna pension utgår oberoende av om den försäkrade skadas. Skadestånd för tid då ålderspension utgår bör bestämmas enligt vanliga grunder och sålunda motsvara den förvärvsinkomst den skadade under denna tid går förlustig till följd av skadan, eventuellt den minskning av utgående tilläggs pension som kan uppkomma som följd av skadan.

Beträffande förtidspension bör iakttagas, att från skadeståndet icke skall avräknas sådan höjning av pensionen som senare inträder på grund av att basbeloppet stiger (jfr NJA 1948 s. 815).

Justitierådet Regner och regeringsrådet Järnerup:

Vid tillämpning av 12 § i 1916 års olycksfallsförsäkringslag i fall då skadestånd jämkats till följd av den skadelidandes medverkan har enligt stadgad praxis (jfr bl. a. NJA 1927 s. 248 och 1935 s. 118) förfarits så, att försäkringsersättningen ej i sin helhet avräknats från det jämkade skadeståndet utan allenast till så stor del som motsvarade den utdömda andelen av skadans belopp. Enligt föreliggande förslag skall ändring icke ske beträffande 51 § yrkesskadeförsäkringslagen. Med hänsyn till samordningen

mellan sjukförsäkringen och förtidspensioneringen, å ena, samt yrkesskadeförsäkringen, å andra sidan, skulle det vara olämpligt om skilda avräkningsmetoder tillämpades (jfr prop. 1954 nr 60 s. 252 f). Vid förestående omarbetning av yrkesskadeförsäkringslagen bör frågan uppmärksammas.

Justitieråden af Trolle och Bomgren:

Vid tillämpningen av 12 § 1916 års olycksfallsförsäkringslag har i rättspraxis skadelidande, som medverkat till skadan, vid skaderegleringen fått räkna sig till godo försäkringsbeloppet även till täckande av förlust, som varit att hänföra till hans medvållande. Emellertid har den skadade i detta avseende icke fått helt utnyttja försäkringsskyddet, vilket torde ha haft samband med regressreglerna i 1916 års lag. Uteslutes såsom nu föreslagits regressrätt, kommer frågan i ett annat läge. Det ligger då nära till hands att vid avräkningen försäkringsskyddet får verka utan begränsning, så att den skadade blir berättigad att av skadevållaren bekomma med hänsyn till eget vållande jämkad ersättning för skadan intill det belopp varmed skadan överstiger gottgörelse genom försäkringen. En sådan tillämpning synes överensstämma med förslaget allmänna grunder. Då stadgandet i första stycket icke lämnar vägledning i förevarande hänseende, hemställa vi att till stycket fogas en bestämmelse av innehåll att, om den ersättningsberättigade medverkat till skadan, skall ersättningen för skadan anses i första hand täcka så stor del av skadan, som svarar mot hans medverkan.

Lagrådet:

12 §.

Förevarande paragraf innehåller bestämmelser att riksförsäkringsverket må i angivna fall underställa sitt beslut försäkringsdomstolens prövning. Dessa bestämmelser ha enligt motiven sin grund i att det saknas någon, som kan föra det allmännas talan hos försäkringsdomstolen.

I utlåtande den 15 mars 1961 över förslag till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring med flera lagförslag uttalade lagrådet, att den officialprövning som följde av ett underställningsförfarande icke kunde anses väl förenlig med de uppgifter som borde ankomma på en domstol. För att undvika, att mål underställningsvägen fördes upp till försäkringsdomstolen, förordade lagrådet att en av Kungl. Maj:t förordnad befattningshavare hos riksförsäkringsverket skulle såsom allmänt ombud föra det allmännas talan hos försäkringsdomstolen i socialförsäkringsmål. Lagrådets förslag innebar en utbyggnad av en av departementschefen i remissprotokollet den 17 februari 1961 diskuterad anordning med partsrepresentation för det allmänna; departementschefen hade emellertid ansett frågan härom böra lösas först sedan större erfarenhet vunnits angående besvärsförfaran-

dets funktion inom det nya socialförsäkringssystemet. Vad lagrådet förordat föranledde icke departementschefen att ändra uppfattning, och vederbörande utskott anslöt sig till denna.

Enligt departementspromemorian i nu förevarande lagärende skulle talan mot riksförsäkringsverkets beslut för det allmännas räkning föras av ett allmänt ombud som skulle förordnas av Kungl. Maj:t. I yttrande över promemorian anförde försäkringsdomstolen, att alla spörsmål i samband med frågan om allmänt ombud icke utretts och att domstolen icke ännu hade tillräcklig erfarenhet för att kunna bedöma alla de konsekvenser som införandet av ett allmänt ombud kunde medföra. Därvid åberopade försäkringsdomstolen framför allt, att begreppet det allmänna icke vore entydigt inom socialförsäkringen utan att t. ex. staten och kommun även kunde företräda andra intressen än allmänna samt att de enskilda parterna, som ofta vore gamla och sjuka, i regel icke skulle vara jämbördiga med allmänna ombudet; det vore oklart om ombudet skulle uppmärksamma även de försäkrades intressen. Vidare yttrade försäkringsdomstolen att införandet av ett allmänt ombud aktualiserade frågan om ändring av stadgandet att riksförsäkringsverkets beslut skulle lända till omedelbar efterrättelse. En ledamot av försäkringsdomstolen hade avvikande mening och ansåg, att ytterligare utredning angående partsrepresentation för det allmänna icke erfordrades utan att sådan borde införas utan dröjsmål. Riksförsäkringsverket erinrade i sitt yttrande om departementschefens ovannämnda uttalanden och avstyrkte förslaget, varvid verket anförde att en organisation med allmänt ombud vore onödig.

I det nu remitterade ärendet uttalar departementschefen, att man ännu icke hunnit samla några nämnvärda erfarenheter från socialförsäkringens nya besvärssystem. Vidare hade själva instansordningen inom socialförsäkringen ej fått definitiv form, eftersom yrkesskadeförsäkringens framtid icke vore avgjord. Man borde därför bida ännu någon tid, innan slutlig ställning toges till frågan om partsrepresentation för det allmänna i socialförsäkringsprocessen.

Med anledning av vad försäkringsdomstolen yttrat vill lagrådet framhålla följande. Det är icke något för socialförsäkringen säreget att exempelvis staten och kommun kunna företräda antingen allmänna eller privaträttsliga intressen. Svårigheten att avgöra när det allmännas intresse är i fråga bör icke vara större inom socialförsäkringen än inom andra rättsområden, där partsrepresentation för det allmänna förekommer. Självfallet är att det skall åligga allmänt ombud icke blott att bevaka det allmännas rätt utan även att övervaka att gällande bestämmelser tillämpas riktigt, varvid ombudet skall tillse att jämväl försäkrads intresse blir tillgodosett. Införandet av allmänt ombud torde icke behöva föranleda ändring av den föreslagna bestämmelsen i 20 kap. 13 § fjärde stycket om verkställighet av riksförsäkringsverkets beslut.

Att det skulle möta organisatoriska svårigheter att inrätta en tjänst som allmänt ombud hos riksförsäkringsverket har icke påvisats.

Lagrådet kan icke finna, att vad som enligt remissprotokollet förekommit utgör skäl för att uppskjuta frågan om allmänt ombud. Lagrådet vidhåller därför sin i utlåtandet den 15 mars 1961 uttalade mening i denna fråga.

Övriga lagförslag

Förslagen föranledde icke någon erinran.

Ur protokollet:
Birgitta Liljefors

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars
1962.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLM-QVIST.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, lagrådets den 9 mars 1962 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 26 januari 1962 remitterade förslagen till

- 1) lag om allmän försäkring,
- 2) lag angående införande av lagen om allmän försäkring,
- 3) lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskade-försäkring och
- 4) lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

Föredraganden anför härefter följande.

Lagrådet har i fråga om utformningen av förslaget till lag om allmän försäkring gjort vissa påpekanden av huvudsakligen formell art. Vad lagrådet sålunda förordat bör iakttagas.

Angående de föreslagna bestämmelserna om änkepension till frånskild kvinna har lagrådet uttalat, att den föreslagna lösningen inte bör betraktas som slutgiltig. Lagrådet har dock godtagit de föreslagna reglerna och endast förordat en jämkning av det i 8 kap. 2 § angivna barnvillkoret. Denna jämkning bör vidtagas.

Förslaget till lag om allmän försäkring innehåller i 20 kap. 7 § första stycket en bestämmelse om att den som är berättigad till ersättning enligt lagen ej därav är hindrad att göra gällande anspråk på skadestånd utöver ersättningen. Beträffande skadeståndets beräkning i fall då den försäkrade medverkat till skadan har lagrådets ledamöter uttalat delade meningar. Det torde ankomma på de allmänna domstolarna att ta ställning till den fråga, som vållat meningsskiljaktigheter i lagrådet. Lagrummets avfattning i det remitterade förslaget torde inte hindra domstolarna att välja den lösning, som de från skadeståndsrättsliga utgångspunkter kan finna lämplig och riktig.

Lagrådet har vidhållit sitt i utlåtande den 15 mars 1961 (se prop. 1961: 45) framförda förslag om inrättande av ett allmänt ombud att föra det allmännas talan hos försäkringsdomstolen i socialförsäkringsmål. För egen del vill jag hänvisa till mitt uttalande i statsrådet den 26 januari 1962 om att man bör bida ännu någon tid innan slutlig ställning toges till frågan om partsrepresentation för det allmänna i socialförsäkringsprocessen. Jag är alltså inte beredd att på denna punkt förorda någon ändring i det remitterade förslaget.

I förslaget till lag om allmän försäkring och vissa av de i statsrådsprotokollet den 26 januari 1962 omförmälda författningsförslagen bör utöver vad nu sagts göras vissa jämkningar av formell natur.

Förslaget till lag om allmän försäkring påkallar ändring i *lagen den 20 mars 1936 om socialregister* (nr 56; ändr. 388/37, 483/40, 442/43, 525/47, 400/52, 251/54, 136/54, 4/56 och 190/61).

Enligt 2 § sistnämnda lag skall i socialregistret antecknas dels personer, som erhåller understöd eller annan hjälp genom kommunens organ, dels inom kommunen boende personer, vilka uppbär folkpension i form av tilläggspension, änkepension, kommunalt bostadstillägg, hustrutillägg, blindtillägg eller vårdtillägg, bidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änkelingar med barn, mödrahjälp, särskilt barnbidrag eller bidragsförskott eller som med bidrag av allmänna medel åtnjuter sjukvård eller yrkesutbildning, varom förmåles i 14 § lagen om folkpensionering, för förebyggande eller hävande av höggradig nedsättning av arbetsförmågan, dels ock personer, som erhåller hjälp i annan form än nu sagts, i den mån det registerförande organet erhåller kännedom därom och anser att anteckning bör införas i registret.

Delgivningsskyldigheten beträffande pensionsförmånerna åvilar pensionsnämndens ordförande och beträffande mödrahjälp och bidragsförskott barnavårdsnämnden.

Socialstyrelsen, som haft i uppdrag att verkställa viss översyn av lagen om socialregister, har föreslagit att socialregistret från 1963 års ingång skall tillställas uppgifter från allmän försäkringskassa på samtliga inom kommunen boende personer, vilka erhåller annan förmån från folkpensioneringen och tilläggspensioneringen än ålderspension. Styrelsen har vidare föreslagit att barnavårdsnämnden i fortsättningen skall lämna uppgift till socialregistret jämväl på de personer inom kommunen, vilka uppbär utfyllnadsbidrag.

De register, som föres på försäkringskassornas lokalkontor, kommer att innehålla uppgifter om samtliga förmåner, som inom lokalkontorets verksamhetsområde bosatta personer tillerkänts enligt lagen om allmän försäkring. Att dessutom hos de kommuner, som tillhör verksamhetsområdet, föra register över pensionstagare kan inte vara ändamålsenligt. Redan nu

måste ett kommunalt socialvårdsorgan, innan det fattar beslut om hjälpåtgärd till en viss person, inhämta upplysningar från sjukkassan om vederbörandes sjukförsäkringsförhållanden. Samma ordning bör kunna tillämpas även beträffande de av socialstyrelsen avsedda pensionsförmånerna, vilka torde få innefattas under uttrycket hjälp i lagens 5 §.

Bestämmelserna om skyldighet att i socialregistret anteckna inom kommunen boende personer, som uppbär vissa pensionsförmåner kan därför utgå ur lagen. Någon särskild bestämmelse om anteckning av bidragsförskott och utfyllnadsbidrag erfordras inte, eftersom dessa förmåner inbegripes under uttrycket hjälp som meddelas genom kommunens organ.

I enlighet med vad nu anförts har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag angående ändring i lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister.

Beträffande övriga hithörande frågor torde jag få hänvisa till vad jag anfört vid behandlingen i statsrådet den 26 januari 1962. I avseende på *finansieringsfrågorna* är dock att märka, att pensionspristalet för april 1962 fastställts till 136, i följd varav antalet indextillägg till folkpensionerna fr. o. m. nämnda månad är 12. Kostnaderna för folkpensioneringen under budgetåret 1962/63 bör därför beräknas under antagande av att det utgår 12 indextillägg à 50 kr. för en ensam pensionär och 40 kr. för var och en av två pensionsberättigade makar. Totalkostnaderna för folkpensioneringen och deras fördelning på stat och kommun kan då beräknas på sätt framgår av följande tabell.

Förmånsslag	Totalkostnad milj. kr.	Staten milj. kr.	Kommunerna milj. kr.
Alderspension	2 387,3	2 387,3	—
Förtidspension (invalidpension, sjukbidrag)	447,4	236,0	211,4
Hustrutillägg	81,1	40,1	41,0
Änkepension			
huvudfall	78,8	78,8	—
övergångsfall	140,0	71,2	68,8
Invallditetstillägg m. m.	9,6	8,6	1,0
Barnstillägg (särskilda barnbidrag).....	12,6	6,9	5,7
Barnpension.....	39,0	39,0	—
Kommunala bostadstillägg	313,2	98,8	214,4
Summa	3 509,0	2 966,7	542,3

Anslaget Bidrag till folkpensioner m. m. bör uppföras med 2 967 milj. kr.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer föredraganden, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att
dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga de i det föregående nämnda förslagen till

- 1) lag om allmän försäkring,
- 2) lag angående införande av lagen om allmän försäkring,
- 3) lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkes-skadeförsäkring och
- 4) lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna,
dels antaga inom socialdepartementet upprättade förslag till
- 1) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.,
- 2) lag angående ändrad lydelse av 6 § 3 mom. lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering,
- 3) lag om ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 (nr 99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering,
- 4) förordning angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning),
- 5) lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,
- 6) förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension,
- 7) förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.,
- 8) förordning om ändring i förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.,
- 9) lag om finansiering av folkpensioneringen,
- 10) reglemente angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen,
- 11) förordning om ändring i förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel,
- 12) förordning angående ändring i förordningen den 21 maj 1954 (nr 269) om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning,
- 13) förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261),
- 14) lag angående ändring i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare och
- 15) lag angående ändring i lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister,
dels ock för budgetåret 1962/63 under femte huvudtiteln anvisa till Bidrag till sjukkassor m. m. ett förslagsanslag av 320 000 000 kronor,

till *Bidrag till folkpensioner m. m.* ett förslagsanslag av 2 967 000 000 kronor samt

till *Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar* ett förslagsanslag av 5 100 000 kronor.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ulf Jirlow

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om höjning av folkpensioner m. m.	6
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § 3 mom. lagen om folkpensionering	7
Förslag till lag om ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 angående ändring i lagen om folkpensionering	8
Förslag till lag om allmän försäkring	9
FÖRSTA AVDELNINGEN. Inledande bestämmelser	9
1 kap. Försäkringens omfattning m. m.	9
ANDRA AVDELNINGEN. Sjukförsäkring	11
2 kap. Om sjukvårdsersättning	11
3 kap. Om sjukpenning och moderskapspenning	14
4 kap. Särskilda bestämmelser om sjukförsäkring	21
TREDJE AVDELNINGEN. Folkpensionering	23
5 kap. Om allmänna förutsättningar för rätt till folkpension	23
6 kap. Om ålderspension	23
7 kap. Om förtidspension	24
8 kap. Om familjepension	25
9 kap. Om tilläggsförmåner till folkpension m. m.	27
10 kap. Särskilda bestämmelser om folkpension	28
FJÄRDE AVDELNINGEN. Försäkring för tilläggs pension	30
11 kap. Om pensionsgrundande inkomst m. m.	30
12 kap. Om ålderspension	32
13 kap. Om förtidspension	33
14 kap. Om familjepension	35
15 kap. Särskilda bestämmelser om tilläggs pension	36
FEMTE AVDELNINGEN. Ytterligare bestämmelser om folkpension och tilläggs pension	38
16 kap. Om utgivande av pension m. m.	38
17 kap. Om sammanträffande av förmåner m. m.	40
SJÄTTE AVDELNINGEN. För försäkringen gemensamma bestämmelser	43
18 kap. Om allmänna försäkringskassor	43
19 kap. Om försäkringens finansiering	50
20 kap. Övriga bestämmelser	55
SJUNDE AVDELNINGEN. Frivillig försäkring	58
21 kap. Om frivillig sjukpenningförsäkring	58
22 kap. Om frivillig pensionsförsäkring	59
Förslag till lag angående införande av lagen om allmän försäkring	60
Förslag till lag angående ändring i lagen om yrkesskadeförsäkring	70
Förslag till förordning angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning)	78

	Sid.
Förslag till lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension	81
Förslag till förordning om ändring i förordningen angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension	85
Förslag till förordning om ändring i förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.	90
Förslag till förordning om ändring i förordningen angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.	95
Förslag till lag om finansiering av folkpensioneringen	99
Förslag till reglemente angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen	102
Förslag till förordning om ändring i förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel	103
Förslag till förordning angående ändring i förordningen om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning	106
Förslag till förordning om ändring i militärsättningsförordningen	108
Förslag till lag angående ändring i lagen om ersättning åt smittbärare	112
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna	115
Förslag till lag angående ändring i lagen om socialregister	117
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 26 januari 1962</i>	119
Gällande bestämmelser m. m.	122
Sjuk- och moderskapsförsäkring m. m.	122
Folkpensionering m. m.	128
Tilläggspensionering	132
Frivillig statlig pensionsförsäkring	137
Yrkesskadeförsäkring m. m.	138
Samordningsbestämmelser	140
Administration	141
Föreliggande förslag	143
Översikt över de olika förslagen	143
Sjuk- och moderskapsförsäkring	145
Pensionering	160
Allmänna grunder för rätt till pension	160
Ålderspension	162
Förtidspension	165
Tilläggsförmåner till ålders- och förtidspension m. m.	177
Familjepension	182
Samordning med yrkesskadeförsäkringen	189
Finansieringsfrågor	193
Sjuk- och moderskapsförsäkring	193
Folkpensionering	199
Frivillig statlig pensionsförsäkring	203
Beroende uppdragstagare	205
Inledning	205
Utredningen	206
Yttranden	215
Allmänna synpunkter	215

	Sid.
Sjuk- och moderskapsförsäkring	216
Pensionering	228
Allmänna grunder för rätt till pension	228
Ålderspension	230
Förtidspension	232
Tilläggsförmåner till ålders- och förtidspension m. m.	243
Familjepension	245
Samordning med yrkesskadeförsäkringen	251
Finansieringsfrågor	253
Sjuk- och moderskapsförsäkring	253
Folkpensionering	254
Frivillig statlig pensionsförsäkring	257
Beroende uppdragstagare	259
Departementschefen	266
Allmänna synpunkter	266
Sjuk- och moderskapsförsäkring	269
Pensionering	279
Allmänna grunder för rätt till pension	279
Ålderspension	282
Förtidspension	284
Tilläggsförmåner till ålders- och förtidspension m. m.	298
Familjepension	302
Höjning av folkpensionerna	309
Samordning med yrkesskadeförsäkringen	310
Finansieringsfrågor	311
Sjuk- och moderskapsförsäkring	311
Folkpensionering	316
Frivillig statlig pensionsförsäkring	321
Beroende uppdragstagare	323
Specialmotivering	329
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om höjning av folkpensioner m. m.	330
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 6 § 3 mom. lagen om folkpensionering	330
Förslaget till lag om ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 angående ändring i lagen om folkpensionering	330
Förslaget till lag om allmän försäkring	330
FÖRSTA AVDELNINGEN. Inledande bestämmelser	331
1 kap. Försäkringens omfattning m. m.	331
ANDRA AVDELNINGEN. Sjukförsäkring	336
2 kap. Om sjukvårdsersättning	336
3 kap. Om sjukpenning och moderskapspenning	339
4 kap. Särskilda bestämmelser om sjukförsäkring	345
TREDJE AVDELNINGEN. Folkpensionering	348
5 kap. Om allmänna förutsättningar för rätt till folkpension	348
6 kap. Om ålderspension	348
7 kap. Om förtidspension	350
8 kap. Om familjepension	351

	Sid.
9 kap. Om tilläggsförmåner till folkpension m. m.	354
10 kap. Särskilda bestämmelser om folkpension	356
FJÄRDE AVDELNINGEN. Försäkring för tilläggs-pension	358
11 kap. Om pensionsgrundande inkomst m. m.	358
12 kap. Om ålderspension	360
13 kap. Om förtidspension	361
14 kap. Om familjepension	363
15 kap. Särskilda bestämmelser om tilläggs-pension	365
FEMTE AVDELNINGEN. Vissa bestämmelser om folkpension och tilläggs-pension	368
16 kap. Om utgivande av pension m. m.	368
17 kap. Om sammanträffande av förmåner m. m.	371
SJÄTTE AVDELNINGEN. För försäkringen gemensamma bestämmelser	374
18 kap. Om allmänna försäkringskassor	374
19 kap. Om försäkringens finansiering	380
20 kap. Gemensamma bestämmelser i övrigt	384
SJUNDE AVDELNINGEN. Frivillig försäkring	393
21 kap. Om frivillig sjukpenningförsäkring	393
22 kap. Om frivillig pensionsförsäkring	393
Förslaget till lag angående införande av lagen om allmän försäkring	394
Förslaget till lag angående ändring i lagen om yrkesskadeförsäkring	404
Förslaget till förordning angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning)	406
Förslaget till lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension	407
Förslaget till förordning om ändring i förordningen angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension	409
Förslaget till förordning om ändring i förordningen angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension, m. m.	410
Förslaget till förordning om ändring i förordningen angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension, m. m.	411
Förslaget till lag om finansiering av folkpensioneringen	412
Förslaget till reglemente angående förvaltningen av de allmänna försäkringskassornas fonder för den obligatoriska och den frivilliga sjukförsäkringen	413
Förslaget till förordning om ändring i förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel	413
Förslaget till förordning angående ändring i förordningen om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning	413
Förslaget till förordning om ändring i militärsättningsförordningen	414
Förslaget till lag angående ändring i lagen om ersättning åt smittbärare ..	415
Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna	415
Departementschefens hemställan	416
Lagrådets yttrande	417
Utdrag av statsrådsprotokollet den 9 mars 1962	425